

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Bundvad.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at den ønskede orlov meddeles. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Bundvad.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at stedfortræderen indkaldes. (Ophold). Det er vedtaget. Overpolitibetjent Lykke Jørgensen vil herefter blive indkaldt som midlertidigt medlem af folketinget fra i dag at regne.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 108).

Forhandlingen genoptoges.

Statsministeren (Hilmar Baunsgaard): Blandt de taler, der i går blev fremført, var også et indlæg af det ærede medlem hr. Knud Hertling. Jeg vil allerførst sige, at det selvfølgelig glæder mig, at hr. Knud Hertling var tilfreds med regeringens understregning af, at den erhvervspolitiske udbygning af Grønland skal fremmes, og jeg vil gerne svare ja til det ærede medlems spørgsmål om det ønskelige i, at problemerne omkring den grønlandske erhvervsstruktur kulegraves. Regeringen er enig i, at der er en meget væsentlig opgave her. Regeringen er i det hele taget klar over, at de erhvervsmæssige vanskeligheder i Grønland på en række områder er mere omfattende end tidligere, og derfor er det såre naturligt, at vi ser os om efter nye erhvervs muligheder, selv om vi jo alle håber, at vanskelighederne på de traditionelle områder må være af forbigående art. Regeringen har allerede genfremsat sit

forslag til en erhvervsstøttelov for Grønland, og det ændringsforslag til mineloven, som fremsættes i den allernærmeste fremtid, svarer, så vidt jeg kan se, til hr. Knud Hertlings ønsker. Det er vigtigt og glædeligt, at interessen for de mange grønlandske problemer er meget stor. Jeg forstår hr. Knud Hertlings ønske om en generel Grønlandsdebat; men det vil nok, tror jeg, være rigtigt at afvente Grønlandsrådets møderække i december, inden vi tager endelig stilling.

Hr. Johan Nielsen vil jeg gerne takke for venlige bemærkninger og så sige, at jeg tror, jeg deler skæbne med alle hidtidige statsministre i at have en udbredt interesse i det gode samarbejde med Færøerne. Jeg er uden forbehold enig med det ærede medlem hr. Johan Nielsen i, at Færøernes erhvervsudbygning fortsat må ske gennem et samarbejde mellem Færøerne og Danmark.

Til hr. Henry Sørensen, som var inde på fiskernes problemer, vil jeg gerne sige, at jeg ikke tror, det er helt berettiget, som hr. Henry Sørensen udtalte, at nære skuffelse over, at der ikke er blevet ydet nogen kompensation til fiskerne som dækning for devalueringstab. Det er muligt, det ærede medlem her kun har tænkt på de fiskere, der lander fisk i England; men man kan ikke efter regeringens opfattelse skille et erhvervs enkelte udøvere ud uden at tage hensyn til hele erhvervets øvrige forhold. Ser man på den samlede fiskeeksport, viser det sig jo, at der her er tale om en åbenbar modsætning til de forhold, der gør sig gældende for landbruget, idet nemlig en større del af den samlede fiskeeksport går til områder, hvor devalueringen alt andet lige skulle give større priser, medens det modsatte er tilfældet for landbrugseksporten, hvoraf langt den største del går til områder, hvor man på grund af devalueringen får lavere priser, og landbruget har som bekendt ingen mulighed for frit at vælge sine afsætningsmarkeder. Det er jo det tragiske kendetegn for den internationale handel med landbrugsvarer. Jeg tror derfor ikke, at det er holdbart at ville sammenligne fiskeriets situation med landbrugets netop i dette spørgsmål. At man så i øvrigt må dele den almindelige beklagelse af, at vilkårene for fiskeriet har været dårlige og fortsat ikke er gode, er en anden sag, og herom kan der mellem hr. Henry Sørensen og mig ikke opstå uenighed.

[Statsministeren.]

Over for hr. Svend Haugaard vil jeg gerne bekræfte, at hans opfattelse af det, der er besluttet vedrørende de såkaldte politiske kartoteker, er rigtig. Der kan herefter ikke finde registrering sted på grund af nogen form for legal politisk virksomhed, og jeg vil gerne benytte lejligheden til at sige, at vi i regeringen deler hr. Svend Haugaards glæde over at være nået til denne fælles erkendelse.

Jeg vil herefter gå over til at svare partiernes ordførere, og jeg vil først gå ind på den generelle bedømmelse, som kom frem hos hovedparten af ordførerne.

Det gjaldt i udpræget grad den socialdemokratiske ordfører og ordføreren for SF, at de fandt anledning til, næsten som om det skulle være en nyhed, at ironisere over, at der åbenbart ikke var fælles opfattelse om alle spørgsmål inden for regeringen. For at der overhovedet ikke skal være nogen plads for tvivl om dette spørgsmål, vil jeg gerne sige, at det har man opfattet fuldstændig rigtigt. Der er ikke sammenfaldende opfattelse om alle politiske spørgsmål. Det er også rigtigt forstået, at regeringspartierne kan have fælles udgangspunkt på visse områder og forskelligt udgangspunkt på andre områder i bedømmelsen af de store reformer, vi står over for. Jeg gad vide, hvornår det har været anderledes i det danske folketing for partier, der skulle ende med at tage et fælles ansvar; jeg tror aldrig, det har været anderledes. Jeg tror heller ikke, man skulle ønske det anderledes. Det er nu engang selve fundamentet, selve forudsætningen for vort politiske system; ellers var der ingen mening i at have flere partier. Derfor vil jeg gerne sige rent generelt og principielt: man skal ikke fremover undres over, at der er modsætningsforhold eller uoverensstemmelser; det er noget, de tre regeringspartier ikke alene er klar over, men også ønsker skal bestå. Det, der er opgaven i ethvert politisk arbejde, hvor mere end ét parti skal have medansvar — og det vil jo være sådan i mange, mange år endnu i det danske folketing, eftersom intet parti har flertal alene, at flere partier skal arbejde sig frem til et fælles standpunkt — er, at man i situationen må gøre et hæderligt forsøg på dels at sætte sig ind i de andre partiers forudsætninger, dels at forstå, hvor langt man selv er i stand

til at gå i retning af et kompromis, når man samtidig skal fastholde sine egne principielle målsætninger. Det er en opgave, der ikke er lettere for regeringspartierne end for andre partier; det er en opgave, som er fælles, og som vi nok har fælles vanskeligheder med, men som jeg ikke tror, vi skal ønske anderledes.

Hr. Aksel Larsen ved jo, at jeg altid meget gerne tager mod gode råd, og han ved, at jeg også meget gerne vil have hjælp i den i sig selv vanskelige opgave at nå frem til den rette forståelse af både, hvad andre siger, og hvad situationen kræver. Jeg tager det derfor ikke hr. Aksel Larsen unødigt op, at han gentog en vis del af indholdet i rapporten fra det økonomiske råds formandskab; jeg synes også, det var en venlig gerning, når han ville gå så langt som til at låne mig sit eksemplar. Men jeg må sige, at efter at have hørt indlægget tror jeg ikke, hr. Aksel Larsen skal låne det ud, for han er ikke kommet igennem det, kan jeg forstå, han er kun nået halvvejs igennem. Det er udmærket at læse en sådan økonomisk rapport, men det er fortvivlende ufuldkomment kun at hæfte sig ved den ene halvdel. Sagen er nemlig, at ud over det, hr. Aksel Larsen nævnte fra rapporten om, at en vis finanspolitisk lettelse kunne være nødvendig, var der også den tilføjelse, som regeringen gør, og hvorved der i det store og hele bliver overensstemmelse mellem de synspunkter, de såkaldte vise mænd har anlagt, og det, regeringen giver udtryk for. Man siger nemlig, at dette forudsætter, at der vises mådehold i indkomstudviklingen.

Men det er vel en af de klassiske situationer i dansk politik, som vi altså også har oplevet under denne åbningsdebat. Den socialdemokratiske ordfører, hr. J. O. Krag, havde så lidt denne gang, som da han havde ansvaret for regeringens ledelse, mod til at sige, at der er denne sammenhæng, og hr. Aksel Larsen har enten aldrig villet eller kunnet forstå, at man ikke kan skille denne økonomiske sammenhæng ad. Tager man dette mådehold med, er der skabt det grundlag, som også regeringen har givet udtryk for, for en større bevægelsesfrihed i vor egen økonomiske politik.

Jeg vil også sige til hr. Aksel Larsen, at jeg i og for sig godt forstår, at han vil argumentere ved at sige, at der ikke skal føres

[Statsministeren.]

indkomspolitik for lønmodtagerne alene. Men for at der ikke skal være tvivl hos dem, der har hørt denne argumentation, vil jeg gerne sige, at jeg godt ved, at hr. Aksel Larsen ikke siger det, fordi han tror, det er nødvendigt at minde regeringen om det; dertil følger han for godt med i den politiske udvikling. Der har nemlig ikke været ført indkomspolitik eller tilstræbt indgreb fra regeringens side alene over for lønmodtagerne. Tværtimod har regeringen i sine økonomiske indgreb indtil nu på intet punkt vendt sig mod lønmodtagerne, men derimod mod andre dele af det økonomiske liv. Selvfølgelig må det med i bedømmelsen, at den økonomiske udvikling i 1968 har været præget af en lønstigning, der er ca. 4 gange så stor som prisstigningen. Der er ikke noget overraskende i det, for grundlaget herfor var skabt af de prisstigninger, den devaluering og alt det andet forudgående, som var sket, inden januarpristallet udløste to portioner. Men det giver oprigtig talt intet som helst grundlag for blot antydningssvis at så mistillid om, at udviklingen under denne regering har været vendt imod lønmodtagerne. Det modsatte har jo, når alt kommer til alt, været tilfældet.

Endvidere mente hr. Aksel Larsen, at det var ham, der fik ret, og ikke regeringen, når regeringen i foråret havde sagt som begrundelse for sin økonomiske saneringspolitik, at der var udsigt til prisstigninger på op imod 8-9 pct.; for de udeblev jo, sagde hr. Aksel Larsen. Hvad er det nu egentlig for en argumentation? Regeringen siger som begrundelse for sin økonomiske politik: baggrunden er, at der uden dette er risiko for en prisstigning på 8-9 pct. Når vi så har gennemført denne politik, som hr. Aksel Larsen stemte imod, og prisstigningerne følgelig udebliver, så siger hr. Aksel Larsen: jeg fik altså ret. Ja vel, man kan argumentere på den måde, men ikke med logikken i behold.

Endelig var der en meget interessant udtalelse fra hr. Aksel Larsen. Hr. Aksel Larsen sagde: at organisationerne hidtil har haft et selvstændigt ansvar, behøver jo ikke at betyde, at det skal vedblive at være sådan. Jeg ville gerne høre, om det var en fremtidsvision eller en bebudelse af en æn-

dret holdning i den aktuelle situation. Det synes jeg kunne være afgørende at få at vide.

Venstres ordfører, hr. Henry Christensen, som efterlyste regeringens holdning til risikoen for en urimelig ejendomsbeskatning i yderzonerne, vil jeg ganske kort svare, at regeringen som nævnt i åbningstalen er opmærksom på dette problem og indstillet på, at forholdet bør rettes allerede i dette folketingsår.

Der var ét problem mere, som hr. Aksel Larsen rejste, og som jeg føler trang til at understrege: Hr. Aksel Larsen sagde, at regeringen burde komme med en erklæring om sine hensigter med hensyn til renteniveauet; hvornår mener regeringen ændringerne vil indtræffe, og hvor skal niveauet ligge?

Først må man gøre sig klart, at det ikke er regeringen, der fastlægger renteniveauet. Vi kan bl. a. gennem finanspolitikken påvirke grundlaget for rente- og kreditpolitikken, sådan som vi gennem forårets stabiliseringspolitik har skabt grundlaget for den hidtidige rentesænkning og for den næsten fuldstændige ophævelse af obligationsrationeringen. Lad mig derfor tilføje, at enhver udtalelse om rentepolitikken må bero på en vurdering af den almindelige samfundsøkonomiske balance, af udviklingen i priser og omkostninger og af udviklingen på betalingsbalancen. Der er altså i allerhøjeste grad tale om en vurdering, et skøn. Sådan som udviklingen på disse områder tegner sig i øjeblikket, er det regeringens opfattelse, at der ikke for tiden er grundlag for en yderligere lempelse af pengepolitikken; men som sagt: dette er igen et skøn.

Til den socialdemokratiske ordfører, hr. J. O. Krag, vil jeg gerne allerførst sige, at det glædede mig at stifte bekendtskab med en vis optimisme hos hr. J. O. Krag — for det må jo være udtryk for en vis optimisme, når hr. J. O. Krag tør stå op og holde den tale, som han holdt, kun godt ½ år efter valget. Hr. J. O. Krag må optimistisk forlade sig på, at vælgernes hukommelse er kort, overordentlig kort; ellers havde han ikke allerede nu turdet holde den tale, han holdt i går.

Se, når man forsøger på at læse hans tale igennem, får man en ganske klar fornem-

[Statsministeren.]

melse af, hvad der selvfølgelig er tilsigtet og berettiget som oppositionspolitik, nemlig at der rettes megen kritik mod regeringen. Det karakteristiske er blot, at hver gang der er tale om kritik, er enhver udvikling uden forbehold en følge af denne regerings politik. Der er næsten ingen steder noget, der ligner blot en antydning af anerkendelse. Men dér, hvor man alligevel ikke helt kan komme uden om at der måske var et vist grundlag for anerkendelse, er det til gengæld en ganske klar tendens i talen, at så skyldes det selvfølgelig den politik, som den forrige regering førte. Ja vel, man kan have den opfattelse; men har man den, er man, som jeg siger, ualmindelig optimist; hvis man tror, at vælgerne fuldstændig accepterer netop den forklaring.

På samme måde må jeg sige, at det er nu ejendommeligt, at hr. J. O. Krag på én gang kan håne regeringen for, at den kommer med en åbningstale, hvori der ikke er klare standpunkter, hvori der ikke er bebudelse af, nøjagtig hvad regeringen vil, og samtidig voldsomt kritisere regeringens væren sig selv nok. Begge dele kan jo ikke være rigtige. Men lad os nu se på, hvad det er, hr. J. O. Krag gør. Han siger: regeringen indbyder til forhandlinger om forsvaret, og socialdemokratiet siger nej, de vil se forslagene først. Når vi derimod kommer til egnsudviklingen, hvor regeringen efter at have fået det svar siger: „Så udarbejder vi forslagene først,“ så spørger man, hvorfor vi her ikke ville tale med socialdemokratiet. Ja men det er netop det, vi gerne vil. Det er derfor, det gælder om dette som om andre forslag, at de lægges frem til så åben en forhandling, at der er mulighed for at nå frem til forhåbentlig stor enighed om nogle af de vigtigste afgørelser, der skal tages i dette folketingsår.

Om det udenrigspolitiske vil jeg kun sige en enkelt ting til hr. J. O. Krag, idet udenrigsministeren i øvrigt vil besvare de spørgsmål af udenrigspolitisk karakter, der fra forskellig side er rejst. Jeg kan selvfølgelig give fuld tilslutning til hr. J. O. Krags bemærkninger om afspændingspolitikens nødvendighed. Afspænding og reduktion af rustningerne er på længere sigt den eneste vej frem, hvis verden skal lære at leve med

de vilkår, den moderne våbentechnik stiller os over for. Men jeg forstår ikke helt, hvad der ligger bag ved de bemærkninger, som hr. J. O. Krag gjorde. Begivenhederne i Czekoslovakiet står i dag som en meget bitter kendsgerning, og det kan ikke nytte at se bort fra, at besættelsen af Czekoslovakiet er et tilbagefald til magtanvendelse i internationale forhold. Vi vil ikke opgive håbet om et samvirke mellem øst og vest og om, at den situation vil komme, hvor reelle forhandlinger kan indledes om de europæiske sikkerhedsspørgsmål. Men vi må vel realistisk erkende, at lige netop nu få uger efter besættelsen af Czekoslovakiet er det ikke sikkert, at grundlaget for et initiativ er det allerbedste. Regeringen er — og det vil være vor ledestjerne i vore udenrigspolitiske bestræbelser — indstillet på at fremme et initiativ, som kan føre til en europæisk sikkerhedskonference. Men jeg ved, at hr. J. O. Krag er enig med os i, at det er meget, meget vigtigt, at vi finder en sådan form, at det har udsigt til at give positivt resultat.

Om forsvaret sagde hr. J. O. Krag, at regeringspartierne gennem deres beslutninger har ændret den forsvarspolitiske situation på en sådan måde, at forsvarsforliget må anses for bortfaldet. Hvad er det for beslutninger fra regeringens side? Hvad er det for beslutninger, som kan give socialdemokratiet grundlag for at påstå, at forsvarsforliget er bortfaldet? Er det den omstændighed, at de tre regeringspartier som et led i forårets stabiliseringspolitik reducerede forsvarsudgifterne med 125 mill. kr., eller hvad er det for beslutninger? Man må begrunde det, hvis man vil fremsætte en sådan påstand, og der mangler begrundelse.

Hr. J. O. Krag ironiserede også på dette område over en måske manglende enighed de tre regeringspartier imellem. Ja men der er ingen af os, der har lyst til at skjule, at vi ikke har et fuldstændig identisk udgangspunkt i bedømmelsen af dette. Det har vi ikke. Det havde vi heller ikke fra det radikale venstres side med socialdemokratiet, da vi sad i regering sammen.

Se, hr. J. O. Krag gør i dag i et lille læserindlæg i Politiken en bemærkning, som jeg i og for sig ikke har noget at beklage mig over som radikal politiker, men som

[Statsministeren.]

jeg synes hr. J. O. Krag skulle have skånet sig selv for. Hr. J. O. Krag skriver i Politiken i dag:

„... det er indlysende, at en forældet ordning med for vide rammer og for lang tjenestetid koster overflødige penge hver dag. Men det har de radikale måske ikke noget imod?“

spørger hr. J. O. Krag:

Må jeg spørge hr. J. O. Krag: hvornår har han fået den erkendelse, at det er indlysende, at en forældet ordning med for vide rammer og for lang tjenestetid koster overflødige penge hver dag? Det var jo indtil den 23. januar i år ikke muligt at få den socialdemokratiske regering til realistisk at gå ind på den diskussion, som blev lagt op af det dengang ærede medlem hr. K. Helveg Petersen. Det var jo netop baggrunden for alt det, vi sagde. Så kan man godt i dag komme og sige: en regering, hvor der ikke er enighed mellem de tre partier om synspunkter, den duer ikke. Ja vel, vi lægger ikke skjul på, at vi har ikke dette udgangspunkt fuldstændig fælles. Det har vi aldrig haft med socialdemokratiet. Vi har før kunnet finde sammen til et nødvendigt kompromis, og jeg henstiller nu alligevel, at man ikke i en trang efter at uddybe kløfter og modsætningsforhold kommer så langt ud, at man på afgørende spørgsmål tvinger sig selv bort fra en ønskelig indflydelse. Vi har fra regeringens side klart givet udtryk for, at vi i forsvarsspørgsmålet ønsker at lægge op til en så åben drøftelse i folketinget, at der er grundlag for en fortsat bred enighed om forsvars- og udenrigspolitikken. Kald det svaghed, jeg mener som parlamentariker, at det er en styrke, at en regering vil lægge tingene åbent frem.

Endelig ville jeg gerne bede hr. J. O. Krag nøjere gennemgå det såkaldte 13 punkts program vedrørende den økonomiske politik, som den tidligere regering opstillede. Hr. J. O. Krag sagde lidt bebrejdende i sin tale, at i stedet for alt det, vi gør, så skulle vi hellere have koncentreret os om

13 punkts programmet. Jeg kunne egentlig godt lide at få at vide: hvad er det, der er nævnt i dette program, som ikke er gennemført? Jeg tror, et nøjere studium vil vise, at det er i det store og hele gennemført. (J. O. Krag: Undskyld, det var 10 punkts programmet!). 10 punkts programmet har jeg noteret mig at hr. J. O. Krag var inde på, ja.

Hr. J. O. Krag var også inde på en kritik af regeringens økonomiske politik og gjorde det med udgangspunkt i det økonomiske råds formandskabs rapport. Det er vel rigtigt, at der dér peges på nogle af de ting, som er, skal jeg sige advarselssignaler i dansk økonomisk politik, og regeringen læser meget gerne sådanne advarselssignaler, fordi vi ønsker at være opmærksom på enhver form for risiko, der kan møde vor økonomiske udvikling.

Når hr. J. O. Krag var så stærkt inde på beskæftigelsesgraden, så vil jeg dog alligevel sige, at det er jo indiskutabelt — og ingen har vist forsøgt at benægte det — at beskæftigelsesgraden i den forstand, at den måles ved ledighedsgraden, ikke er tilfredsstillende, og at ledigheden er højere end sidste år. Det er jo indiskutabelt, herom kan der ikke rejse sig diskussion. Der kan heller ikke rejses diskussion om, i hvert fald på baggrund af regeringens holdning til det, at regeringen deler opfattelsen af, at arbejdsledigheden er for høj. Men når man nu vil tage udgangspunkt i det økonomiske råds formandskabs påpegning af, at beskæftigelsen ikke er så god, at den har givet samme meget lave arbejdsløshed som i tidligere år, så synes jeg alligevel, hvis man virkelig vil bedømme — og det er jo det, vi skal gøre et forsøg på i fællesskab — den aktuelle situation, det lige var en omtale værd, det dog lige var værd at få registreret, at hvis man vil ind på en sammenligning, så er det dog en tendens til bedring.

Se, nu ville det være meget fristende for mig at nøjes med at sammenligne med sidste år, det sidste år under hr. J. O. Krag

[Statsministeren.]

politiske ledelse, men det skal jeg ikke gøre, for jeg tror ikke, en sådan sammenligning med et enkelt år giver det rigtige grundlag. Jeg er derimod villig til at være knap så rimelig over for den nuværende regering og vil derfor gerne sammenligne dette år med det foregående femår. Gør man det, så bliver tilbage — som jeg sagde det før — indiskutabelt at ledigheden er større, men sammenlignet med gennemsnittet for femåret var den i juni måned 4 gange så stor; den er faldet ustandseligt siden ud fra dette sammenligningsgrundlag og er i dag kun ca. dobbelt så stor som gennemsnittet.

Det synes jeg man skulle tage som et udtryk for, at der dog er tendenser til bedring, og regeringen har sagt og vil fastholde, at det, der er vor stræben i beskæftigelsespolitikken, er at tilvejebringe grundlaget for, at den bedring, der skal komme, kan blive varig. Det er ikke for os spørgsmålet først og fremmest om denne eller næste uge eller næste uges øjeblikkelige stilling. Det er for os et spørgsmål om at forbedre det uge for uge, så det kan blive en varig forbedring, og der er tendenser, der tyder på, at dette kan gøres, for ellers ville jo de sæsonmæssige udsving allerede være begyndt at gøre sig gældende.

Jeg tror, det hænger sammen med den fremgang, der har været i industrieksporten. Her vil jeg da gerne sige til socialdemokratiet, at jeg synes ikke, der er noget som helst grundlag for at diskutere det, der igen er indiskutabelt, nemlig at devalueringen på en række områder har medført en bedre konkurrencemæssig situation for eksporten. Det er jo igen indlysende, at sådan er virkningen af en devaluering. Man ved ikke, i hvilket omfang man får den fordel. Man ved ikke, i hvilket omfang andre lande siger: det vil vi ikke stiltiende tage til efterretning, og derfor strammer konkurrencen, men alt andet lige, så er det rigtigt.

Men det, som hr. J. O. Krag ligesom ikke ville anerkende, det var, når han i sin tale kritiserede mine bemærkninger om, at der er indtrådt en bedring i betalingsbalancen, og så henviser til, at det er dog en overordentlig ringe bedring, der har været i handelsbalancen, så har hr. J. O. Krag ikke i sin vurdering taget tilstrækkeligt hensyn til, at den anden side af sagen, som også er

indiskutabel, er, at importen påvirkes omgående af devalueringen i opadgående retning. Skulle man endelig drage en sammenligning, så er det vel den, at vi er sikker på, at virkningerne, alt andet lige, viser sig omgående på importsiden, for dér stiger priserne, medens vi på eksportsiden skal kæmpe os frem til de nye ordrer, alt andet lige. Det er altså dette, der gør, at vi nok i fællesskab må erkende, at devalueringen har på visse områder skabt bedre forudsætninger for dansk eksport, men den har vitterlig gjort dansk import dyrere, hvorfor der ikke er et rimeligt grundlag for at sammenligne direkte med tallene sidste år på handelsbalancen. Der er grund til at understrege, at når tallene til trods for dette viser bedring i år, så ved man én ting, at så er bedringen endnu større, end tallene afslører, og det er jo det, der i virkeligheden er kendetegnende for udviklingen i dette år.

Se, når man her også henviser til, hvad formandskabet har sagt, må jeg minde om, at formandskabet i sin konklusion udtaler, at der er sket en reduktion af importens stigningstakt, en tendens, som man snarest venter vil blive forstærket i den resterende del af året, og derfor konkluderer man: sammen med eksportudviklingen betyder denne udvikling i importen en formindskelse af betalingsbalanceunderskuddet; underskuddet er dog stadig betydeligt, idet det næppe vil komme ned under 1 milliard kr. Jeg var for så vidt mere beskeden i min tale, idet jeg sagde, at det næppe ville komme ned under 1¼ milliard; det havde været regeringens skøn.

Derfor synes jeg også, der er grund til at understrege, at hele den økonomiske politik, man vil diskutere, bør diskuteres i sammenhæng, også ud fra den kendsgerning, at vi fortsat har et for højt underskud på betalingsbalancen. Jeg kan ikke tro, at hr. J. O. Krag for alvor mener, at vi skulle stille imod en situation, hvor underskuddet blev lige så stort som i 1967, for jeg tror ikke, hr. J. O. Krag mener, at det kan holdes oppe i den størrelsesorden. Han mente det i hvert fald ikke sidste år, da han var statsminister, for da var jo begrundelserne for de økonomiske indgreb og ændringer, den daværende regering foretog, netop, at et underskud på godt 2 milliarder kr. var for stort. Det er for stort.

[Statsministeren.]

Må jeg endvidere sige om det økonomiske afsnit i den socialdemokratiske ordførertale, at når man dér omtaler nedgangen i boligbyggeriet, så fremstiller man det, som jeg sagde det indledningsvis, selvfølgelig som et helt entydigt udtryk for et resultat af den nuværende regerings politik. Det er ikke en rimelig fremstilling. Det vil altid være vanskeligt at vurdere udviklingen i påbegyndelserne, fordi der jo vitterligt er betydelige sæsonmæssige udsving i påbegyndelserne. Søger man at eliminere disse bevægelser, når man til, at nedgangen i påbegyndelserne i boligbyggeriet satte ind allerede i de sidste måneder af 1967, og at den fortsatte ind i 1968. Meget tyder på, at nedgangen i løbet af sommeren 1968 standsede, og at der er en, ganske vist beskeden, opgang nu igen.

Derfor tror jeg ikke, det er rimeligt, det er simpelt hen ikke fair, at sige, at nedgangen i boligbyggeriet alene kan tilskrives den nuværende regerings økonomiske politik. Det forholder sig ikke sådan. Sandheden er jo snarere, synes jeg, at regeringen har skabt forhold, som skulle muliggøre en ny stigning i påbegyndelserne, og her tænker jeg selvfølgelig på den betydelige rentesenkning og den fuldstændige ophævelse af obligationsrationeringen for boligbyggeri, som jo vitterlig er muliggjort igennem den stabiliseringspolitik, regeringen indførte i foråret.

Endelig vil jeg gerne sige om prislovene, som hr. J. O. Krag var inde på, at jeg synes, det er lidt forbavsende, at man hæfter sig mere ved lempelserne i den midlertidige prislovgivning og retter det som en bebrejdelse mod regeringen, end man hæfter sig ved den kendsgerning, at regeringen trods meget store betænkeligheder viderefører en skærpet pris- og avancelovgivning i 7 måneder. Jeg må minde om, at den socialdemokratiske handelsminister, hr. Ove Hansen, i november sidste år fremsatte pris- og avancelovforslaget med en meget stærk understregning af, at denne lovgivning kun kunne have en begrænset løbetid, hvis det ikke skulle få skadelige virkninger for erhvervslivet. Siden den daværende handelsminister sagde det, har den nuværende regering yderligere skærpet kontrollen og ladet denne skærpede lovgivning virke 5 måneder længere, end hr. Ove Hansen i

sin tid forudså det muligt som handelsminister. Når vi nu foreslår en yderligere forlængelse af væsentlige dele af den midlertidige prislovgivning, så er regeringen på dette område gået betydelig længere, end den socialdemokratiske regering fandt tilrådeligt for et år siden, og derfor synes jeg ikke, det er helt forståeligt, at hr. J. O. Krag vælger at kaste al kritikken og opmærksomheden omkring lempelserne. Der var mere grund til at koncentrere interessen omkring det øvrige, selv om det selvfølgelig ikke gav grundlag for kritik, det må jeg erkende.

Igen når vi vurderer priserne, så ville hr. J. O. Krag hente næring til en kritik af regeringens økonomiske politik i det økonomiske råds rapport, og han gjorde det ved at henvise til et par løsrevne tal i en tabel fra rapporten. Må jeg have lov til at henvise til den mere nuancerede og — undskyld udtrykket — mere nøgterne vurdering, formandskabet anlægger. Man siger, at prisudviklingen har gennem det sidste 1½ år været påvirket af en række forhold, som har gjort det vanskeligt umiddelbart at registrere tendensen i udviklingen. Og efter redegørelse for en række komplicerede forhold konkluderer formandskabet:

„Forsøger man at korrigere for disse forhold, viser udviklingen en ret klar tendens til afdæmpning i prisstigningerne. Navnlig er det bemærkelsesværdigt, at de prisforhøjende virkninger af devalueringen ikke er kommet stærkere frem, end tilfældet har været.“

Jeg må indrømme, at regeringen synes virkelig, det er bemærkelsesværdigt. Og derfor lægger vi vægt på, at man kender hele sammenhængen, når det nu er draget ind.

Hr. J. O. Krag spurgte mig direkte, om jeg ikke kunne forklare nærmere, hvad jeg mente med, at der var lighed mellem en tilbudspligt og en forkøbsret i spørgsmålet om jordlovgivningen. Jeg vil gerne sige, at jeg tror, alle på forhånd er klar over, at der er ligheder, og der er selvfølgelig forskelle på de to former for indgreb. Se, det var ligheden, jeg talte om forleden i TV i forhold til hovedformålet, nemlig at aktivisere og muliggøre kommunernes jorderhvervelse, navnlig til byudvikling. Dé er der ingen forskel mellem de to ordninger. Begge ord-

[Statsministeren.]
ningerne sætter kommunerne i stand til at overtage jord, som det er af betydelig værdi for dem at råde over.

Derimod er der på andre områder en forskel. Der er en forskel på forholdet til borgernes retsstilling. Det karakteristiske ved en forkøbsretsordning er jo, at den griber ind i et allerede etableret retsforhold mellem en privat køber og sælger. Tilbudspigten griber derimod ikke ind i en allerede indgået kontrakt, idet ejeren skal tilbyde til kommunen, inden han forpligter sig til anden side.

Men hovedsigtet med de to love er identisk; hovedvirkningen er identisk. Det er love, som giver kommunerne mulighed for at erhverve sig mere jord, når man har brug for det til byudvikling. Og det finder jeg væsentligt.

Når nu hr. J. O. Krag spurgte mig personligt, så har jeg da ikke noget imod at sige — og det ved jo alle — at jeg ikke ville skønne det urimeligt at anvende forkøbsret. Det afgørende i valget mellem forkøbsret og tilbudspligt er, om man kan opnå den fordel for samfundet ved tilbudspligt, som man også kan opnå ved forkøbsret. Kan man det — og det mener vi altså at man kan — ja vel, så er en tilbudspligt da ikke at forkaste, fordi den giver borgerne en større retsstilling, en større retssikkerhed, end den anden form ville gøre.

Ganske kort vil jeg gerne sige til spørgsmålet, som vi jo får lejlighed til at drøfte i næste uge, om den bevilling, landbrugsministeren fik tilslutning til i finansudvalget til landbrugets dispositionsfond, at når man siger, at landbrugsministeren ikke har villet give oplysninger, så må jeg sige, at jeg tror ikke, dette er rigtigt. Det har landbrugsministeren villet, og det har han gjort.

Regeringen har selvfølgelig som grundlag for sine forhandlinger med landbruget haft visse skøn over, hvilke forhøjelser af hjemmemarkedspriserne der kunne forventes, såfremt der ikke var blevet truffet nogen aftale ned landbruget. Men der har aldrig været tale om en eksakt opgørelse af dette som grundlag for, hvad man skulle komme til, for det lader sig ikke gøre eksakt op, det ville jo være under stadig påvirkning af den økonomiske udvikling i øvrigt. Der er i det hele taget usikkerhedsmomenter

knyttet til en beregning af landbrugets tab ved en stabilisering af hjemmemarkedspriserne. Man kunne ikke uden videre lægge priserne på forhandlingstidspunktet til grund, bl. a. fordi vi dengang endnu ikke kendte de fulde virkninger af devalueringen på flere væsentlige omkostningsfaktorer. Derfor måtte der foretages et skøn, og på det foreliggende grundlag nåede regeringen til, at et beløb på 100 mill. kr. var rimeligt, når vi ikke skulle påføre landbruget en direkte tabsrisiko. Og må jeg så om de 125 mill. kr. sige, at de 25 mill. kr. er jo vedtaget her i folketinget ved lov. Det drejer sig altså om disse nævnte 100 mill. kr. De 25 mill. kr. er jo vedtaget i den særlige lov om støtte til unge nyetablerede landmænd.

Endelig ganske kort om kollegieloven. Den skal som ganske rigtigt fremhævet af den socialdemokratiske ordfører fornys i indeværende folketingsår, og det vil den selvfølgelig blive, for det skal den. Lovforslaget vil i øvrigt blive fremsat snarest, i hvert fald inden udgangen af indeværende kalenderår. Der var ét punkt, hvor jeg synes hr. J. O. Krag tog fejl, og det var, når han taler om det værelseantal, der — sådan opfattede jeg det — skulle være fastlagt i kollegieloven. Den gældende lov siger ikke noget om værelseantallet. Dette blev netop taget ud af loven og lagt ind under anlægsprogrammet. Der foregår i øjeblikket undersøgelser af, om kollegieloven har virket tilfredsstillende, og bemærkningerne til lovforslaget vil komme til at indeholde et fyldigt materiale vedrørende bygning af kollegier, byggepriser og leje samt det fremtidige kollegiebehov.

Endelig ville den socialdemokratiske ordfører høre om min stilling til reklame i TV. Må jeg allerførst sige om den aktuelle situation, at dér ville man kunne finde svar allerede i åbningstalen, for det bebudede lovforslag om fælles antenneanlæg er jo netop et lovforslag, som sigter på, at man ikke isoleret på enkelte områder skal kunne iværksætte kommercielt TV for et geografisk meget begrænset, måske boligbegrænset område.

Jeg har hidtil forstået, at man i spørgsmålet om reklame i TV stræbte efter fælles nordisk holdning, at jeg tror nok, vi alle — uafhængig af vor principielle indstilling til

[Statsministeren.]
reklamer i TV — må være enig i, at sådan ganske frigøre sig fra, hvad man eventuelt måtte beslutte i andre nordiske lande, det kan vi vel ikke.

Men med dette forbehold vil jeg da så gerne føje til, at jeg er en inderlig og inkarneret modstander af reklame i TV. Jeg tror ikke, der kommer noget godt ud af det. Jeg tror ikke, det vil være godt for konkurrencen inden for erhvervslivet, jeg tror ikke, det vil være godt for programmet, og i modsætning til hvad redaktøren af TV-avisen jo har gjort sig til talsmand for, så er jeg af den helt faste overbevisning — den bygger på en tro, det erkender jeg, for man kunne jo ikke vide, om Danmark kunne være den ene undtagelse, der ellers bekræfter reglen — at den uafhængighed i programlægningen, man skal have, den kan man ikke opretholde i det lange løb. Jeg tror ikke på det. Dermed har jeg altså bekendt min indstilling til dette spørgsmål.

I spørgsmålet om markedspolitikken vil jeg da gerne udtrykke min glæde over; at der, så vidt jeg kunne høre hr. J. O. Krag — og for så vidt gælder jo det samme hr. Aksel Larsen — var enighed i bedømmelsen af de nordiske bestræbelser, og for hr. J. O. Krags vedkommende syntes jeg endda at kunne konstatere, at der var enighed imellem det, jeg havde sagt i åbningstalen, og det, hr. J. O. Krag gav udtryk for i sit indlæg, og det er selvsagt af betydning. Det er det ikke alene, fordi der jo nødvendigvis må stå et betydeligt flertal, et meget betydeligt flertal bag den markedspolitiske holdning, Danmark skal indtage. Det er meget værdifuldt, og jeg føler virkelig trang til at understrege både glæde og til en vis grad også taknemlighed over, at vi kan konstatere denne fortsatte enighed.

Når hr. J. O. Krag så henviser til, at der er fremsat udtalelser byggende på det svar, som den franske præsident, general de Gaulle, skulle have givet på et spørgsmål fra konservative studenter i Norden, og spørger, om vi i regeringen deler opfattelsen af, at dette har ændret noget som helst i markedssituationen, så må jeg sige: nej, det gør vi ikke. Jeg har meget grundigt studeret det svar, så vidt det materiale, der er tilsendt, nu giver mulighed for det,

og jeg må helt oprigtigt sige, at der er intet i generalens svar, der giver grundlag for at tro, at han har tilbudt noget som helst. Mit indtryk er, at han har overhovedet ikke svaret.

Endelig ville jeg gerne vende tilbage — for jeg føler nu, det er så væsentligt — til spørgsmålet om den økonomiske udvikling og det, man med et fælles begreb, hvad der så end kan lægges i det, kalder indkomspolitik. Igen må jeg minde om, at man kan have den opfattelse, at finanspolitikken bør lempes — en opfattelse, der jo kan være udmærket, hvis man virkelig forsøger at analysere situationen og kommer til, at den holder til et krav om lempelse af finanspolitikken, på grundlag af denne analyse — men den kan ikke bygges på det, der er sagt i det økonomiske råds formandskabs rapport, medmindre man tager det med, som tilføjes, at forudsætningerne er to, nemlig en fortsat stigning i industrieksporten og et mådehold i indkomstudviklingen, som fører til den tredje helt afgørende konklusion, som også er med i formandskabets rapport, nemlig at det er en styrkelse af konkurrenceevnen, der er afgørende for fortsat fremgang.

Når man fra formandskabet siger, at man mener, mulighederne for en hurtig forøgelse af beskæftigelsen kan komme til at bero på en lempelse af finanspolitikken, såfremt investeringsaktiviteten ikke i de nærmeste måneder viser tydelige tegn på opgang, så er der grund til at understrege, at formandskabet yderligere mener, at man kan anbefale en sådan lempelse, såfremt der kan skabes sikkerhed for, at dette ikke fører til en forhøjelse af omkostningsniveauet, og så kommer dette med mådehold i indkomst-udviklingen. Ja, jeg mener virkelig, at denne konklusion passer som hånd i handske til den politik, regeringen har givet udtryk for i åbningstalen.

Men jeg må sige til hr. J. O. Krag, at jeg synes ikke, han kan komme ind på disse problemer vedrørende eventuelle efter hans opfattelse begærede fejltagelser fra regeringens side i den økonomiske politik uden med et eneste ord at give udtryk for sin egen opfattelse af de indkomstpolitiske muligheder. Jeg synes ikke, nogen politiker kan gøre det, og jeg synes specielt ikke, hr. J. O. Krag kan gøre det. Er man ikke

[Statsministeren.]

enig fra socialdemokratiets side med det økonomiske råds formandskab og med regeringen i, at en forbedret konkurrenceevne er af afgørende betydning for at opretholde varigt højt beskæftigelsesniveau? Jeg håber, man er det, for ellers har man jo forladt det standpunkt, som man for et år siden gav udtryk for. Og jeg kan ikke tilbageholde, at selv i opposition bør hr. J. O. Krag som leder af et parti, der gerne vil give udtryk for i særlig grad at være lønmodtagernes parti — bør lederen af dette parti, hvor han end er placeret i dansk politik, føle et ansvar for realistisk at fortælle lønmodtagerne, hvordan de økonomiske muligheder er, og han bør især gøre det, fordi han formentlig på visse dele af lønmodtagernes område kan gøre det med større vægt end andre.

Må jeg så til slut sige: jeg er ganske enig med hr. J. O. Krag, når han siger: politik er at ville. Jeg er også uden forbehold enig, når han går videre og siger: politik giver vanskeligheder. Det gør den. Jeg kunne lide én tilføjelse ud over de to: politik stiller krav. Disse krav er forskellige, alt afhængig af den aktuelle situation. Der gives visse situationer, hvor kravet til politikerne er at vise større forståelse for samarbejdets nødvendighed end for trangen til at uddybe modsætningerne. Og derfor vil jeg sige, at man kan fortsat finde — og vil altid kunne finde — modsætningsforhold, forskelligt udgangspunkt, mellem partier, der skal samarbejde, men der er jo kun én ting at sige til det: uden vilje til samarbejde kan der overhovedet ikke arbejdes. Regeringen har sagt, og jeg gentager, at vi ønsker på alle de afgørende områder, hvor vi har påpeget reformer, behov for reformer, at lægge det frem til en så åben drøftelse, at vi tror, der derved er skabt mulighed for at nå frem til enighed om disse afgørende reformer.

Udenrigsministeren (Poul Hartling): Det er naturligt, at invasionen i Tjcekoslovakiet måtte få en fremtrædende plads i den del af debatten, som gik ind på udenrigspolitiske spørgsmål. Alle ordførerne udtrykte — på linje med regeringen — en fordømmelse af det sovjetrussiske indgreb i et andet lands selvstændighed og indre forhold, og flere understregede, at det åbenbart var aldeles

grundløst, når Sovjetunionen angav, at repræsentanter for den tjcekske regering eller tjcekoslovakiske statsmænd skulle have anmodet besættelsestropperne om at gribe ind.

I den forbindelse kom også flere ordførere ind på afspændingspolitikken. Der er ingen uenighed imellem regeringen og socialdemokratiet om, at afspændingspolitikken skal fortsætte. Det må være Danmarks vej. Opgaven er at fremme den under den nu af Sovjetunionen skabte situation.

Den socialdemokratiske ordfører, hr. J. O. Krag, nævnte forslaget om en europæisk sikkerhedskonference. Dette forslag var som bekendt også med i regeringens tiltrædelseserklæring i februar. Vi er enige om — som det ærede medlem sagde det — at en sådan konference skal være velforberedt. Jeg vil tillade mig at citere hr. J. O. Krag lidt udførligere fra en tale, han holdt på socialdemokratiets årsmøde i september i år. Det hed her — jeg citerer:

„Vi mener, at der her bør tages et dansk initiativ — helst i fællesskab med de andre nordiske lande. Vi har med vilje ikke taget stilling til, hvem der skulle deltage i denne arbejdsgruppe, eller til hvor og hvornår initiativet bør tages. Her er mange muligheder, og det må bero på en omhyggelig udenrigspolitisk vurdering og forberedelse at tage dette initiativ på det rette tidspunkt og på den rette måde.“ Jeg skal standse citatet her. Denne formulering udtrykker udmærket den linje, som må være, og som har været den danske udenrigspolitiske linje på dette område. Jeg rejser netop i morgen til De Forenede Nationer for at deltage i generalforsamlingen, og jeg får dér også lejlighed til igen at drøfte sagen med kolleger og med de nordiske kolleger, men naturligvis må man se i øjnene, at netop begivenhederne i Tjcekoslovakiet har gjort, at initiativer til fordel for en sikkerhedskonference netop nu har mindre muligheder end før for at føre til et rigtigt resultat, og man må gøre sig klart, at et misforstået eller mislykket initiativ kunne skade konferencetankens muligheder på længere sigt.

Et andet spørgsmål, som trænger sig på, er krigen i Nigeria. Det ærede medlem hr. J. O. Krag og flere andre ordførere gjorde bemærkninger om den tragedie, som udspillede sig i Biafraområdet. Den danske regering

[Udenrigsministeren.]

henvendte sig allerede for måneder siden til Lagosregeringen for at bane vej for hjælp til de nødlidende mennesker, og siden har vi igen og igen og som oftest i fællesskab med de andre nordiske lande henvendt os både til Nigeriaregeringen, til FN's generalsekretær og til den britiske regering, ligesom der jo kan være grund til at nævne, at der er stillet betydelige økonomiske midler til rådighed for hjælpearbejdet. Den nød, som hersker i dette område, de tusinder af sultende og døende mennesker, hvoriblandt mange børn, må få os til at søge efter alle mulige udveje for at hjælpe og for at få hjælpen frem — for det er jo en af tragediens sider, at det har været svært at få den hjælp frem, som er skaffet til veje.

Det ærede medlem hr. J. O. Krag gentog sin opfordring til regeringen om at rejse sagen i FN, og det ærede medlem hr. Niels Helveg Petersen sagde, at ingen mulighed må lades uforsøgt for at finde et grundlag for sagens behandling i FN, og han føjede til:

„Endnu har et grundlag ikke kunnet findes, men bestræbelserne må ikke op-høre.“

Jeg er enig med ham i dette.

Vi har igennem flere måneder nøje undersøgt mulighederne for at få sagen frem i FN's sikkerhedsråd, og jeg har redegjort for forløbet i det udenrigspolitiske nævn, endda to eller tre gange. Derfra vil de ærede ordførere kende sagens forløb. Man vil vide, at konfliktens politiske aspekter opfattes som et internt nigeriansk anliggende og altså unddraget FN's kompetence i henhold til pagtens art. II, stk. 7, at de afrikanske stater modsætter sig sagens behandling i sikkerhedsrådet, og at det ikke vil være muligt at skaffe det fornødne antal stemmer for spørgsmålets optagelse på sikkerhedsrådets dagsorden. End ikke de fire lande, der har anerkendt Biafra, har ønsket at tage noget initiativ i FN. Alligevel kan vi jo ikke blive stående her. FN må under en eller anden form indtage en central position i den humanitære side af Nigeriaproblemet. Vi er enige om, at vi skal gøre den indsats, vi overhovedet formår, men vi er vel også enige om, at vi ikke blot skal foretage en tom demonstration, men at vi skal handle sådan, at det bliver til hjælp for de mennesker, som vi vil hjælpe. Det drejer sig jo ikke

blot om at foretage en demonstration af Danmarks gode hensigter, og en uovervejet og en ubehændig demonstration i en følsom og vanskelig situation ville kunne forhindre den hjælpeaktion, der dog er i gang, og altså gøre direkte skade i stedet for gavn.

Men bestræbelserne skal ikke ophøre, det er givet, at vi vil tilsige vor støtte til alle realisable forslag om fremme og udvidelse af hjælpearbejdet. Den danske delegation i De Forenede Nationer vil følge sagen, og jeg vil tage den op i mit indlæg i generaldebatten.

I anledning af udtalelserne vedrørende Grækenland vil jeg gerne slå fast, at regeringens syn på det nuværende græske styre ikke på nogen måde adskiller sig fra den forrige regerings. Vi støttede, da vi var i opposition, regeringen i denne sag, og vi har fulgt denne linje videre frem. Regeringen har ikke blot her i tinget, men også i internationale organer givet sin mening herom til kende, og som det blev sagt i åbningstalen viderefører regeringen med al kraft den klagesag, som Danmark sammen med Norge, Sverige og Holland har indbragt for Den europæiske Menneskerettighedskommission i Strasbourg. Det er tinget bekendt, at regeringen sammen med regeringerne i Norge og Sverige i foråret udvidede klagen over Grækenlands brud på menneskerettighedskonventionen til også at omfatte bl. a. anklage for tortur eller anden umenneskelig behandling af fanger og for tilsidesættelse af bestemmelsen i konventionens protokol om afholdelse af frie valg. Disse nye klager, som menneskerettighedskommissionen i maj i år har besluttet også at tage op til undersøgelse, har sammen med de oprindelige klagepunkter været behandlet i Strasbourg nu i den sidste uge i september. Den underkommission, som foretager undersøgelserne i sagen, har herefter den 27. september besluttet at indkalde en række vidner til afhøring i Strasbourg i november i år og vil i januar næste år også foretage vidneafhøringer i Grækenland.

Til de udtalelser, der af forskellige ordførere er fremsat vedrørende krigen i Vietnam, skal jeg sige, at USA gennem talrige tilkendegivelser fra dansk side er velkendt med det danske synspunkt, at et fuldstændigt bombestop er en første forudsætning for, at fredsforhandlinger kan komme i gang.

[Udenrigsministeren.]

Det fremgik også af statsministerens tale i tirsdags. Jeg har direkte fremført dette synspunkt over for Amerikas udenrigsminister i juni, og i den tale, som jeg har forberedt til De Forenede Nationers generaldebat, vil det også klart komme til udtryk.

Må jeg endelig sige med hensyn til spørgsmålet om mere åbenhed om dansk udenrigspolitik, at jeg flere gange har udtalt mig om, at regeringen ønsker at give både folketinget og offentligheden så bred og så god en orientering som muligt. Det ærede medlem hr. J. O. Krag ville give det indtryk af, at åbenheden havde været større under den tidligere regering. Dette er ikke rigtigt. Der er ikke sket nogen som helst indskrænkning i orienteringen af offentligheden. Men vi er enige om, at vi kan prøve at forøge denne orientering, og man har bl. a. drøftet, om det udenrigspolitiske nævn kunne afgive fyldigere referater, og vi har undersøgt, hvordan det forholder sig i os nærtstående lande, og jeg har bedt det udenrigspolitiske nævns formand om en drøftelse af, hvilke muligheder der kunne være. Vi må jo så bede det udenrigspolitiske nævn eller måske rettere folketinget om at træffe den endelige afgørelse, for det er jo ikke et regeringsanliggende i den forstand, og den lovgivning, som danner rammen om det udenrigspolitiske nævn, må selvfølgelig respekteres.

Der er jo så i øvrigt fastsat en udenrigspolitisk debat her i tinget til om en måneds tid, og der vil jo da være lejlighed til at gå mere i enkeltheder med de mange udenrigspolitiske spørgsmål.

Finansministeren (Poul Møller): Her ved halvårsskiftet er det naturligt, at man har drøftet også, hvordan statens finanser stiller sig i indeværende finansår. Jeg har givet finansudvalget den sædvanemæssige oversigt herover, og den har givet anledning også til nogle bemærkninger her i åbningsdebatten, som jeg skal gøre nogle kommentarer til.

Det er jo rigtigt, som det fremgår af det skøn, vi nu kan give for det indeværende finansår, at det overskud, man kunne regne med ved finansårets indgang, ikke længere kan påregnes, men at man tværtimod må regne med, at statsfinanserne i år vil udvise et underskud. Men jeg vil imidlertid føje

disse bemærkninger til, at finanspolitikken mål er jo ud over en naturlig dækning af statsudgifterne at skabe rammer for en sikring af betalingsbalancen, en sikring af et stabilt pris- og omkostningsniveau og under de forhold, der var ved regeringens tiltrædelse, en lettelse af rentetrykket. Alt dette skal ske med bevarelse af et højt og stabilt beskæftigelsesniveau. I det omfang dette mål nås bl. a. gennem finanspolitiske midler, i samme omfang er den finanspolitiske hensigt opfyldt. Det afgørende er i og for sig ikke, om statsbudgettet i så fald kommer til at balancere med nogle hundrede millioner kroner på plussiden eller på minussiden. Det afgørende er, om det har tjent den udvikling, man har ønsket i samfundet.

Statsministeren har jo i sit svar her til de ærede ordførere og i den åbningstale, som han holdt i tirsdags, givet udtryk for, i hvilket omfang regeringen mener, at den samfundsøkonomiske stilling i dag har forbedret sig i forhold til stillingen ved regeringens tiltrædelse, og herunder har han også i dag redegjort for beskæftigelsesudviklingen, og jeg kan ganske henholde mig til statsministerens bemærkninger.

Det, man imidlertid har drøftet, er jo også spørgsmålet, om det overhovedet var nødvendigt at foretage en stramning af efterspørgslen i 1968. Jeg vil gerne sige her, at jeg synes for erindringens skyld, det bør siges, at såvel den tidligere som den nuværende regering anerkendte i vinter, at en stramning af efterspørgslen i 1968 måtte finde sted. Den tidligere regering havde fremsat forslag, som klart tilstræbte en stramning af efterspørgslen. Og det var da også ud fra stort set de samme præmisser, at såvel den tidligere som den nuværende regering anså en stramning af efterspørgslen for at være nødvendig. Under hensyn til den forudsete prisudvikling, som kronenedskæringen ville igangsætte, og den lønudvikling, som ville komme med januarpristallets udløsning af to dyrtidsportioner, uden at devalueringsprisstigningerne var indregnet heri, under hensyn til den overenskomstmæssige forhøjelse af lønningerne pr. 1. april i år og under hensyn til arbejdstidsforkortelsen pr. 1. juni i år, ville det være nødvendigt at foretage en sådan stramning. Herudover stillede såvel de lønstigninger, som januarpristallet udløste, som de udgiftsstigninger,

[Finansministeren.]

devalueringen medførte for statsfinanserne, og over for udgiftsstigninger på statsbudgettet.

Denne regering valgte at begrænse statsudgifternes stigning og at forhøje momsen, fordi en forhøjelse af momsen i modsætning til de direkte skatter og andre afgiftsstigninger kunne holde eksporten fri for en øget belastning, og fordi industrieksportens vækst efter vort skøn var vor eneste mulighed for en varig forbedring af betalingsbalancen, således som udsigterne var for landbrugseksporten. Jeg er overbevist om, at dette valg var nødvendigt, og at vi valgte rigtigt.

Hr. J. O. Krag var inde på, som han kaldte det, min syslen med udenlandske lån. Jeg synes, der er en afgørende forskel imellem at forøge statens udenlandske gæld i en periode, hvor samfundet kæmper med en kraftig inflationstendens og en stærk prisudvikling, og så i en periode, hvor de inflatoriske tendenser er klart aftagende og vigende. Vi har skønnet, at stillingen i efter sommeren prismæssigt, beskæftigelsesmæssigt har været sådan, at en udenlandsk lånoptagning til nyttige samfundsmæssige formål var forsvarlig, fordi disse ikke ville virke inflationsfremmende, men kun beskæftigelsesfremmende i den nuværende situation.

Jeg skal derfor her sige til folketinget, hvad jeg har oplyst over for finansudvalget, at vi har optaget for det første et lån på 125 mill. kr., som skal tildeles kommunerne til deres anlægsvirksomhed. Jeg går ud fra, at dette formål vil vi være enige om, ligesom vi vil være enige om, at dette lån var fornuftigt under hensyn til den nuværende beskæftigelsessituation.

Vi har dernæst optaget et lån på ca. 55 mill. sv.kr. til el-værkernes investeringsvirksomhed. Vi ved, at der er tradition for, at staten hjælper el-værkerne med deres investeringsvirksomhed, og vi tror også, det er samfundsgavnligt, at vore el-værker er i stand til at forsyne vort erhvervsliv, vor

industri, vort landbrug osv. på den bedst mulige måde.

Endelig har vi for det tredje optaget et lån på 150 mill. D-mark til styrkelse af landets valutareserve. Udviklingen har nemlig gennem de seneste måneder vist, at forskellen i renteniveauet herhjemme og ude i verden er blevet så meget mindre, at det har medført en nedgang i de kortfristede leverandærkreditter, som erhvervslivet tidligere kunne opnå, og som medførte, at valutareserven kunne bevares trods den stadige stigning, vi oplevede i betalingsbalanceunderskuddet.

I fjor havde Danmark et underskud på 2.150 mill. kr., og dette betød jo, at vi opnåede udenlandske kreditter på stort set det samme beløb, da valutareserven kun gav meget lidt efter. I år vil vi formentlig ikke komme så højt op, selv med hensyntagen til statens lånoptagning. Efter mit skøn kan der ikke være nogen tvivl om, at de lange lån, jeg her har omtalt, er nok så betryggende for den økonomiske politik som den kortsigtede kreditgivning, vi hidtil har haft, idet ændringer i renteniveau og udenlandske konjunkturer kunne medføre, at pengene blev taget hjem, og at valutareserven skrumpede ind. Opretholdelsen af valutareserven er jo nemlig en af betingelserne for en fri økonomisk politik.

Jeg vil gerne føje til, at vi står over for — det er jo også fremgået af debatten og af regeringens åbningstale — stadig nye og påtrængende krav, der stilles til staten, såvel af social karakter og af trafikmæssig karakter som med hensyn til uddannelsen. Det nuværende skattetryk er højt, og debatten har vist, at det endda efter oppositionens opfattelse er for højt. En langtidsbudgettering og -planlægning er derfor nødvendig, så vi i takt med velstandsstigningen kan løse problemerne. Det er derfor, regeringen har lagt budgetrammer for en 4-årig periode. Vi anser denne fremgangsmåde for at være nødvendig, og det er nødvendigt, at vi holder disse budgetrammer.

Det ærede medlem hr. Kai Moltke stillede

[Finansministeren.]

et forslag til dagsorden. Det kan vi ikke modtage fra regeringens side. Allerede ud fra de synspunkter, som statsministeren har fremsat om finanspolitikken, og hvad jeg her har føjet til, ville det jo være umuligt for os at acceptere det, men også af den grund, at jeg kan sige, at enhver, der har arbejdet med merværdiafgiftens problematik, ved, at den ikke lader sig opretholde, som hr. Kai Moltke foreslår, med det væld af undtagelser, som han samtidig foreslår skal ind i merværdiafgiften.

J. O. Krag: Ja, det var jo en rigtig finansministertale, vi hørte her. Den, der i sådan noget som en snes år har hørt hr. Poul Møller herinde og hørt finansministeren herinde, skulle jo næsten tro, det var et nyt og forandret menneske, vi har truffet, og det er det måske også.

Mon ikke det var en lille smule letsindigt af statsministeren at tale om befolkningens hukommelse? Det kunne jo være, at statsministeren selv havde brug for lidt optimisme — og de øvrige regeringspartier også — i retning af et håb om, at befolkningens hukommelse er kort.

Hvad med de nuværende regeringspartiers holdning til indkomstpolitikken i december måned? Da kneb det vist lidt, da der blev appelleret til ansvaret. Da var der ikke ret meget ansvar til stede, men da var der en betydelig lyst til ved en fuldstændig kynisk og usaglig holdning til indkomstpolitikken sammen med en fløj af SF at vælte regeringen. Mon statsministeren tror, at befolkningen har glemt det?

Jeg havde lige en venlig bemærkning til finansministeren, den var faktisk venligt ment: hvad om befolkningen husker finansministerens holdning til skatteniveauets højde ved tidligere lejligheder? Jeg tror, også finansministeren har grund til at være optimist, håbe på en kort hukommelse hos vælgerne.

Og hvad med alle 3 regeringspartiers holdning til beskæftigelsen? Man gik jo til valg på fuld beskæftigelse. Hvad var det for en fuld beskæftigelse? Det var én, der var bedre end den, den socialdemokratiske regering havde kunnet præstere. Og hvad har vi så i dag? Ja, statsministeren erklærede det jo åbent: man har en arbejdsløs-

hed, der er væsentligt større. Det skal jeg i øvrigt komme tilbage til.

Eller kildeskatten. Det er måske næsten synd at minde regeringens medlemmer om det, men der var jo nogle glimrende valgannoncer om kildeskatten til den rette tid, så skulle man stemme på B og C, og hvad bogstaver partierne nu har. Hvis jeg havde været statsministeren, så ville jeg ikke have gjort de bemærkninger om befolkningens hukommelse og nu fortrydt, at jeg havde gjort dem.

Ja, vi fik jo nye arbejdsløshedstal i går. Igen en stigning i ledigheden. Vi er nu oppe på 25.000 arbejdsløse. Det svarer til 3 pct. af den samlede styrke, $\frac{1}{2}$ gang så meget som for et år siden, da den socialdemokratiske regering selv erkendte, at tallet lå for højt, og var meget aktiv for at få det nedsat.

Offentligheden får undertiden det indtryk, at det er kommet helt bag på regeringen, at arbejdsløsheden er vokset så stærkt i denne regerings tid. Os andre underret det ikke. Finanspolitikken måtte virke i den retning. Man sætter de indirekte afgifter, moms, i vejret med 1 milliard kr. oven på forhøjelserne i de direkte skatter — oven på forhøjelserne i de direkte skatter — og derved sker der en nedsættelse af efterspørgslen, som påvirker omsætning, produktion, de erhvervsdrivendes forventninger, deres investeringer og skaber arbejdsløsheden.

Men, siger regeringen så, nu har finansministeren lempet finanspolitikken. Det har finansministeren jo ikke. Der er indtruffet en række tilfældigheder, i hvert fald noget, som finansministeren ikke havde tilstræbt eller forudset, som har slået hans finanspolitik i stykker. Et kasseoverskud, et planlagt overskud, blev forvandlet til et planløst underskud, som finansministeren har affundet sig med. Så kan man spørge: ja men rummer så ikke denne forandring en påvirkning af forbruget i opadgående retning, der redder den situation, jeg lige har beskrevet? Nej, kun i ringe omfang. For hvad er det, pengene, de penge, finansministeren ikke havde regnet med, er gået til? Ja, op imod $\frac{1}{2}$ milliard kr. til landbruget, landbrugsmomsen og de berømte 125 mill. kr., og de går jo kun i ringe omfang til forbrug. Det er jo penge, som landbruget behøver til likviditetsforbedring, og som går videre til likviditetsforbedring i de virksom-

[J. O. Krag.]

heder og firmaer, landbruget handler hos. De går ikke ud i forbruget, i hvert fald først efter en længere proces, som ikke er gennemlevet endnu. Og så er der de 340 mill. kr. i forhøjet udgift til arbejdsløshedsunderstøttelse. Det drejer sig om, at en række familier derved får en lavere købekraft, end de ville have haft, hvis man havde holdt den fulde beskæftigelse. Derfor er den finanspolitik, der er ført, fortsat forkert, og den måtte lede til arbejdsløshed.

Ser man så på tallene for byggeriet, ja, så kan det jo ikke undre nogen mennesker, at det må lede til arbejdsløshed. I påbegyndt byggeri er der en nedgang for beboelsejendomme i første halvår af i år i forhold til i fjor på 12 pct., for erhvervsbyggeri på 38 pct. I fuldført byggeri er der en nedgang fra første halvår 1967 til første halvår 1968 på 8 pct., og selv i byggeriet under opførelse er der en lille bitte nedgang; her vil den nedadgående tendens i byggevirk-somheden under denne regering jo mærkes senere. Men kan det undre nogen, at en sådan udvikling må føre til en betydelig arbejdsløshed? Jeg synes det ikke.

Rentessænkning, siger man. Jo, men det er da godt, vi er da alle sammen tilhængere af en lavere rente, og alle er enige om, at renteniveauet har været for højt. Men er der noget nærkeligt i, at når man på den måde, jeg her har refereret det, reducerer efterspørgslen efter kapital, ja, så er det også muligt at sætte prisen på den, nemlig renterne, ned. Men får man gennem en lavere rente forøget investeringerne? Jeg tvivler på det. Vi har heller ikke set i hvert fald nogen betydelig tendens til det endnu. Det, der skal til for at skabe højere investeringer og dermed større byggeri og en bedre beskæftigelses-situation, det er, at erhvervenes rentabilitet forbedres, og det fører en lavere rente i hvert fald kun i meget ringe grad til.

Og så må vi jo nok have lov at være foruroliget, når vi nu gennem Nationalbankens månedlige regnskabsoplysninger får at vide, at for at holde det nuværende renteniveau har banken måttet støtte obligationsmarkedet med op imod ½ milliard kr. på 1 måned. Omregnet på årsbasis — jeg ved godt, at det vil banken ikke kunne gøre måned for måned — ville det altså blive en

støtte på 6 milliarder kr. samtidig med, at vi har negativt kasseoverskud, altså kasseunderskud. Det går simpelt hen ikke; det må man være foruroliget over.

Statsministeren vil ikke rigtig godkende min vurdering af den økonomiske situation, men jeg kan jo ikke lave om på tallene, hr. statsminister. Når handelsstatistikken, den handelsstatistik, der offentliggøres, og som jeg kender, og som jeg må gå ud fra, viser, at merimporten for de første 8 måneder i år er den samme som for de første 8 måneder i fjor — forskellen er så lille bitte, at man ikke kan lægge nogen tendens ind i den, og det forsøgte statsministeren jo heller ikke — så må vi holde os til det. Når vi ser på valutatalle fra måned til måned, viser de jo adskillige måneder med nogle højst alvorlige valutatab. I det lange løb er det handelsbalancen, der afgør de løbende poster på betalingsbalancen. Det vil sige, at hvis der alligevel på den samlede betalingsbalance ved årets udgang er en forbedring i forhold til i fjor, så må det skyldes noget andet. Så må det skyldes lånene, som finansministeren har taget i udlandet, eller så må det skyldes andre, korte kapitalbevægelser mellem forretningsfolk her i landet og forretningsfolk i udlandet. Men er det det, regeringen vil roses og have anerkendelse for? Det kan det ikke være. Der kan også være tale om større indtægter på de usynlige poster, at rederne har sejlet lidt mere ind, end de gjorde i fjor, men det er da vel heller ikke regeringens fortjeneste. Jeg kan altså ikke i dette økonomiske billede se, hvad det er for en vældig indsats, regeringen har gjort, og som fortjener så megen ros. Jeg kan ikke få øje på det, og jeg må holde mig til tallene, som de er.

Så var statsministeren inde på virkningerne af devalueringen. Der tror jeg nu nok at statsministeren enten fortalte sig eller har fået nogle forkerte oplysninger. Jeg tror, statsministeren sagde, at devaluering påvirker importen i opadgående retning. Det er jo omvendt. Devaluering fordyrer importen og påvirker derved indførslen i nedadgående retning; det er bl. a. derfor, folk devaluerer — med „folk“ mener jeg den engelske regering og den danske, og hvem der nu ellers kan gøre det. Så jeg tror, statsministeren har løbet sig en staver i livet, men det skal han da ikke høre mere ondt for.

[J. O. Krag.]

Lidt om forsvarspolitikken. Den radikale ordfører spurgte mig i går, om socialdemokratiets forsvarspolitiske vedtagelse på årsmødet, der jo er ganske klar og ikke til at tage fejl af, var noget, der var alvorligt ment, eller om det var noget taktisk. Det er selvfølgelig noget, der er alvorligt ment, og det agter socialdemokratiet i de kommende måneder at vise i praksis.

Og så vil jeg gerne sige til statsministeren, at når det nu er sådan, at vi her i tinget har mulighed for at få en ny forsvarsordning med reducerede forsvarsudgifter, med kortere tjenestetid, med reducerede styrkemål, så er det da klart, at hver dag, der går, uden at vi har realiseret denne nye forsvarsordning, koster penge. Jeg tror ikke, at der kan være nogen tvivl om det ræsonnement, og det er derfor, jeg har sagt, at det haster med en ny forsvarsordning, ikke fordi jeg tror, at udenrigsministeren er ved at rode os ind i en krig et eller andet sted, men fordi det dog er bedre at have en rationel, billigere og mere effektiv forsvarsordning end at køre videre på en gammel forsvarsordning, som alle er enige om i øjeblikket er mindre hensigtsmæssig.

Taktiske synspunkter, spurgte hr. Niels Helveg Petersen — jeg tror, han brugte udtrykket taktiske spekulationer — og samtidig spørger statsministeren mig om indkomspolitik. Se, vi har jo diskuteret indkomspolitik ved tidligere lejligheder, en hel del. Og nu er min hukommelse altså ikke så kort, som statsministeren måske håbede den skulle være. Jeg kan f. eks. huske noget, der hed VR-planen — jeg dæmper i ærbødighed stemmen lidt, for det lagde jeg mærke til, at det gjorde den daværende radikale ordfører altid, når han talte om VR-planen. Det var noget meget fornemt noget. Den gik ud på — den består af 5 lange punkter, og jeg har ikke tid til at læse dem op, jeg håber at kunne referere det rigtigt — at forud for overenskomstforhandlinger skulle regeringen fremlægge en vurdering af, hvor meget der realøkonomisk er basis for i samlet indkomstfremgang. Så skulle man forhandle lidt med det økonomiske råd og Nationalbanken og sådan noget, og samtidig med, at regeringen opstillede denne indkomstramme, skulle den sige, hvad den ville gøre, hvis den blev overtrådt, hvilke

midler regeringen ville anvende, hvis parterne på arbejdsmarkedet ikke holdt sig til den anlagte ramme.

Jeg har ikke hørt noget om VR-planen, og det er jo egentlig mærkeligt, for VR er jo kommet i regering, ganske vist sammen med de konservative, men jeg tror ikke, de konservative i og for sig har torpederet VR-planen; de konservative har jo altid omfattet samarbejdet mellem venstre og de radikale med stor kærlighed. Statsministeren var inde på noget om, at man kunne mangle vilje eller mangle mod til at sige tingene. Det skulle vel ikke være modet og viljen, der — jeg vil ikke sige mangler, men som måske har skiftet lidt karakter, efter at VR-planens fædre er kommet i regering? Jeg skal ikke på nogen måde opfordre regeringen til at gå videre med VR-planen — jeg har altid anset den for noget utopi, noget, der ikke kan lade sig gøre, en helt urealistisk måde at gribe tingene an på — men for ikke så forfærdelig længe siden var det altså god latin.

Priserne. Ja, jeg forstår godt, at statsministeren mente, at når han læste op af teksten, så ville vi glemme tallene, men de tal, jeg havde holdt mig til, fra side 32 i dette blå hæfte fra det økonomiske råd, de er rigtige, og det kunne statsministeren jo heller ikke bortforklare. De viser, at udfadningen af prisstigningerne, af prisstigningstempoet, begyndte i 1967, og at det kvartal, hvor man har haft den procentvis laveste stigning, er oktober kvartal 1967. Både i januar kvartal 1968 og i april kvartal 1968 har prisstigningstendensen procentvis været stærkere, end den var i oktober kvartal 1967. Det er da udmærket, at man kan læse en såkaldt nuanceret og nøgtern tekst op, men tallene bliver altså ved med at være rigtige, og det, jeg sagde om dette emne, var korrekt.

Jeg ville gerne sige til hr. Knud Hertling, at jeg synes, det er rigtigt, vi får en Grønlandsdebat her i folketinget, og jeg synes også, det er rigtigt, at vi får den hvert år.

Så vil jeg gerne sige til hr. Kai Moltke, at den dagsorden, han har foreslået, kan vi ikke stemme for. Vi ønsker en lempelse af finanspolitikken af de grunde, jeg har nævnt, først og fremmest af hensyn til produktion, omsætning og beskæftigelse, men vi vil ikke være med til at vedtage

[J. O. Krag.]

noget, der betyder en fuldstændig omkalfatring, strukturændring, af en vigtig del af vort skattesystem.

Ja, så var jeg jo årsag til, at finansministeren fik tildelt en alvorlig næse af den radikale ordfører. Det var nu ikke med hensigt, men jeg håber, at finansministeren vil... (*Finansministeren* (Poul Møller): Det er tilgivet!) ... Det er jeg glad for at høre. Jeg håber og er sikker på, at finansministeren vil bære den med værdighed. Sådanne næser fås altså regeringspartierne imellem for at sige sandheden.

Haustrup Clemmensen: Jeg synes, det er naturligt i denne debat og i nøje overensstemmelse med, hvad socialdemokratiske ordførere ved tidligere lejligheder under tidligere regeringer har lagt vægt på, at også oppositionen trækker sine alternativer til regeringens op. Det er oppositionens soleklare ret, ja, vel næsten pligt at angribe regeringen på alle de punkter, hvor man mener regeringen handler forkert. Men det er lige så stor en ret og lige så stor en pligt samtidig at give udtryk for, hvad det førende oppositionsparti selv mener, hvilke alternativer man har at byde på.

Der er på en række områder i den ordførertale, hr. J. O. Krag i går formiddags holdt, givet udtryk for, at der kommer forslag fra socialdemokratiet i dette folketingsår. Det synes jeg også er parlamentarisk og demokratisk værdifuldt; det kan give basis for at få afklaret, på hvilke områder regeringens partier og oppositionen kan mødes, og på hvilke områder vi står skarper over for hinanden. Jeg lægger på det konservative folkepartis vegne meget vægt på — jeg gav udtryk for det også i går — at vi fortsat søger enighed, bred enighed, om den udenrigspolitiske og forsvarspolitiske problematik, som Danmark er stillet over for.

Jeg tillod mig i går i min ordførertale at henvise til artikler, som hr. Per Hækkerup havde skrevet i den konservative presse i midten af september måned. Jeg går ud fra, i hvert fald da så længe jeg ikke har hørt det modsatte, at disse synspunkter fortsat dækker ikke blot hr. Per Hækkerups opfattelse, men socialdemokratiets opfattelse. Det er for mig måske en smule

vanskeligt at finde en helt nøje sammenhæng mellem den pågældende artikel og de udtalelser, som hr. J. O. Krag både i går og i dag fremsatte, men jeg må have lov til stadig at gå ud fra, at når hr. Per Hækkerup offentligt gav udtryk for, at socialdemokratiets standpunkt til de udenrigspolitiske og forsvarspolitiske problemer er i overensstemmelse med de grundsynspunkter, vi hele tiden har haft, så dækker det, så tegner det firmaet, så er det fortsat som på andre områder, når man taler om den tidligere regerings velgerninger — og dem lagde hr. J. O. Krag jo ikke skjul på — at det vel i høj grad også må gælde forsvars- og udenrigspolitikken.

Jeg beder meget om at blive korrigeret, hvis jeg har misforstået det, men jeg har altså forstået det, og vil meget gerne fortsat forstå det således, at socialdemokratiet vedstår den forsvars- og udenrigspolitik, man førte, mens man var i regering, og at de synspunkter, der nu er givet udtryk for, ikke afviger fra de grundsynspunkter, socialdemokratiet hidtil har haft. Jeg tror, det er afgørende, hvis dette slås fast så tydeligt som overhovedet muligt.

Jeg går også ud fra, at det, som fremhævet i den pågældende artikel af hr. Per Hækkerup, stadig fra socialdemokratiets side klart erkendes, at vore forpligtelser over for NATO skal vi stadig leve op til, og derfor må det vel virke en smule overraskende, hvis man i en udenrigspolitisk situation, der jo dog i hvert fald er blevet en alvorligere end den, vi har kendt i adskillig tid, taler om en nedsættelse af styrkemålene. At man så samtidig gør det på den måde, at man fortæller, at det vil muliggøre, at rammerne udfyldes, så den fremtidige forsvarsordning bliver effektiv, at man oven i købet taler om en nedsættelse af beredskabet, kan virke overraskende, men det er måske noget, der kan klargøres i den kommende tid, hvis det stadig er således, at socialdemokratiet dels har et ønske om at bevare bred enighed om forsvarspolitikken, dels vedstår den politik, som regeringen J. O. Krag førte på dette område, og ikke ønsker at fravige grundsynspunkterne dér.

For det andet vil jeg gerne have lov at gøre nogle bemærkninger vedrørende den generelle økonomiske politik. Jeg stillede

[Haunstrup Clemmensen.]

i går socialdemokratiets ordfører det spørgsmål, om ikke vi kunne få oplyst, hvor stor en yderligere forøgelse af købekraften, hvor stor en yderligere finansiel lempelse socialdemokratiet var tilhænger af. Jeg har ikke endnu i hvert fald hørt, hvilken størrelsesorden man tænker sig, hvad man yderligere ønsker. Det er oplyst, at der i indeværende finansår vil blive et kasseunderskud af størrelsesordenen $\frac{1}{2}$ milliard. Hvor meget større ønsker socialdemokratiet kasseunderskuddet?

Jeg hørte vel, at hr. J. O. Krag gjorde nogle bemærkninger om, at dele af den likviditetsforøgelse i samfundet, der derved blev en kendsgerning, ikke med det samme ville omsætte sig i øget købekraft, men den vil vel under alle omstændigheder påvirke investeringsmulighederne, og da netop hr. J. O. Krag med fuld ret har været bekymret, som alle andre kan være det, over, at investeringsniveauet ikke er tilstrækkelig højt, må disse ting dog have en nøje sammenhæng, og der må vel derved være givet udtryk for, at der allerede ved den finanspolitik, der nu føres, skabes øget mulighed for investeringer. Jeg efterlyser altså på ny: hvor stor en yderligere finansiel lempelse finder socialdemokratiet det saglig forsvarligt at gennemføre?

I den forbindelse forstod jeg til min overraskelse, at hr. J. O. Krag var meget bekymret over, at Nationalbanken havde købt for så mange penge obligationer i den sidste måned, som tilfældet var. Nu erindrer jeg lige om, at i de foregående mange måneder har Nationalbanken på dette område i gennemsnit været neutral; den har købt i nogle måneder, solgt i andre, men i gennemsnit været nogenlunde neutral. Det vil sige, at i de forløbne 9 måneder af indeværende kalenderår har Nationalbanken i alt udpumpet købekraft på dette område af størrelsesordenen ca. $\frac{1}{2}$ milliard kr. Det foruroligede hr. J. O. Krag. Jeg har en erindring om, at det i en tidligere regeringsperiode i lange perioder var langt større tal, både når man betragtede 3, 4 og 5 måneders perioder, uden at det egentlig skabte en tilsvarende foruroligelse. Og man må dog erkende, når man mener, at boligbyggeriet har for beskeden et omfang — det er vi enige om — at så er en af forudsæt-

ningerne for, at boligbyggeriet kan forøges, dog at det kan finansieres, og at det kan opføres til priser, som almindelige mennesker har råd til at betale.

Prisen på boliger er jo nøje afhængig af renten, der nu er faldet, og derved har byggeriet fået en mulighed for at blive billiggjort i kraft af det Nationalbankkøb, der er sket af obligationer. Ved den lempelse, der dermed er sket af finansieringen af boligbyggeriet, er forudsætningerne jo netop skabt for at forøge boligbyggeriet. Derfor forekommer det mig ikke helt sammenhængende, at man på den ene side er meget foruroliget over, at boligbyggeriet og investeringerne ikke er tilstrækkelig store, og at man samtidig er foruroliget over, at Nationalbanken har købt obligationer i det omfang, som tilfældet er. Jeg tror, at der netop i kraft af obligationsrationeringens omtrentlige ophævelse, i kraft af det lavere niveau, som renten nu ligger på, er skabt de saglige forudsætninger både for at gennemføre en høj beskæftigelse og et stort boligbyggeri, og derfor tror jeg, at man skal være varsom med at være for ivrig efter at bebrejde regeringen og regeringspartierne alt, hvad der overhovedet er sket. Der er gennemført saglige forudsætninger for en højere beskæftigelse, for et højere investeringsniveau og for et større boligbyggeri.

Jeg skal endelig til sidst ganske kort gøre opmærksom på, at det konservative folkeparti vil stemme imod den af hr. Kai Moltke foreslåede dagsorden.

(Kort bemærkning).

J. O. Krag: Når jeg lidt utraditionelt har bedt om ordet for en kort bemærkning, er det for at gøre hr. Haunstrup Clemmensen og efterfølgende ordførere opmærksom på, at jeg har brugt min taletid, så jeg kan slet ikke svare på alle de ting, der bliver sagt.

Jeg vil lige sige, at min foruroligelse ikke gik så meget på de ting, hr. Haunstrup Clemmensen nævnede, som på, om nu også kursniveauet kan holde, når det kræver så stærk en indsats. Jeg er da helt enig i, at vi for at opnå et stort byggeri også må ønske, at finansieringsmidlerne er til stede.

Jeg vil ikke angive noget konkret beløb for en yderligere finanslempelses størrelsesorden. Vort oprindelige forslag er jo ekstra-

[J. O. Krag.]

momsens bortfald, og den er altså størrelsesordenen 1 milliard kr. Det er muligt, der er sket ting senere, som kan påvirke, at man nærmere måtte diskutere størrelsesordenen, og det vil jeg selvfølgelig være villig til.

(Kort bemærkning).

Haunstrup Clemmensen: Jeg forstår altså, at socialdemokratiet, der jo ikke har ønsket besparelser gennemført på statsbudgettet på indeværende tidspunkt, nu har sagt, at det er et kasseunderskud af størrelsesordenen 1½ milliard kr., man ønsker. Da vi samtidig har et hensyn at tage til valutabeholdningen, synes jeg, man skal have det med i billedet.

Formanden: Hr. J. O. Krag har ordet for en kort bemærkning, og så går vi over til talerrækken.

(Kort bemærkning).

J. O. Krag: Jeg tror, at hr. Haunstrup Clemmensen skal regne lidt om igen. Hvis arbejdsløsheden fjernes, vil der jo spares meget betydelige beløb, der i øjeblikket gives ud i arbejdsløshedsunderstøttelse. Samtidig vil der komme en omsætning og en produktion i gang, der betyder, at de nedadgående tal i indirekte afgifter og måske senere i skatter, som finansministeren må sidde og se på, vil forsvinde. Så det kan jo være, at det endelige resultat ville blive et mindre kasseunderskud end det, man nu må kalkulere med.

Henry Christensen: I en af morgenvaviserne, det socialdemokratiske blad *Aktuelt*, læser man som den store politiske nyhed: „Minister allerede træt af sit job?“, og så bringer man en lang række forlydender og rygter til torvs om, at kirkeministeren agter at trække sig ud af regeringen; han er simpelt hen ved at være blevet træt af ministerposten.

Denne artikel i *Aktuelt* savner ethvert grundlag. Det var præcis på samme måde, et andet socialdemokratisk blad, det socialdemokratiske blad på Bornholm, i sommer gav sig til at fremsætte rygter om andre ministres forhold til regeringen, om deres afgang fra regeringen; det savnede tilsvarende ethvert grundlag for sine postulater. Jeg nævner dette, fordi jeg synes, at det kan da ikke være rimeligt, at dansk politik skal

have den slags grundløse rygter ind i den politiske debat. Det kan ikke være forsvarligt og rimeligt for nogen part. Nogen sandhed i det, der står i *Aktuelt*, er der altså ikke.

Jeg vil gerne takke statsministeren for hans bebudelse af et forslag i indeværende folketingsår vedrørende ejendomsskatterne i yderzonerne. Jeg er godt klar over, at der stod en enkelt bemærkning om overvejelser i åbningsstalen. Det afgørende — og det er det, som statsministeren nu har givet udtryk for — er, at der kommer et direkte forslag frem herom.

Hr. J. O. Krag havde nogle bemærkninger i går om venstres stilling til kommunalreformen. Nu var det måske lidt svært helt at få sammenhæng mellem det, hr. J. O. Krag sagde i begyndelsen, og det, han sagde i slutningen af sin tale om, hvad der ville blive regeringens standpunkt til kommunalreformen. Jeg vil gerne sige til hr. J. O. Krag, at hans påstand om, at venstre ønsker kommunalreformen, hele historien, som han sagde, udsat foreløbig 1 år — man forstår, han tænker sig måske endda endnu længere — savner ethvert grundlag. Venstre har klart det ønske at søge kommunalreformen gennemført inden for de fastlagte terminer.

Jeg har i sommer gjort opmærksom på et par synspunkter, som vi mener bør indgå i arbejdet med kommunalreformen. Jeg har advaret imod, at man i den nye struktur i forbindelse med kommunernes størrelse gik videre, end vi, da vi drøftede denne sag i folketinget, havde forudsat, medmindre man gav en tilstrækkelig klar og stærk begrundelse derfor.

Og jeg har for det andet sagt, at i forbindelse med de meget vigtige overvejelser, som mange kommuner må stå over for i forbindelse med kommunalreformen, var det af stor betydning nu at kende til hovedprincipperne i den fremtidige byrde- og opgavefordeling.

Det mener jeg er rimelige, saglige synspunkter at anføre i den offentlige debat. Man kan være enig eller uenig i dem, men det må være rimeligt, hvis man har den opfattelse, at gøre den gældende i den offentlige debat. Men man kan ikke deraf med rimelighed slutte, at det betyder, at så vil venstre ikke have kommunalreformen gennemført. Venstre ønsker kommunalreformen gennemført så hurtigt, som det tidsmæssigt

[Henry Christensen.]

er muligt, men vi lægger megen vægt på de ting, jeg her har nævnt, og vi har peget på nogle hensyn, vi mener bør tages i forbindelse med gennemførelsen af kommunalreformen. Jeg vil gerne have dette sagt, for at der ingen misforståelser skal være, og henviser i øvrigt til de principielle synspunkter, jeg i går fremsatte om kommunalreformen.

Jeg var glad for, at hr. J. O. Krag i dag, ganske vist som led i en lidt anden argumentation, sagde, at de ændringer, vi foretog i forbindelse med momsafregningen for landbruget, kun i ringe grad gik til umiddelbart øget forbrug. Det ville man ikke helt anerkende, da vi drøftede det i foråret, men jeg synes, det er i sin orden at acceptere, at det først og fremmest tilsigtede, og det er altså nu også erkendt, en likviditetsforbedring; det var formålet dermed.

I diskussionen om forsvarsordningen siger hr. J. O. Krag, at det haster meget med en ny forsvarsordning. Hvordan kunne den være gennemført hurtigere? Den kunne være gennemført hurtigere, hvis den forrige regering havde fremsat et forslag i forrige folketingsår. Det gjorde den forrige regering ikke. Den kunne vel også have været fremmet hurtigere, hvis socialdemokratiet havde accepteret at gå ind i et forsvarsudvalg, sammen med de andre partier, der har stået bag den hidtidige forsvarsordning; sådan som vi andre gjorde det efter indbydelse fra hr. J. O. Krag, da han var statsminister, men socialdemokratiet afviste at gå ind i sådanne forhandlinger i et forsvarsudvalg. Derfor må jeg sige, at jeg har svært ved at se berettigelsen af den kritik af forsinkelse i henseende til at få skabt en ny forsvarsordning her i Danmark, som hr. J. O. Krag gav udtryk for.

I diskussionen om prisstigningerne er man jo fristet til at gå ind i hele den økonomiske diskussion, men jeg skal her i det store og hele henvise til, hvad statsministeren og finansministeren har sagt, og om prisstigningerne bare sige, at det bør jo ikke helt overses, at det, vi i de allersæneste måneder har oplevet, ikke bare er en begrænsning i prisstigningerne. Vi har jo nu oplevet et par månedspristal, hvor der endog har været direkte fald, og det synes jeg dog er en så værdifuld ting, at det burde man, uanset om man er opposition, også være parat til at acceptere.

Jeg må i øvrigt sige, at den mest overraskende økonomiske bemærkning måske blev fremsat, da ordføreren for det halverede parti, hr. Sigsgaard, i går tog så voldsomt på vej over for, hvad smedenes formand, Hans Rasmussen, havde sagt, at fagbevægelsen ikke ved den kommende overenskomst skal fremsætte krav, som intet har med de aktuelle økonomiske realiteter at gøre. Jeg må ærlig talt sige til hr. Sigsgaard, at når han øjensynlig har den opfattelse, at man skal fremsætte krav, der intet har med de økonomiske realiteter at gøre, så kan jeg godt forstå, det er gået hans parti, som det er.

Jeg ville så gerne gøre to enkelte bemærkninger til sidst. Om diskussionen om forkøbsret og tilbudspligt vil jeg gerne sige, at for os, for venstre, har det ganske klart stået sådan, at en tilbudspligt havde den samme effekt som en forkøbsret i henseende til at give kommunerne adgang til inden for deres områder at erhverve jord, der kunne have betydning for udviklingen, når denne jord i øvrigt kom til salg. I den henseende, altså i henseende til at tjene det formål, som må være det eneste saglige formål med en lovgivning på dette område, opfylder tilbudspligten helt og fuldt, hvad forkøbsretten kan opfylde. Den afgørende forskel er den, som statsministeren også gav udtryk for at forkøbsret betyder, at man efterfølgende griber ind i et retsforhold, hvor man kan genere to parter i dette retsforhold, mens tilbudspligten ikke gør det. Det var ligesom om statsministeren havde en lille smule dårlig samvittighed ved at erkende disse ting. Det skal han ikke have, for når tilbudspligten sikrer det offentliges interesser helt og fuldt, hvilken interesse kan nogen da have i, at man skal gå videre, når det, man yderligere opnår, kun kan være at genere andre mennesker.

Endelig en bemærkning om TV-reklame. Statsministeren udtalte sig personligt. Jeg kan også kun udtale min egen personlige opfattelse. Jeg tror, at der ville være mange skadelige virkninger af reklamer i TV. Jeg vil gerne pege på, at det var ønskeligt, om der kunne blive tilslutning i Danmark også til et synspunkt, som en række svenske politikere har været inde på ikke mindst i Nordisk Råd, om at man virkelig gav sig til i de nordiske lande at overveje, om man ikke skulle kunne skabe et fælles program 2

[Henry Christensen.]

på nordisk basis. Jeg tror, der ville være mange fordele knyttet hertil; jeg tror, det ville være den mest sikre vej til at undgå reklame i fjernsynet, og jeg tror, det ville skabe mulighed for konkurrence mellem de forskellige fjernsyn og programmer, hvad der utvivlsomt ville være en stor fordel. Derfor ville jeg gerne pege på denne tanke. Det er min personlige tanke, at det i hvert fald burde tages stærkere med i overvejelserne, end det hidtil har været tilfældet.

Jeg skal slutte med at meddele, at venstre agter at stemme imod den af hr. Kai Moltke foreslåede dagsorden.

Niels Helveg Petersen: Jeg skal koncentrere mig om de tre hovedspørgsmål i denne debat, det økonomiske, jordlovgivningen og forsvarsproblemerne.

Beskæftigelsen er ikke tilfredsstillende efter det radikale venstres opfattelse. Op-gaven i den økonomiske politik er at skabe forudsætningerne for en bedre beskæftigelses-situation. Det kan kun ske, hvis der sker en forbedring af vor konkurrenceevne. Den eneste mulighed for varigt at skabe beskæftigelse er, at danske erhverv er i stand til at konkurrere med udlandet.

Der er sket skridt henimod en forbedring af vor konkurrenceevne. Vi har fået prisstabilitet på trods af devalueringen. Vi har fået et rentefald, så erhvervene nu ikke skal leve under trykket fra en meget høj rente, målt med europæisk målestok, og vi har fået kreditlempelse, alt sammen ting, der er en fordel, når erhvervenes konkurrenceevne skal vurderes.

Men det afgørende bliver at undgå en oppustning af pengeindkomsterne i forbindelse med overenskomstforhandlingerne. Derimod betyder den tilbageholdenhed, som der stilles krav om over for arbejdsmarkedets organisationer, jo ikke, at der ikke må ske en stigning i reallønnen. Det, der ikke må ske, er en oppustning af pengeindkomsterne, der er større, end produktionen kan bære, og som kun omsætter sig i

forhøjede priser til skade for den fremtidige beskæftigelse.

Jordlovene. Hr. J. O. Krag omtalte den radikale landsmødevedtagelse fra maj 1968. Det fremgik ikke ganske af, hvad hr. J. O. Krag i øvrigt sagde om dette, at hr. J. O. Krag havde læst denne landsmødeudtalelse. Heri omtales nemlig ikke, som det blev udlagt, ekspropriation til boligformål og til byudvikling. Den omhandlede vilkårene for jords overgang fra landzone til byzone, og det siges, at dette må om fornødent ske ved ekspropriation. Men: denne mulighed forudsætter altså en forudgående gennemgribende reform og forenkling af vor jordlovgivning. Når det drejer sig om ekspropriation til boligformål og byudvikling, behøver man ikke at søge i den radikale landsmødeudtalelse fra maj 1968 for at lære vort standpunkt at kende. Allerede jordlovene i 1963 indeholdt jo sådanne muligheder, og det var love, vi som bekendt stod bag ved.

I øvrigt mener jeg ikke, at det sagligt kan bære at gøre dette spørgsmål om ekspropriation til boligformål og byfornyelse til det helt store problem, selv om det er betydningsfuldt. Det store problem ved jordlovgivningen er at skabe rammer for vort samfund, så industrialiseringen og byudviklingen ikke skal ødelægge vort land, at skabe rammer for en hensigtsmæssig byudvikling, så de offentlige investeringer giver udbytte, at de ikke skal spredes planløst, men således, at også skatteborgerne får noget for deres penge, som ønskes i de offentlige investeringer. Det er i virkeligheden det, som er problemet i jord- og planlægningslovgivningen, og det er et stort mål for det radikale venstre at nå til reformer på dette område.

Jeg vil så i øvrigt gentage, hvad jeg sagde i går, at opnås der i øvrigt en klar, en konsekvent jordlovgivning, der bringer os ud af den politiske hårdknude, som jeg tror socialdemokratiet vil erkende folkeafstemningen skabte, så er vi også parat til at give indrømmelser, og jeg tror, det ville være godt for jordlovenes indhold og for

[Niels Helveg Petersen.]

den politiske situation, hvis det forholdt sig tilsvarende med socialdemokratiet.

Jeg må i øvrigt anholde en enkelt bemærkning i hr. J. O. Krags omtale af jordlovene. Det blev sagt, at naturfredningsloven var en steril lov. Jeg er enig i, at naturfredningsloven ikke er tilstrækkelig, hvis ikke der sker en bebyggelsesregulering i det åbne land. Men naturfredningslovforslaget i sig selv, således som det blev fremsat i foråret, er ikke sterilt. Det er et lovforslag, der giver befolkningen øgede rettigheder til skov og strand, og det synes jeg ikke man skal kalde sterilt.

Det har jo været sådan, at man i diskussionen om forsvaret fra oppositionsside har forsøgt at gøre de 125 mill. kr.s besparelser til ingenting. I går blev disse besparelser pludselig til en fundamental ændring af den forsvarspolitiske situation. Der er ikke rigtig sammenhæng her. Jeg er for så vidt tilfreds med den seneste udformning, fordi den bekræfter, hvad der er sandheden, at disse penge virkelig reelt blev sparet.

Men det store problem for forsvarets vedkommende er jo nu at se fremad og ikke at gå tilbage og grave det gamle fra valgkampen op. Og jeg vil gerne bede oppositionen lægge mærke til, at samtlige regeringspartier i diskussionen om forsvarsspørgsmålet understregede, at man fandt, der var behov for, at den brede enighed opretholdes. Samtlige regeringspartier understregede dette. Jeg er glad for, at den socialdemokratiske ordfører i dag sagde, at der ikke var tale om socialdemokratisk taktik. Det er jeg glad for. Og det vil vi forhåbentlig få beviser for. Men deri, at regeringspartierne så stærkt understreger behovet for bred enighed, ligger jo selvfølgelig også, at man må være parat til at gøre indrømmelser, og på denne baggrund tror jeg — som jeg sagde det i går — at der skulle være mulighed for, at dette folketingsår også kunne give os en tilbundsående drøftelse af en ny forsvarsordning og forhåbentlig en ny forsvarsordning.

Jeg kan til sidst sige til hr. Kai Moltke, at det radikale venstre må afvise hans dagsordensforslag.

Aksel Larsen: Hvad udenrigsministerens bemærkninger angår, og hvad den udenrigs-

politiske del af denne debat angår, kan jeg kun gentage, hvad jeg sagde i min tale i går, at jeg tror, man bør have en særlig udenrigspolitisk debat; det er umuligt fyldestgørende eller tilfredsstillende at behandle disse spørgsmål her, navnlig i den situation, vi befinder os i. Men jeg vil samtidig tilføje, at netop situationen gør, at vi må have en sådan udenrigspolitisk debat endda meget snart. Udenrigsministeren sagde i løbet af en måned. Jeg vil finde, at det er en for lang udskydelse; hvis man indstiller sig på det, så bliver det tidligst i midten af november. Jeg mener ikke, man skal vente så længe, og jeg håber, partierne kan enes om, at den skal komme inden udgangen af denne måned; ellers må vi jo overveje vor stilling.

Hvad angår det, der i øvrigt blev sagt om udenrigspolitiske spørgsmål, har jeg kun en lille bemærkning til hr. Per Federspiel og en lille bemærkning i anledning af hr. Erik Krags udtalelser.

Det, jeg vil sige til hr. Per Federspiel, er, at han lagde meget stærkt op til at sige, at det er nærmest skandaløst, at man kun har støttet Czekoslovakiet med visse patetiske sympatierklæringer og lignende; men det er jo ikke noget effektivt, det er ikke noget, der hjælper. Man sad i spænding og ventede: vil han have, vi skal erklære krig, og så viste det sig, at det, han ville have, var, at statsministrene i Vesteuropa skulle snakke sammen. Det kan der måske også komme noget ud af, men jeg kan altså ikke se, at det var mere effektivt end det, der hidtil er gjort, og så ved jeg ikke, hvorfor der skulle gøres et stort nummer ud af det.

Hvad angår hr. Erik Krags bemærkninger, har de kun givet mig indtrykket af, at han vil fremmane som et spøgelse faren for, at nu går russerne til militær aktion mod Vesteuropa i almindelighed og Vesttyskland i særdeleshed. Jeg tror, dette er en aldeles forkert vurdering. Jeg vil tro, at en af årsagerne til den voldsomme presse- og notekampagne specielt rettet mod Vesttyskland er en slags eftersynkronisering; det er et forsøg på bagefter at skaffe sig en anden og måske lidt bedre eller tilsyneladende bedre begrundelse for overfaldet på Czekoslovakiet. Jeg håber ikke, at der er andre grunde til det, men jeg tror i hvert fald ikke, at man i Moskva driver eventyr-

[Aksel Larsen.]

politik og tænker på at slippe en stor europæisk krig løs.

Så er der spørgsmålet om forsvarsordningen, som måske til dels hænger sammen med det; den er jo i hvert fald også en del af Danmarks sikkerhedspolitik. Og i anledning af det, der har været sagt herom, må jeg sige som min mening, at jeg tror, det havde været bedre for dette land og bedre for arbejderbevægelsen, om socialdemokratiet ikke havde været med til at lave forsvarsforliget af 1960. Men i hvert fald, det, der så var særlig galt ved det, det var, at det var så bindende, at det var meget vanskeligt at frigøre sig. Jeg kunne ønske, at det var blevet opsagt noget før, og jeg kunne ønske, at alle forsvarsforligets partier havde indset, at det var indgået under falske forudsætninger, at tiden og teknikken og den udenrigspolitiske situation var løbet fra det, og at man i hvert fald for længst burde have optaget det til revision. Jeg vil samtidig sige, at det fremgår jo af hele debatten her, og det ved vi godt, at regeringen og regeringspartierne er syge efter at få socialdemokratiet med til at indgå et nyt forsvarsforlig. Der kan jeg kun erindre om, hvad jeg sagde i går.

Men så er jeg nødt til at komme med en bemærkning til statsministeren, som gentagne gange har sagt her, at regeringen ønsker samarbejde med alle partier og en fri og åben drøftelse; han sagde det i særlig grad i forbindelse med indbydelserne til socialdemokratiet om en forsvarsordning, at regeringen ønsker en fri og åben drøftelse. Det var altså derfor, at regeringen ønskede en lukket, privat drøftelse mellem fire partier om, hvordan man kunne forberede forsvarsordningen; det var, fordi man ønskede en fri og åben drøftelse i folketinget. Ja, men så ved vi jo nogenlunde, hvordan regeringens samarbejdsvilje er, og hvordan dens samarbejdsindbydelser skal forstås.

I øvrigt, hvad angår samarbejdsvilje og dette med, at man bør tilstræbe samarbejde og ikke tilstræbe modsætninger — ja, jeg synes, det er udmærket at have det synspunkt, men jeg ville ønske, at statsministerens parti og de øvrige borgerlige partier, som udgør regeringens grundlag nu, havde haft et lignende synspunkt i fjor, hvor de i december måned ud fra deres samarbejds-

vilje stemte imod noget, som de anså for rigtigt, blot for selv at komme til.

Så er der spørgsmålet om økonomi og beskæftigelse. Det er jo umuligt nu, også på grund af taletiden, at gå udførligt ind på det, men lad mig sige til statsministeren, der nu igen kommer ind på spørgsmålet om finanspolitiske lettelser og indkomstpøolitik og siger, at jeg har forstået det helt forkert, for jeg hæfter mig kun ved halvdelen af de tre vismænds råd til regeringen, nemlig dette med, at man burde slække på finanspolitikken for at skaffe bedre beskæftigelse, men ikke tænker på, at så er der den anden halvdel med indkomstpøolitik og mådehold, at jeg beklager meget, at statsministeren ikke har hørt efter, hvad jeg sagde i går, at han ikke har læst manuskriptet til min tale, som jeg overgav ham i god tid, for hvis han havde det, ville han vide, at dér går jeg netop meget udførligt ind på dette. Jeg mener, at man skal sætte tæring efter næring, men det, jeg er bange for, er, at regeringen er indstillet på, at dette mådehold kun skal udvises af lønmodtagerne eller fortrinsvis af lønmodtagerne, at man, når man fra regeringens og fra anden side taler om indkomstpøolitik, dermed mener indkomstpøolitik for lønmodtagerne, mådeholdspøolitik for lønmodtagerne, og ikke for andre. Ja, ministeren drejer det nok derhen; at så har Aksel Larsen altså sagt noget om, at det, at organisationerne — han mener fagforbundene — hidtil har haft et selvstændigt ansvar, behøver ikke at betyde, at det altid skal være sådan. Sådan har jeg aldeles ikke sagt. Jeg har henvist til, hvad statsministeren sagde i sin redegørelse til folketinget, han sagde (sp. 15-16):

„Samtidig må jeg imidlertid igen understrege det ansvar, der i vor samfundsstruktur er placeret uden for lovgivningsmagten. Det er nødvendigt at gøre sig klart, at dette er et selvstændigt ansvar, som man ikke bør vente begrænset ved indgreb fra regeringens side.“

Derfor har jeg sagt, fordi det hidtil har været sådan, behøver det ikke altid at være sådan, men regering og folketing har mangfoldige gange, før som efter krigen, grebet ind over for organisationerne og netop i faglige konflikter, i faglige stridsspørgsmål, i stridsspørgsmål vedrørende løn og arbejdstid. Så der kan statsministeren ikke sige,

[Aksel Larson.]

at dette er noget, som hidtil har ligget uden for lovgivningsmagten, så må det være noget andet, han tænker på. Og det er altså spørgsmålet om det, man kalder det private erhvervsliv, dets dispositioner, dets frihed til at tilrettelægge sin indkomstpolitik uafhængigt af, hvordan indkomstpolitikken for lønmodtagere er. Det er her, jeg siger, at her burde regeringen ændre signaler, hvis den mener noget alvorligt og noget socialt retfærdigt med indkomstpolitik. Og når statsministeren ikke her i sin sidste tale giver indtryk af, at man vil overveje dette, ja, så er det, jeg må erindre om, hvad jeg sagde i går, at så skal man ikke komme til lønmodtagerorganisationerne og sige til dem: vil I nu vise hensyn. Man er nødt til at komme til dem med en plan, der viser, at det gælder helheden, og hvis regeringen ikke vil komme med en sådan konkret plan, ja, så er det den, der har skylden, hvis det går galt. Statsministeren siger, at regeringen vil ikke indgreb alene mod lønmodtagerne. Ja men det må vi jo tage med et korn salt. Vi har i hvert fald oplevet, hvorledes man kunne gøre det under søfartskonflikten, og jeg mener ikke, at vi kan være sikret i påkommende tilfælde.

Statsministeren kom ind på spørgsmålet om det glidende rentefald og renteniveaet, og så siger han: ja men det er da ikke regeringens skyld. Den har overhovedet ikke nogen indflydelse på renten, den har intet ansvar; det er ikke mig, hr., det er min kollega, han sidder ovre i Nationalbanken. Men efter at han har sagt det, siger han i et andet afsnit af sin tale, at man må huske på, at det er regeringens vel-signelsesrige finanspolitiske stramning, der har bevirket, at renten har kunnet falde. Og da han kommer i diskussion med hr. J. O. Krag om boligbyggeriet, som går ned, siger han afværgende: ja men det kan man ikke angribe regeringen for, for vi har dog lempet obligationsrationeringen, og vi har sørget for, at der kom et rentefald. Sammenhold det med hans påstand om, at rentefaldet og renteniveaet har regeringen intet som helst ansvar for og ingen indflydelse på, ja, så har vi denne regering og dens manglende ansvarsfølelse.

Jeg erindrer om, hvad jeg har sagt, at

dette glidende rentefald, hvor regeringen ikke vil forsøge at give besked om, hvor længe det skal være, og hvor det skal stoppe, i høj grad er skyld i, at investeringsaktiviteten er blevet afmattet, og dermed er medvirkende til den manglende beskæftigelse. Regeringen skal ikke sige sig fri for et ansvar for denne del af den økonomiske politik bare ved at sige: det er ikke mig, hr., det er min kollega. Er det regeringen, der er regering, eller er det ikke regeringen, der er regering?

Nå ja, så er der den lille debat, vi havde om prisstigninger. Der erkender statsministeren jo, at jeg havde ret, at prisstigningerne blev ikke så voldsomme, men naturligvis siger han, og det kunne man jo vente, at det var takket være regeringens udmærkede politik, ellers var det jo gået helt galt, og så søger han at afparere ved at sige: ja men lønningerne er steget. Det, det drejer sig om, er, hvorvidt der kom de prisstigninger, statsministeren bebudede. De kom ikke. Han sagde, at hvis lønningerne bliver ved at stige, så kommer der så kolossale prisstigninger. De kom alligevel ikke.

Jeg har kun villet sige det, fordi jeg mener, at regeringen mange gange udviser et utilladeligt sortsyn. Jeg ønsker at erindre om, at regeringen i hvert fald havde en forkert prognose i foråret. Jeg er bange for, at den også har en forkert prognose, når den nu i dette efterår med dette vidunderlige vejr går ud fra, at der bliver ingen særlig arbejdsløshed i vinter. Jeg har en anden opfattelse af tingene. Jeg er bange for, at arbejdsløsheden bliver endogså meget stor.

Nå ja, så er der spørgsmålet om landbruget, og der har vi jo hørt noget igen om tilbudspligt og frigørelsesafgift. Synderlig klart var det ikke, og jeg bliver nødt til at erindre om det spørgsmål, jeg stillede i går: hvordan vil man forholde sig til den tidligere radikale partiformand hr. Skyttes løfte om, at kommende jordlove ville og skulle ligne jordlovene af 1963? Og hvordan har regeringen det, og hvordan har statsministeren det i forhold til det radikale landsmødes udtalelser om, at når det offentlige overtager jord, så skal den overtages til priser, som svarer til, hvad jorden var værd ved den hidtidige anvendelse, og det er muligt, at dette kun kan gøres ved hjælp

[Aksel Larsen.]

af ekspropriation. Så meget mere må man tænke på ekspropriation. Jeg synes, at selv om den radikale ordfører har været så elskværdig at komme med et par bemærkninger, så var det jo hyggeligt, om statsministeren, der dog formodentlig også tegner det radikale parti, var i stand til at sige noget om, hvorvidt han har glemt eller solgt dette løfte fra det radikale landsmøde.

Ja, ellers er der jo ikke hverken tid til eller brug for at sige så forfærdelig meget. Jeg vil sige til finansministeren, at det er jo hyggeligt at høre, at nu spiller det ikke nogen stor rolle, om der er kasseoverskud eller kasseunderskud, det spiller ingen særlig rolle. Det var helt andre toner, vi hørte i foråret, og så er der jo samtidig det med, at finansministeren har rost sig af, at man har slækket på den finanspolitiske stramning — jeg tror ikke, man gjorde det af god vilje; jeg tror, man gjorde det af uformuenhed — mens statsministeren siger, at den finanspolitiske stramning er noget godt og skal fortsætte. Sådan er der jo så meget.

Endelig til slut spørgsmålet om, hvad der kan gøres for at skaffe beskæftigelse og ændre situationen. Jeg har her redegjort for de konkrete forslag til øjeblikkelig foranstaltninger, vort parti stiller. En del af dem vil folketinget blive præsenteret for i lovforslags form i det omfang, det ikke allerede er sket, men jeg gør opmærksom på, at det gik statsministeren overhovedet ikke ind på. Han havde intet at sige om dette. Jeg anser det for nødvendigt for at hjælpe på situationen, at man bl. a. nedsætter forbrugsskatterne — og her tænker jeg på punktskatterne, og her tænker jeg på merværdi — og jeg anbefaler regeringen at overveje dette. I hvert fald vil folketinget komme til at beskæftige sig med det.

I denne forbindelse må jeg sige om det dagsordensforslag, hr. Kai Moltke har stillet, at det vil jeg naturligvis anbefale at man stemmer imod. Det er muligt at nedsætte den generelle momsprocent f. eks. til 10 pct. eller noget andet, men det er en fuldkommen umulighed i enhver henseende at differentiere momsen sådan, at man siger, at nogle af de varer, en købmand handler med, skal momsbelægges, andre skal ikke momsbelægges. Det kan simpelt hen ikke

gøres, det ville være lettere at løse cirkelns kvadratur. Det ved hr. Kai Moltke naturligvis udmærket, så hans dagsorden er kun beregnet på at forvirre befolkningen og sige: se, vi vil fritage madvarer og apotekervarer for moms. Enten har man moms, eller man har det ikke. Hr. Kai Moltke kan foreslå momsen totalt ophævet, og det kan gennemføres, selv om det får alvorlige følger for statskassen, men man kan ikke foreslå, at nogle af de varer, de handlende handler med, skal være momsbelagt, og andre skal ikke være det, så jeg må anbefale, at man stemmer dette dagsordensforslag ned.

Sigsgaard: Jeg stillede i går nogle spørgsmål til udenrigsministeren, og det gik som så mange gange før, at det ikke var muligt at få noget svar, i hvert fald ikke noget klart svar.

Jeg påviste, at bombningen af Nordvietnam er blevet kraftigt intensiveret, efter at præsident Johnson den 31. marts meddelte, at nu ville man begrænse bombningerne. Der kom ingen begrænsning, der kom en udvidelse. Jeg spurgte derfor udenrigsministeren, om Danmark har protesteret mod denne udvidelse over for USA, og jeg tillader mig at gentage spørgsmålet. Hvis der er blevet svaret, så beklager jeg, at så har jeg overhørt det. Jeg spurgte endvidere, om det ville være muligt at få protestens ordlyd.

Jeg spurgte endelig udenrigsministeren, om regeringen påtænker at lægge vore forbindelser med USA på is indtil videre grundet på USA's besættelse af Vietnam, og hvad det foretager sig i Vietnam. Når jeg spurgte på den måde, var det, fordi regeringen jo for nylig over for Sovjetunionen og dens allierede har lagt forbindelserne på is. Jeg er enig i regeringens stilling i Tjekoslovaekiets spørgsmålet, men jeg må forlange en smule konsekvens. Derfor spørgsmålet om, hvad man vil gøre over for USA.

Jeg omtalte situationen i Grækenland og refererede, at lederen af befrielsesbevægelsen, Andreas Papandreou, som er kendt her i landet, udtrykkelig har sagt, at juntaen i Grækenland kun eksisterer på grund af og takket være amerikansk støtte især fra Pentagon og CIA, og hvis den støtte blev

[Sigsgaard.]

taget fra juntaen, ville juntaens dage være talte. Jeg spurgte på den baggrund: har regeringen protesteret over for USA mod dets våbeneksport? Har den forsøgt at få USA til at standse våbenhjælpen? Jeg opfordrede også socialdemokratiet til at stille dagsordensforslag; det har man ikke villet. Men udenrigsministeren bør vel svare på et sådant enkelt spørgsmål. Jeg gentager det derfor nu.

Det er jo ikke ligefrem respekt for folkestyret, der udvises, når ministrene blot overlegent undlader at svare på stillede spørgsmål om regeringens politik. Der er ingen mulighed for nu at sige — det kunne der være ved afslutningsdebatten i maj — at der ikke har været tid. Jeg går ud fra, at den væsentligste grund til, at debatten her er delt op på 2 dage, netop er, at ministrene og deres embedsmænd skulle have lejlighed til at overveje, hvad der var blevet sagt, til at udforme svar på det. Det er urimeligt, at der fortsat skal være et sådant hemmelighedskræmmeri med Danmarks udenrigspolitik, som der er.

Jeg hørte heller ikke noget svar på det spørgsmål om det socialt almennyttige boligbyggeri, som jeg stillede i går, og som jeg også stillede i maj. I maj var det en mulig forklaring på tavsheden, at regeringen, som jo består af 3 partier, ikke havde haft tid til at diskutere spørgsmålet, men nu har regeringen haft hele sommeren, og så må man jo spørge: har man virkelig ikke et eneste ord at sige til de mange tusinder, der står i kø for at få en lejlighed? Regerings- og boligforligspartierne, der har ansvaret for, at disse mennesker ikke kan få bolig, burde dog i hvert fald have en bemærkning her i dag. Det er regeringen, der har magten til enten at hæve loftet over det sociale byggeri eller helst at fjerne det loft. Hvad vil regeringen?

I øvrigt er det forbløffende, at vi her i denne debat kan snakke om, hvor store eller hvor små prisstigningerne har været — og det er vigtigt — og om det ene og det andet og det tredje og det fjerde indenrigspolitiske problem. Det er helt naturligt, at indenrigspolitikken beslægtlægger en meget stor del af debatten, men det er alligevel forbløffende, at vi kan snakke om det dér, uden at begivenhederne — de udenrigspolitiske begiven-

heder — siden i går på nogen måde finder vej ind i debatten. Jeg skal tillade mig at bruge nogle minutter på det, der er sket, for det skal dog nævnes her i dag.

Jeg talte i går om inddelingen af verden i interessesfærer, om, hvordan stormagterne har forbeholdt sig ret til at dominere deres naboer og i givet fald intervenere; sådan som vi sidst har set det i Czekoslovakiet. Det ser ud, som om USA nu igen har begået noget tilsvarende som det, der er sket i Czekoslovakiet. Peru var et af de få lande i Latinamerika, der i hvert fald på overfladen havde et vist demokrati, så meget, at regeringen på baggrund af, at fremmed kapital og først og fremmest amerikansk totalt dominerer, havde besluttet at nationalisere det amerikanske olieselskab ESSOs virksomheder. Svaret lod ikke vente længe på sig; regeringens dage var talte, nøjagtig som dengang Mossadeq i Persien nationaliserede olien for en del år siden. Da faldt Mossadeq, han blev væltet af USA.

I går faldt Perus regering også på grund af olien, og endnu en militærjunta er begyndt at undertrykke befolkningen. Mon man ikke snart forstår, hvad det er, der foregår? Medens NATO-politikerne i går stod her og fordømte overfaldet på Czekoslovakiet — og der er grund til at fordømme det overfald — netop den dag kvalte deres egen allierede, USA, efter alt at dømme et lille amerikansk lands spagfærdige forsøg på at vinde mere selvstændighed, på at standse kapitalens udsugning. I dette øjeblik, hvor vi står her og debatterer, kæmper studenter og andre mod juntaen i Peru og mod Danmark og andre NATO-lande, så længe de er storkapitalens allierede.

Jeg skal ikke afæske udenrigsministeren en udtalelse om udviklingen i Peru i dag; der skal selvfølgelig tid til nøjere at undersøge, hvad der er sket. Men jeg håber, at udenrigsministeren forstår, at han efter udtalelserne om Czekoslovakiet har en moralsk forpligtelse til i denne sag at lægge kortene på bordet, til ikke, som det så tit er sket i dansk politik, at tilsløre begivenhederne. Hvis ikke NATO-politikerne har mod til med et eneste ord at tage afstand fra USAs imperialism, så tror jeg, de må regne med, at de har mistet enhver respekt i store dele af befolkningen.

Nogle kunne mene, at det er løse påstande,

[Sigsgaard.]

når jeg antyder, at USA er impliceret i, ja, antagelig direkte ansvarlig for dødsstødet mod Perus regering. Jeg skal derfor underbygge mine formodninger med visse kendsgerninger.

Punkt 1: I begyndelsen af året 1965 klagede International Petroleum Company, som er en filial af Standard Oil of New Jersey, til State Department i Washington, fordi den peruvianske regering søgte at begrænse selskabets virksomhed. Hvad blev resultatet af klagen? Resultatet blev, at USAs u-landshjælp, der i 1964 til Peru androg 24,1 mill. dollars, i 1965 blev reduceret til 1,5 mill. dollars. Et sådant lille intermezzo viser, hvordan olieselskabernes indflydelse er på udenrigspolitikken.

Punkt 2: Der har netop været OAS-konference i Rio de Janeiro, altså en konference i Organisationen af Amerikanske Stater, hvor militærcheferne mødtes med den amerikanske generalstabschef Westmoreland, og hvor man, så vidt vides, også diskuterede Peru. Det er videre temmelig kendt, at der i USA har hersket almindelig utilfredshed med den peruvianske regerings politik. Utilfredsheden skyldes bl. a., at den peruvianske regering for nogle år siden — er det et par år siden eller 1 år siden? — tillod sig at købe franske Miragefly i stedet for amerikanske fly.

Punkt 3: Der eksisterer en amerikansk lov, Foreign-Assistance-Act fra 1961. Og der er senere vedtaget et tillæg til denne lov, som kaldes Hickenloopertillægget; efter dette tillæg skal al hjælp til lande, som eksproprierer amerikansk ejendom uden hurtig og fuld erstatning, ophøre. Hvad betyder det? Hvordan fortolker den amerikanske regering det? På den måde, at såfremt der eksproprieres, skal der falde fuld betaling i dollars pr. omgående; og som de fleste vil vide, er det en komplet umulighed for udviklingslandene, for de latinamerikanske lande — det var det, Cuba blev stillet over for i sin tid. Det vil altså sige, at USA er villig til at gå meget langt for at forhindre, at de latinamerikanske lande løsgør sig fra USAs kvælertag. Den enkleste løsning for USA er naturligvis at skifte regeringen ud i et opsætsigt land, så meget desto lettere som hærene i disse latinamerikanske lande er meget, meget nær tilknyttet USA.

Officererne får træning i USA, en stor del af USAs støtte til landene gives direkte til hæren, og man kan sige det så stærkt, at hæren kun eksisterer i kraft af amerikanske dollars. Det er sjældent, den slags oplysninger kommer frem i dansk presse, men de er ikke desto mindre et nødvendigt grundlag for at vurdere udviklingen i Peru, og jeg håber, at udenrigsministeren vil tage dem med, når han redegør for situationen i Peru ved den udenrigspolitiske debat, og en sådan redegørelse vil han vel give.

Desværre beslaglægges Latinamerika også i anden henseende avisernes forsider i dag. I går myrdede mexicanske polititropper løs på må og få i Mexico City. Berlingske Tidende beskriver bl. a. begivenhederne med følgende ord:

„En jernring af politisoldater og svært bevæbnede tropper med kanoner er lagt om kvarteret „De tre Kulturers Land“, hvor de forfærdelige massakrer fandt sted i nat med uofficielt over 70 dræbte, hundreder af sårede og flere hundrede anholdelser. I et timelangt inferno beskød tropper en flere tusind personer stor forsamling med lette og tunge maskingeværer.“

I dette land befinder sig i øjeblikket mange olympiadedeltagere, og flere er på vej dertil. Den oprindelige idé med de olympiske lege var, at de skulle være en fredelig kappestrid mellem idrætsfolk fra alle lande, og at de på den måde skulle være med til at udbygge forståelsen mellem landene. Det er bl. a. på den baggrund svært at acceptere, at danske idrætsfolk ved deres tilstedeværelse i den by, hvor de blodige massakrer finder sted, er med til at lægge slør over blodsudgydelserne og med til at give det udseende af, at der eksisterer en harmoni og en idyl, som ikke er til stede. Rent bortset herfra er der naturligvis en vis risiko for de danske idrætsfolks sikkerhed. Jeg håber derfor og vil sige det fra denne talerstol, at den olympiske komité vil trække de danske deltagere tilbage fra de olympiske lege på den baggrund, som nu er opstået.

Lad mig til sidst om hr. Kai Moltkes dagsordensforslag sige, at jeg har rådført mig med mit partis økonomiske rådgivere om forslaget, og de har helt klart sagt, at forslaget er administrativt uigennemførligt; og det er jo ikke noget nyt, det er jo egentlig, hvad vi har vidst fra den dag, hvor molsen

[Sigsgaard.]

kom til verden og blev vedtaget her i tinget. Jeg må derfor beklage, at forslaget tilsyneladende ikke er seriøst arbejde; det er, hvad man kalder et paradeforslag. Jeg er enig med forslagsstilleren i, at den jævne befolkning er for hårdt ramt af beskatningen, og at dette er en del af forklaringen på arbejdsløsheden; der er altså behov for en lettelse, men den bør ske ved en almindelig nedsættelse af momsen eller allerhelst ved, at momsen afskaffes og erstattes af progressiv eller i hvert fald proportional beskatning, for momsen er jo ikke engang proportional. Hvad specielt medicin og undervisningsmateriel og undervisningslitteratur angår, så kan den prisstigning, der på disse varer er fulgt af momsen, modvirkes ved tilskud, og det tror jeg man skal overveje.

Vi holder ikke af momsen, men skal vi have den, så må den være effektiv. Hvis dagsordensforslaget vedtages, og det er der jo ikke nogen større udsigt til, så vil administrationen af loven blive næsten umulig, deri er jeg enig med tidligere talere, og mulighederne for snyderi vil forøges meget kraftigt. Og det har jo vist sig — det tror jeg mange ved, der følger lidt med i dette — at det, man i sin tid sagde om, at det næsten var umuligt at snyde med momsen, det var såmænd knap nok rigtigt. I hvert fald vil en vedtagelse af det forslag, der ligger her, kraftigt forøge mulighederne for snyderi, og det kan det jo nok ikke være et socialistisk partis opgave at medvirke til. Vi anerkender sigtet med forslaget, nemlig at nedbringe beskatningen specielt for de lavere indtægter, men forslaget er simpelt hen teknisk helt umuligt, og vi kan derfor ikke stemme for det.

Per Hækkerup: Der er i denne diskussion blevet rettet et direkte spørgsmål til mig af ordføreren for det konservative folkeparti, hr. Haunstrup Clemmensen, og det vil jeg gerne svare på, idet jeg naturligvis med interesse har bemærket de nuancer, der har været i den måde, hvorpå de tre regeringspartiers ordførere har kommenteret forsvarsproblemet.

Jeg har bemærket, at hr. Haunstrup Clemmensen sagde, at det er urealistisk at nedsætte styrkemålene, men jeg forstår også, at hr. Haunstrup Clemmensens parti

har givet tilslutning til den formulering i åbningstalen, hvori det fastslås, at der skal ske en reduktion af tjenestetiden. Det forekommer mig vanskeligt at se, hvorledes man skal kunne gennemføre en reduktion af tjenestetiden, uden at dette kommer til at vedrøre styrkemålene, men da jeg samtidig på statsministeren har forstået, at der er uenighed mellem de tre regeringspartier om de forsvarspolitiske synspunkter, så er det måske en af forklaringerne på, at vi endnu ikke har fået stillet i udsigt, at forsvarsministeren i nærmere fremtid kan fremsætte et egentligt forslag til forsvarsordning, sådan som forsvarsministeren i øvrigt i løbet af sommeren har antydnet at han ville gøre. Men vi må naturligvis tage til efterretning, at der er denne uenighed imellem de tre partier, og så meget desto mere forståeligt er det da, at vi ikke på et tidligere tidspunkt, hvor vi blev inviteret til at deltage i disse forsvarsdrøftelser, har accepteret en sådan indbydelse.

Men jeg vil gerne over for hr. Haunstrup Clemmensens bemærkning henvise til den vedtagelse, der blev foretaget på socialdemokratiets årsmøde i september i år, og som jeg i den pågældende artikel refererede til. Heri tager socialdemokratiet en klar stilling til den aktuelle diskussion omkring vort medlemskab af NATO, idet det hedder i udtalelsen fra årsmødet:

„Indtil en fornøden ændring i den internationale situation indtræder eller et tilfredsstillende alternativ til NATO findes, der kan betrygge Danmarks sikkerhed, må NATO foretrækkes som grundlag for Danmarks sikkerhedspolitik.“

Og i vort forsvarspolitiske afsnit, som hr. Haunstrup Clemmensen citerede noget af, siges det udtrykkeligt, at ud fra denne sikkerhedspolitiske målsætning ønsker socialdemokratiet med den forsvarspolitiske situation, der er opstået som følge af regeringspartierne beslutning, at virke for at få et reduceret effektivt og gennemrationaliseret forsvarsapparat bygget op. Vi ser gerne, at dette sker med reducerede omkostninger, og vi har taget som udgangspunkt for vore betragtninger her den kendsgerning, at de tre regeringspartier enedes om uden overhovedet at diskutere problemet med socialdemokratiet at ændre ved det forsvarsforlig, som vi tidligere havde indgået, derved at man,

[Per Hækkerup.]

Jeg havde nær sagt ensidigt, men det var altså tresidigt, besluttede at skære forsvarsudgifterne ned med de 125 mill. kr., der var tale om. Det har vi accepteret, det tager vi som udgangspunkt, og vi siger, at herudfra må vi erkende, at det er nødvendigt at skabe en ny ordning, hvor rammer og indhold svarer til hinanden og svarer til det, som vi her i folketinget mener at vi budgetmæssigt er i stand til at bære.

Jeg vil dernæst gerne gøre en bemærkning om markedspolitikken. Det er jo interessant at konstatere den usikkerhed, der opstod i hvert fald i et enkelt af regeringspartierne, da de Gaulle skrev, hvad jeg er enig med statsministeren i var et temmelig intetsigende brev til nogle unge mennesker her i landet og i nogle andre lande. Jeg er helt enig i vurderingen, at der ikke heri ligger den mindste antydning af en ny politik fra fransk side eller nye muligheder for dansk markedspolitik, og derfor kunne det nok undre, at markedsudvalgets formand på et så spinkelt grundlag øjeblikkelig tog anledning til at stille forlangende til regeringen om, at nu skulle der foretages en særlig undersøgelse med henblik på den mulighed, der hermed var skabt.

Jeg vil gerne sige til statsministeren, at når vi har følt os lidt urolige over denne udvikling, skyldes det også, at i statsministerens åbningstales formulering af markedspolitikken er ikke gentaget den forudsætning, som vi ellers hidtil plejer at tage med, nemlig at Danmark søger fortsat medlemskab eller opretholder sin ansøgning om medlemskab i fællesmarkedet sammen med England, Norge — Irland plejer vist også at blive nævnt — samt de former for tilslutning, de øvrige nordiske lande måtte ønske. Jeg må efter statsministerens sidste udtalelse gå ud fra, at der ikke er nogen som helst tvivl i den henseende, og jeg har forstået, at også den højtærede økonomiminister har den opfattelse.

Jeg vil også gerne understrege, at når vi blev lidt underlig til mode, så hænger det

sammen med den måde, hvorpå hr. Henry Christensen med sædvanlig blændende klarhed fremstillede venstres standpunkt til dette spørgsmål i sin ordførertale, idet han dér talte om, at det ville være rimeligt at foretage undersøgelser, selv om de i den nuværende situation var nok så hypotetiske. Så måtte man spørge sig selv: er det hr. Anders Andersen, der har skrevet det lille afsnit? Eller har man diskuteret det i gruppen og er blevet enig om et lille kompromis, idet økonomiministeren har sagt, at der ikke må stå noget, og hr. Anders Andersen har sagt, at der skal stå noget, og så har hr. Henry Christensen fundet sådan noget kryptisk noget at skrive i sin ordførertale. Men det er jo ikke den slags ting, der gør én roligere i bedømmelsen af en regerings politik, og derfor vil jeg gerne spørge markedsministeren: agter markedsministeren at bruge statens knappe midler til foretagelse af fuldstændig overflødige og hypotetiske undersøgelser, eller kan vi betragte det som den sidste lille flue på denne sag, den, hr. Henry Christensen slap op?

Jeg vil også gerne gøre en bemærkning om Biafraspørgsmålet. Der findes i statsministerens åbningstale en vending om dette, hvori det siges, at det er dybt beklageligt, at udenforstående lande ikke har villet afstå fra våbenleverancer til de stridende. Nu ved udenrigsministeren selvfølgelig eller husker lige så godt som vi andre, at dette er et spørgsmål, vi har haft lejlighed til at drøfte i det udenrigspolitiske nævn. Jeg vil derfor gerne spørge udenrigsministeren, om der under henvisning til de drøftelser, vi har haft i nævnet, er sket andet, end at man i åbningstalen giver udtryk for en dyb beklagelse over disse våbenleverancer. Eller har den danske regering, således som vi ønskede det, henvendt sig til de landes regeringer, der leverer våben til Biafra, og givet udtryk for en henstilling om, at de standser disse våbenleverancer. Hvis det ikke er tilfældet, vil jeg gerne spørge udenrigsministeren — ja, hvad enten det er tilfældet eller ikke er tilfældet, vil jeg

[Per Hækkerup.]

gerne spørge udenrigsministeren — om han agter i sin tale i FN at give udtryk for en sådan henstilling. Hvis regeringen skulle være så hensynsfuld — hvis jeg må bruge det udtryk — ikke med navn at ville nævne de regeringer, det drejer sig om, således som det jo ellers har været diskuteret, så vil jeg i hvert fald henstille, og så vil vi henstille, at ministeren nævner dem i den form, at det er de lande, der leverer våben til Biafra; så vil de fleste, der er til stede på generalforsamlingen, nok være klar over, hvilke lande det drejer sig om.

Så vil jeg gerne gøre et par enkelte bemærkninger om den økonomiske politik og derunder særlig beskæftigelsen. Også dér synes jeg man kunne mærke en vis forskel i den måde, hvorpå regeringspartierne behandlede beskæftigelsesproblemet. Medens statsministeren og det radikale venstre klart og tydeligt gav udtryk for en beklagelse over, at arbejdsløsheden var af den højde, den var, fik vi nogle lidt mere, skal vi sige runde bemærkninger fra det konservative folkeparti, og fra venstre fik vi, hvad jeg ville kalde et ikke alt for fikst forsøg på at give udtryk for, at denne arbejdsløshed var jo stærkt nedadgående. Hr. Henry Christensen nævnte — og det var tal, der åbenbart var så interessante, at de blev mangfoldiggjort igennem TV i aften — at man kunne jo se, hvordan vi var på den rigtige vej, hvordan tendensen var den rigtige, for i januar måned var arbejdsløsheden 30.000 mand større, end den var i januar 1967, og nu i september måned var den kun 10.000 mand større, end den var i september 1967. Og så siger hr. Henry Christensen endda, at man skal naturligvis tage hensyn til de sæsonmæssige forskydninger. Det glemte han bare, da han nævnte de 30.000 og de 10.000. Hr. Henry Christensen ved jo godt, at det er at stikke dansk offentlighed blår i øjnene. Der er jo ikke tale om, at der er sket en tendens, hvor ekstrastigningen i arbejdsløshed er faldet fra 30.000 til 10.000. Det ville jo indebære, at hr. Henry Christensen ville give os en garanti for, at arbejdsløsheden ikke stiger til måske i januar måned næste år at være igen 30.000 større, end den var i januar 1967. Og mangt og meget tyder desværre på, at risikoen foreligger.

Så vil jeg sige til statsministeren, som jo også berørte disse spørgsmål, og som citerede flittigt fra det økonomiske råds formandskabs betænkning, at jeg synes, statsministeren, som, jeg havde nær sagt sin sædvane tro, hævdede den moralske pegefinger over for os andre, skulle have haft mod nok — for det er jo det, det drejer sig om her, har jeg forstået — til at erkende med formandskabet, at når arbejdsløsheden steg fra sommeren 1967 og fremefter, skyldtes det et forudgående tilbageslag i den internationale konjunktur, hvor virkningerne normalt melder sig noget senere i Danmark. Da konjunkturerne vendte, skete der ikke et fald i den danske arbejdsløshed i 1968, og det hænger ikke sammen med, at der var vanskeligheder i afsætningen af vor industrieksport, tværtimod, men det hænger sammen med den forbrugsbegrænsende politik, som regeringen havde gennemført.

Det ville have været rimeligt at give denne forklaring, for regeringen har jo selv villet den politik. Det er altså ikke en udefra kommende arbejdsløshed, vi har i dag, det er en arbejdsløshed, der er begrundet i den politik, regeringen har ført. Det kan man læse som de såkaldte vismænds vurdering, og det er en vurdering, jeg er enig i. Og hvorfor er det så et resultat af regeringens politik? Jo, det er det, fordi man gennemførte det, man har kaldt den stramme finanspolitik, efter at man var kommet til magten efter valget.

Nu er der jo sket lidt med hensyn til den, og dér vil jeg gerne sige til finansministeren, at jeg forstår i og for sig hans bekymrede ansigt, men jeg er da glad for at se, at han en gang imellem kan ligesom vende tilbage til den glade, muntre tilværelse fra dengang han var i opposition. Han har i hvert fald efter at have redegjort for sagen i finansudvalget udtalt sig på en måde, som jeg synes var ganske charmerende. Han talte om, at nu er kasseoverskuddet jo forvandlet til et kasseunderskud, og det betyder, at vi nu fører den politik, som formandskabet vil have, og næsten med fryd i stemmen meddeler finansministeren, at nu giver vi skam flere penge ud, end vi får ind i statskassen. Det er selvfølgelig meget rart og hyggeligt, men hvad er det for en gennemtænkt politik, der ligger bagved? Forudså finansministeren det, da vi

[Per Hækkerup.]

drøftede tingene i foråret? Da sagde han i hvert fald noget helt andet. Ligger der nu bagved en bevidst tendens hos regeringen til at gå over i en lempeligere finanspolitik? Jeg forstod det ikke på statsministeren. Og dér må man nok sige: hvad er det så for en måde at føre økonomisk politik på, hvor man først strammer til med det resultat, at man får arbejdsløshed, hvor man bygger på et kasseoverskud, der betyder, at vi får arbejdsløshed? Arbejdsløsheden medfører, at statens indtægter falder; og som om statens indtægter på visse områder ikke faldt nok, eftergiver eller udsætter finansministeren betalingen for en vis befolkningsgruppe på nogle af disse områder. Men arbejdsløsheden medfører, at visse af statens indtægter går ned, og samtidig vokser statens udgifter til de arbejdsløse med 340 mill. kr. Hvad er det for en politik, hvor man først kaster folk ud i arbejdsløshed ved en stram finanspolitik og bagefter henrykt siger: nu har vi ikke længere den stramme finanspolitik, for nu har vi skaffet staten sådanne udgifter, at der er blevet underskud på statsregnskabet? Havde det dog ikke været fornuftigere, at de mennesker havde fået lov til at beholde deres arbejde, så de kunne have betalt deres skatter og staten kunne have undgået udgiften? Jeg gentager: det er en selvskabt arbejdsløshed. Det er ikke bagklogskab, for regeringen ved nøjagtig lige så godt som ethvert tænkende menneske — jeg havde nær sagt, ethvert andet tænkende menneske — i Danmark, at hvis man havde gennemført den politik, som den tidligere regering faldt på, så ville vi ikke have haft den arbejdsløshed, vi har haft gennem det sidste halve års tid. Det ved regeringen. Regeringen ved, at vor politik var den rigtige. Regeringen ved, at vi ville have gennemført en politik, der ville have stimuleret konkurrenceevnen og yderligere øget vore eksportmuligheder. Regeringen ved, at dette er alfa og omega i dansk økonomisk politik, og det ville have givet os en beskæftigelse, som svarer til den, vi har været vant til. Det er ikke bagklogskab at sige det, for vi sagde det dengang, og vi sagde det, da vi havde drøftelsen her efter regeringserklæringen i februar måned. Vi sagde nøjagtig det samme: dette vil ske, dette vil blive resul-

tatet af regeringens politik. Det er med åbne øjne, denne regering er gået ind til denne politik.

Og så vil jeg gerne som slutbemærkning sige dette til statsministeren: når statsministeren taler om, at der skal stilles krav til os, at det ikke bare er vilje, der skal til, men at der også skal stilles krav i dette samarbejde, der skal være mod hos politikerne, og appellerer til os om at være med i et samarbejde, så kan statsministeren være evig forvissat om, at det er vi villige til i det omfang, hvori vi finder der bliver taget et rimeligt hensyn til vore synspunkter. Vi ved godt, at som mindretal kan vi ikke diktere den politik, der skal føres. Det kunne vi heller ikke, da vi var i regering, da måtte vi af og til bøje os dybt for oppositionen. Vi håber, at den sædvane holder sig hos den nuværende regering, at den ikke indlader sig på at majorisere oppositionen.

Men når statsministeren siger dette igen med al den fortrinlige moralske indignation, statsministeren er i stand til at lægge i sin stemmeføring — for det fremgår ikke helt af ordene — så lad mig erindre om, at baggrunden for, at statsministeren siger det, er, at den politik, som denne regering kom til magten på at fælde, nemlig den, den tidligere regering lagde frem efter devalueringen, vidste statsministeren var sagligt rigtig. Han har bagefter erkendt, at han ikke kunne komme til at føre den bedste politik, som var den, vi havde foreslået, og at han derfor måtte nøjes med den næstbedste; men da var den moralske indignation ikke større, end at han og de to andre regeringspartier — men de kan jo ikke svare for statsministerens moralske vurderinger — byggede på, at der sad seks dernede, som blev svage i knæene og ikke kunne holde til at tage et virkeligt ansvar. Det er det ophøjede moralske grundlag, statsministeren har for at appellere moralsk til os andre.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet til kl. 13.15.

Mødet udsat kl. 11.54.

Mødet genoptaget kl. 13.15.

Forhandlingen genoptoges.

Kai Moltke: Jeg var jo klar over på forhånd, at det forslag, jeg stillede vedrørende momsen, måske ikke netop ville vinde den største tilslutning, men det drejer sig jo i og for sig også mere om at foreslå noget fornuftigt end at vente, at det øjeblikkelig skal trænge igennem.

Først kunne jeg lide at sige et par ord om socialdemokratiets stilling. Det er jo ikke første gang, hr. J. O. Krag og jeg diskuterer disse problemer, og hr. J. O. Krag har jo vist stor lydhørhed før for, at visse områder måtte undtages fra momsen. Jeg behøver bare at nævne, at i sin tid undtog man fra den almindelige beskatning sådanne ting som hyrevognskørsel, radio og TV, og det begrundede man med, at her var undtagelsen konjunkturbestemt, fordi der skulle oparbejdes et solidt hjemmemarked for at fremme eksport. Senere hen enedes man om ikke at pålægge dagblade nogen momsafgift — efter indstændig henvendelse fra de forskellige presseorganisationer. Man kan altså godt tænke sig et momssystem med undtagelser; og det viste netop den socialdemokratiske ordfører ved denne lejlighed ikke ville være nogen ulykke, ikke ville skaffe administrative vanskeligheder. Det svage i ordningen, når man står med svigtende konjunkturer, er vel netop momsens stivhed, det, at den ikke er tilstrækkelig elastisk, det, at den ikke kan blive noget element i en konjunkturpolitik.

Dernæst bliver jeg nødt til at sige et par ord til hr. Aksel Larsen, som siger, det er ganske umuligt, at man i den samme forretning har enkelte varer, der er moms på, og andre varer, som der ikke er moms på. Ja, lad os tage et eksempel. Nu ved jeg godt, at det ligger forskelligt, men jeg var da inde forleden dag i en kiosk, og der stod en masse mennesker; de skulle have de forskellige dagblade, Politiken, Ekstrabladet, BT osv., og det foregik ganske momsfrit, for det var en undtagelse fra reglen. Men så kom næste akt: en af kunderne skulle tilfældigvis have en kriminalroman, som kiosken havde lov til at sælge; han skulle have nogle kulørte hæfter, og

så udbad han sig regning, hvor der stod, at i det beløb, han havde betalt, var indbefattet 12,5 pct. moms. Se, hvis vi nu havde det hele under ét og der også skulle skrives lignende regninger ved køb af dagblade, havde administrationen så været mere enkel, eller ville den blive mere indviklet for den handlende? Jeg tror, at hr. Aksel Larsen skulle bruge sin fornuft og sige, at sådan noget kan ikke give større administrative vanskeligheder. Jeg holder ikke ferie i Sverige, men jeg holder det i Danmark, og jeg drøftede dog tingene i en brugsforening på Lolland i sommer, og så sagde de: bare vi kunne få den momsliste så lille som muligt, det er dog ingen kunst at lave en afdeling eller nogle hylder for momsfrie varer; men givet er det, at jo færre varer der skal føres moms på, des lettere bliver administrationen af de pågældende ting.

Ved samme lejlighed kan jeg ikke lade være med at komme med et svar til finansministeren. Der er jo netop inden for regeringspartierne og i særdeleshed inden for venstre drømmen om, at vi en skønne dag befinder os i fællesmarkedet. Undertiden ville det gøre debatten lettere her i tinget, hvis man kendte de forskellige ordninger, for noget af det, vi må overveje, er: hvordan kommer det kommende mønster for fællesmarkedet til at se ud? Vi har den franske ordning; og her har man netop varieringen fra 6 pct. og indtil 30 pct. dels fordelt efter sociale hensyn, dels for at kunne gribe konjunkturregulerende ind derved, at man har forskellige procenter at variere med, som oven i købet kan ombyttes dér, hvor visse industrier trænger til en særlig hjælp.

Må jeg så hertil føje: det er ikke alene et fransk eksperiment. Man vil komme med den indvending: ja, det er meget vanskeligt at administrere; efterhånden lader det jo til, at alting, f. eks. også kildeskatten, er meget vanskelig at administrere. Men hvis finansministeren vil gennemlæse den franske momsdebat grundigt og de argumenter, der dér er blevet fremført, så vil han bl. a. fra begyndelsen af dette år finde en beretning fra den franske ministerpræsident, Debré, hvor han gør rede for fællesmarkedets finansministres beslutninger på et møde afholdt i Bruxelles; så vidt jeg erindrer, hvor man erklærede, at den franske moms

[Kai Moltke.]

inden for fællesmarkedet vil blive mønsteret for hele fællesmarkedet. Og når nu f. eks. venstremændene hr. Anders Andersen og venstres ordfører, hr. Henry Christensen, er så ivrige efter at komme ind i fællesmarkedet, så forekommer det mig ganske unaturligt, at man på forhånd afviser sådanne variable størrelser, som man er nødt til at tage med i købet, hvis man overhovedet vil ind i fællesmarkedet.

Til sidst vil jeg sige, at jeg tror, man skal tænke over tingene netop i forbindelse med den nuværende situation. Hvilke vanskeligheder er der ved at undtage sådanne ting som vandforsyningen fra moms? Kræver det noget særlig stort regnskabsapparat? Nej, det letter administrationen af momsen. Eller lad os tage elektricitet, vand og gas. Vil det give større administrative byrder? Nej, det vil lette administrationen af momsen. Endelig er der byggeindustrien med dens ganske indviklede refusionsordninger; ja, man må jo faktisk sige, at man vil kunne spare en hel del administration ved helt at holde denne sektor uden for disse ting.

Så til det medlem fra VS, hr. Sigsgaard, som sagde, at han havde rådført sig med tekniske eksperter, og de sagde, at det var ganske umuligt at gribe ind, og når momsen én gang var i kraft, var ændringer umulige: ja men lad os nu se på tingene. Medicinalvarer stillede hr. Sigsgaard og jeg såmænd i sin tid forslag om skulle undtages fra momsen, og det er i og for sig meget rimeligt, fordi vi her har et af de typiske tilfælde af dobbelt bogholderi. Den ene dag pålægger man medicinalvarer moms, og den næste dag betaler man mere gennem sygekasser og sygeforsikring for den samme medicin, altså et indviklet bogholderi, der giver staten en indtægt, som bagefter udbetales. Det er den slags ting, som jeg tror man må se fornuftigt i øjnene, særlig når man tænker over, hvor der skal spares på administration.

Og så undervisningsmateriel og lærebøger. Ja, dér må jeg da i sandhedens interesse sige: er det ikke en mærkværdig ordning, når hr. Sigsgaard her midt under studenterrevolten foreslår, at man først opkræver moms for lærebøger og undervisningsmateriel ved gymnasier og højere læreanstalter og dernæst håber på, at det nuværende

flertal i folketinget forøger midlerne til uddannelsesfond og legater på en sådan måde, at staten betaler de samme penge tilbage, som man én gang har inddrevet? Så enkle tror jeg problemerne er, og jeg tror, at her som i så mange andre tilfælde ville det ligge betydelig bedre i tilfælde af, at man tog tyren ved hornene og så, hvor det virkelig unødvendige administrationsapparat ligger, som kunne forenkles ganske simpelt hen ved et stykke sund fornuft, og stillede det fornødne materiale til rådighed for folketingets medlemmer, så de stemte ud fra kendskab til tingene og ikke stemte ud fra partihensyn.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Over for den demagogiske perversion, der ligger i forslaget til dagsorden og den argumentation, vi netop har hørt, er jeg nødt til at fremkomme med nogle bemærkninger.

Jeg må for det første sige, at man skal lade være med at henvise til Frankrig. Dér har de en tradition for, at ligegyldigt hvor stor og kludret en administration man skal opbygge, så gør man det, og man har i princippet ikke noget imod at betale den ene halvdel af befolkningen for at kontrollere den anden; og hvis man vil have en sådan vanvittig administration herhjemme, så er det måske muligt.

Dernæst: i Frankrig er der ingen kontrol med, om man snyder med skatter og afgifter, og det har vi altså noget af her; også det bevirker, at man ikke skal efterligne Frankrig.

Endelig for det tredje: det er ganske ligegyldigt, hvad den franske finansminister har sagt; det, det drejer sig om, er kendsgerningerne. Tyskland, som er fællesmarkedsland, har gennemført en moms efter samme principper som Danmark; det er den enkleste måde at gøre det på, hvis man overhovedet vil have det.

Så er der spørgsmålet om, hvor let det er for de handlende at holde den ene og den anden vare udenfor og holde kontrol og alt det. Nej, det er netop uhyre vanskeligt, og hvis man vil gøre undtagelser for bestemte varer dér, så skal man gøre det, som vi i sin tid fik gennemført, og som hr. Kai Moltke var med til at få gennemført,

[Aksel Larsen.]

for mælkerivarers vedkommende, hvor man gav et statstilskud til at holde priserne nede, så momsen ikke bevirkede nogen forhøjelse. Det kan man gøre f. eks. for medicinalvarer, det kan man for den sags skyld også gøre for undervisningsmateriel; men forlange, at de handlende skal have to slags varer i butikken, den duer ikke. Hr. Kai Moltke henviser til kioskerne. Ja, vi ved alle sammen, at kioskerne ikke har det godt på grund af de nuværende forhold, og det svækker kontrollen, og jeg tror nok, at de erfaringer, der er gjort, bevirker, at vi må overveje, om vi ikke skal ophøre med denne undtagelsesstilling for dagblade o. lign.

Det er rigtigt, at det vil være praktisk umuligt i dette land at kontrollere og gennemføre en ordning som den, hr. Kai Moltke ville have at man skal stemme for. Jeg tror, det vil være langt bedre, at man går den vej, som jeg har antydnet i min tale, og hvis regeringen fortsat ikke vil udtale sig om de forslag, jeg antydede, ja, så må vi jo komme med dem som konkrete forslag her i tinget, så der kan tages stilling til dem, nemlig en almindelig momsprocentnedsættelse og en nedsættelse af punktskatterne for visse varer.

(Kort bemærkning).

Kai Moltke: Det undrer mig ikke, at hr. Aksel Larsen nu af tekniske grunde også kunne tænke sig, at der blev pålagt dagbladene moms — midt i pressedøden — bare for de tekniske princippers skyld.

Lad mig yderligere tilføje, det er rigtigt, at man i Vesttyskland har gennemført en 10 pct.s moms som overgangsled, men dette skete og var forberedt før mødet af finansministre inden for fællesmarkedet, som ifølge samstemmende referater i tyske og franske blade tog den franske ordning som mønster.

Jeg må endvidere sige, at jeg har i sin tid stemt for mejerordningen; jeg har endogså stemt for momsen, men det gjorde jeg med undtagelse af netop de varegrupper, jeg har nævnt her, idet jeg betragtede moms på dem som en asocial pervertering af forbrugsafgifterne, og det måtte vel være tydeligt nok, hvordan jeg så på disse ting. Hvis der her i tinget fremkommer

forslag om en almindelig nedsættelse af momsen på 2½ pct., så vi kommer ned på de 10, så stemmer jeg for den, og hvis socialdemokratiet og SF ikke tager sig sammen til det, så skal jeg love selv at stille det som forslag.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Jeg forstår altså, at hr. Kai Moltke, der som statsvidenskabelig student ved, at det, han her foreslår, ikke kan gennemføres, anser det for et væsentligt argument for at acceptere hans idé, at han mener, fællesmarkedet vil gøre sådan noget, og for at vi kan tilpasse os til indtræden i fællesmarkedet, bør vi også gøre det. Jeg mener ikke, vi skal ind i fællesmarkedet, så vi har ikke brug for nogen tilpasning.

(Kort bemærkning).

Kai Moltke: Jeg vil lige sige med hensyn til indmarch i fællesmarkedet, at jeg ikke har den mindste tilbøjelighed for en sådan ordning, men den ses jo som endemålet for flertallet af medlemmerne i dette ting, og under disse omstændigheder vil jeg dog gøre opmærksom på konsekvenserne i tilfælde af, at vi, som flertallet her i salen ønsker, kommer ind i fællesmarkedet.

Vivike: Det, der kalder mig på talerstolen, er nogle udtalelser, som hr. Knud Hertling fremsatte her i går, og som jeg var meget forbavset over, angående minebyen Qutdligssat. Hr. Knud Hertling er selv medlem af Grønlandsrådet og har været det siden dets oprettelse. I dette råd har vi haft mange lange og pinefulde drøftelser om Qutdligssat, vi har været i Qutdligssat og forhandlet med kommunalbestyrelsen og er efter alle disse overvejelser kommet til den konklusion, den smertelige konklusion, at byen må nedlægges. Hr. Knud Hertling har på intet tidspunkt vist nogen uenighed i Grønlandsrådet, men nu synes hr. Knud Hertling at have en anden opfattelse. Det synes jeg er noget ansvarslost, for det er alvorlige problemer, det er mennesker og menneskeskæbner, vi handler med. Derfor er jeg ked af, at man ikke kan stole på, hvad det er, vi som repræsentanter i Grønlandsrådet går ind for. Byen må nødvendigvis nedlægges, og der er en afviklings-

[Vivike.]

periode, der er begrænset til 1972. Vi prøver at skaffe 43 mill. kr. til boliger inde på fastlandet for disse mennesker, men jeg vil mene, at vi skal gøre mere. Vi skal gøre så meget som overhovedet muligt for, at der ikke opstår sociale skader, men det vil være ansvarsløst at opretholde byen Qutdligssat.

Lysholt Hansen: I sin tale i går viste hr. J. O. Krag ved nogle eksempler den manglende samarbejdsvilje, vi har været stillet over for fra regeringens side her i tinget. Ét af eksemplerne var behandlingen i finansudvalget af bevillingen af de 100 — nu altså 125 — mill. kr. til landbruget. Hr. J. O. Krag sagde i sin tale i går:

„Derimod er det helt utvivlsomt, at en minister, der søger et beløb i finansudvalget, har pligt til at oplyse, gennem hvilke skøn og beregninger han er nået til dette beløb, men landbrugsminister Peter Larsen nægtede at give oplysning i finansudvalget om de beregninger, der førte til dette beløb.”

Denne påstand har hr. J. O. Krag naturligvis fra mig som mit partis ordfører i finansudvalget, og jeg vil gerne i anledning af det svar, statsministeren gav hr. J. O. Krag, have lov at sige, at hr. J. O. Krags udtalelse naturligvis er rigtig. Jeg er nødt til at sige det, fordi statsministeren i sit svar udtalte:

„Når man siger, at landbrugsministeren ikke har villet give oplysninger, må jeg sige, at jeg ikke tror, det er rigtigt. Det har landbrugsministeren villet, og det har han gjort.”

Det drejer sig nu ikke om, hvad statsministeren tror, men hvad der reelt er sket, og jeg må sige, at landbrugsministeren i hvert fald ikke over for finansudvalget har vist, at han har villet give de oplysninger. Havde han haft den gode vilje, havde vi jo haft papirerne nu, men vi har intet set. Det er derfor helt klart, at han ikke har gjort det; vi har ikke kunnet få de oplysninger, vi ønsker. I det samråd, vi havde om denne sag, og hvor finansudvalget på folketingets vegne skulle tage stilling til en bevilling på 100 mill. kr., som regeringen altså nu kan begynde at bruge af på grundlag af sit regeringsflertal, fordi den alene kunne gennemføre denne sag, svarede land-

brugsministeren, at før man var gået i forhandling, havde man foretaget en bedømmelse, og at et skøn fra det økonomiske sekretariat gik ud på, at beløbet ville ligge mellem 100 og 150 mill. kr. Jeg spurgte så som mit partis ordfører i finansudvalget, om vi kunne få den bedømmelse fra det økonomiske sekretariat, så vi også havde en mulighed for at se, om det beløb, regeringen nåede frem til, er det rigtige. Jeg fik et klart nej fra landbrugsministeren, og jeg svarede:

„Det kan da ikke være rigtigt! Nu har jeg siddet i finansudvalget i så mange år, og jeg har aldrig før været udsat for, at en minister nægter at afgive oplysninger. Jeg tror, det må bero på en misforståelse.”

Men ministeren svarede nej. Jeg har konfereret disse oplysninger af med finansudvalgsmedlemmer og med referatet, og derfor tør jeg sige, at sådan hænger det sammen. Jeg synes ikke, vi kan være tjent med dette, netop fordi vi på folketingets vegne handler om penge, som man kan begynde at bruge, inden der stemmes endeligt om dem ved tillægsbevillingslovens behandling. Vi kan ikke være tjent med, at man i finansudvalget ikke kan få de oplysninger, der giver os en mulighed for rent sagligt at bedømme det grundlag, hvorpå vi skal tage stilling.

Statsministeren sagde i sit svar til hr. J. O. Krag — jeg læser referatet:

„Der er i det hele taget usikkerhedsmomenter knyttet til en beregning af landbrugets tab ved en stabilisering af hjemmemarkedspriserne.”

Det tror jeg er rigtigt, jeg har ikke tvivlet om det, men var det så ikke rimeligt, om det parti, som dog immervæk har en del mandater herinde, også fik mulighed for at bedømme de usikkerhedsmomenter, der er, inden vi skal tage stilling? Jeg synes, vi i denne sag er blevet meget, meget dårligt behandlet. Jeg har aldrig før været udsat for, at vi end ikke kunne få disse reelle muligheder for at se på tingene. Jeg var skuffet over det, for det må dog være sådan, at når finansudvalget skal tage stilling til bevilling af så mange penge, må vi vide, hvor vi er henne, så må vi kunne få svar af ministerene. Det kunne vi ikke i dette tilfælde, og vi har også — uforskyldt, håber jeg, og det tror jeg — haft at gøre

[Lysholt Hansen.]

med en anden minister, der har givet os direkte forkerte oplysninger. Det må være sådan, at vi, som skal tegne folketinget og folketingets partier i finansudvalget, kan få den orientering, der skal til. Det er rigtigt, som statsministeren sluttede sit svar til hr. J. O. Krag:

„Derfor måtte der foretages et skøn, og på det foreliggende grundlag nåede regeringen til, at et beløb på 100 mill. kr. var rimeligt.”

Ja men var det så ikke mere rigtigt, om vi i socialdemokratiet også havde haft en mulighed for at skønne; så vi ikke ensidigt — for der var ingen oplysninger i aktstykket — skulle acceptere det skøn, som regeringen var kommet til? Vi forlangte også, fordi denne sag var så stor; og fordi der ikke var mulighed for at få oplysninger, at den blev behandlet her i salen; det havde været en naturlig konsekvens.

Jeg beklager dybt, at vi får vanskeligt ved at tage stilling i finansudvalget, hvis vi ikke kan regne med i fremtiden at få de oplysninger, som man kan få i ethvert andet folketingsudvalg herinde. Ingen minister ville nægte et folketingsudvalg, der bad om oplysninger, at få dem. Der er sket en regulær nægtelse heraf over for os; vi kunne ikke få de oplysninger, den bedømmelse, som landbrugsministeren sagde regeringen byggede på. Noget sådant kan vi ikke blive ved at stå model til.

Knud Hertling: Jeg vil gerne takke regeringen for tilsagnet om at få den grønlandske erhvervsstruktur kulegravet i den kommende tid; det er et ønske, som er fremsat, og imødekommenlsen deraf takker jeg meget for. Jeg takker også for tilsagnet om, at vi får årlige Grønlandsdebatter her i folketinget. Det er noget, vi trænger til, og jeg er meget glad for at høre, at regeringen vil gå med til det. Jeg vil også gerne takke den socialdemokratiske ordfører for tilslutning til denne tanke.

I fortsættelse af de udtalelser, jeg fremsatte i går vedrørende minebyen Qutdligssats fremtid, vil jeg gerne sige; at vi, når vi ser realistisk på tingene, må erkende; at byens skæbne synes at være besejlet. Allerhøjest kan vi håbe på en længere afviklingsperiode; og det synes jeg man bør have ud fra

socialle hensyn. To hovedkrav må vi stille for de mennesker, der kommer til at flytte, nemlig at de på forhånd sikres boliger og fast beskæftigelse. Boliger må vi kunne skaffe dem, men jeg tvivler mere på, at vi vil være i stand til at skaffe alle varig beskæftigelse. Med denne mulighed for øje må det være rimeligt at forlange, at regeringen bruger den kommende tid til forbedrelse af sociale sikringsformer, måske helst i form af indførelse af arbejdsløshedsunderstøttelse, som vi jo endnu mangler lovgivning om i Grønland.

Det var med en vis forbavsel, jeg hørte hr. Vivikes udtalelser. Hr. Vivike behøver ikke at minde mig om, at jeg har været med til at drøfte dette spørgsmål mange gange i Grønlandsrådet, det ved jeg udmærket selv. Det, jeg har gjort i går, er at gøre opmærksom på, at vi bør have en længere afviklingstid til denne meget alvorlige sag, så befolkningen i Qutdligssat kan få bedre tid til at vænne sig til tanken. Endvidere ligger det sådan, at hele vort sociale administrationsapparat i Grønland lige er startet og ikke er i stand til at tilgodese alle de forhold, som flytningen af ca. 1.200 mennesker kommer til at medføre. Endelig har vi set netop her i sommer efter Grønlandsrådets møder i juni måned, at fiskeriet er gået meget dårligt. Vi må derfor se i øjnene, at hvis vi gennemfører denne folkeflytning i løbet af meget kort tid, kommer vi ud for meget store arbejdsløshedsproblemer, og jeg tror næppe, et medlem fra socialistisk folkeparti ville være interesseret i bevidst at sende grønlandske arbejdere ud i arbejdsløshed.

(Kort bemærkning).

Haunstrup Clemmensen: Jeg vil gerne takke for de bemærkninger, hr. Per Hækkerup gjorde til mig vedrørende de sikkerhedspolitiske spørgsmål. Det blev først fremført, at nedsættelse af tjenestetiden ikke kunne gennemføres uden en svækkelse af styrkemålene. Det er klart, at der må være en vis forbindelse mellem styrkemålene og længden af den militære tjenestetid, og det er lige så klart, at en forbedret og rationaliseret udnyttelse af uddannelsesperioden vil kunne afbøde de eventuelle negative virkninger af en tjenestetidsnedsættelse. Jeg går

[Haustrup Glemmensen.]

derfor ud fra, at der ved forhandling med forsvarsstyrelsen vil blive udnyttet alle muligheder for en effektivisering af uddannelsen.

Jeg har dernæst forstået, at socialdemokratiet ikke har noget ønske om at gøre forsvarspolitikken til en kastebold i indenrigspolitikken. Det blev udtrykkeligt understreget af hr. Per Hækkerup i den omtalte artikel, og der er ikke taget afstand herfra.

Jeg har for det tredje forstået, at socialdemokratiet ikke ønsker at tage afstand fra regeringen J. O. Krags forsvarspolitiske linje og ønsker denne linje fortsat.

Jeg har endelig for det sidste forstået, at socialdemokratiet fortsat fuldt ud ønsker, at Danmark skal vedstå sig sine forpligtelser som medlem af NATO. Jeg hilser disse ting med tilfredshed. Lad os dog ikke gøre modsætningerne i dansk politik større, end de er i forvejen.

Statsministeren (Hilmar Baunsgaard): Jeg skal forsøge at gøre mine svar korte for ikke at forlænge debatten unødigt. Der er dog et par enkelte ting, jeg er nødt til at besvare.

Allerførst vil jeg gerne sige til hr. Lysholt Hansen, at de principielle betragtninger, han gjorde gældende vedrørende arbejdet i finansudvalget, må jeg selvsagt være enig i. Jeg synes også — den specielle sag her får vi jo lejlighed til at drøfte på tirsdag — at der på baggrund af hele den diskussion, der har rejst sig, måske kan være anledning til folketingets partier imellem — og regeringen for sit vedkommende deltager meget gerne deri — at drøfte, om der generelt er utilfredsstillende forhold, man kunne ønske ændret, eller om indvunden praksis kunne gøre, at man ønskede forhold i proceduren ændret. Vi drøfter det meget gerne.

Til hr. Aksel Larsen vil jeg sige for det første, at jeg helt oprigtigt synes, hr. Aksel Larsen skulle holde op med at tale om, at han ikke vil acceptere en indkomstpøolitik, der er ensidigt vendt mod lønmodtagerne.

Han skal holde op af to grunde: vi andre ved godt, at en sådan politik vil han ikke acceptere, og han ved godt, at den vil vi ikke føre. Derfor synes jeg, han skulle holde op med den tale.

I spørgsmålet om diskontoen sagde hr. Aksel Larsen, at regeringen ikke skal fralægge sig ansvaret for renteutviklingen. Det kunne da heller ikke falde os ind. Vi er skam meget godt tilfreds med, at renten er faldet, og vi ville være meget tilfredse med, at hr. Aksel Larsen og alle andre gav os en del af ansvaret, en del af æren for grundlaget for, at et rentefald har kunnet indtræffe. Men det, jeg sagde i mit svar i morges, var, at selve beslutningen om diskontofastsættelsen ligger uden for regeringen og uden for denne sal. Forudsætningerne for en nedsættelse tilrettelægges derimod her i salen. Det var den sammenhæng, jeg gerne ville have gjort klar.

Hr. Aksel Larsen nærer generelle bekymringer for det radikale venstre — og jeg tror, det gælder de forskelligheder, der nu og da kan være i opfattelserne. Han skal ikke være bekymret for, at vi glemmer løfter; han skal heller ikke være bange for, at vi ikke skulle fastholde en linje. Men vi har så mange års praktisk erfaring i politisk arbejde, i politisk samarbejde — og her kommer jeg da ikke galt af sted, når jeg indsnævrer det til at sige, at i det politiske samarbejde har hr. Aksel Larsen i hvert fald ikke erfaringer — at vi udmærket ved, at når et resultat skal nås ved hjælp af flere partier, kan intet parti vente at få sine ønsker opfyldt fuldt ud. Det afgørende må være, at retningen er rigtig, og at fremskridtene er betydningsfulde, det vil sige tilstrækkelig store.

Til hr. J. O. Krag — og for så vidt til hr. Per Hækkerup også — vil jeg gerne sige, at nu kunne vi selvfølgelig få megen tid til at gå med at diskutere de talmæssige udsving i arbejdsløsheden. Men jeg vil nøjes med at gentage, at vi er enige om, at arbejdsløsheden er for stor, og at den derfor skal nedbringes. En ting synes jeg dog alligevel

[Statsministeren.]

ikke kan stå uimodsagt. Hr. J. O. Krag siger, at man ikke skal jonglere med tallene. Nej, det skal man ikke; men en ting, som jeg synes må være helt elementær, er, at en nogenlunde rimelig vurdering af tal forudsætter, at man tager hensyn til de faktorer, der ligger bag bevægelserne. Jeg ved i hvert fald, at det var et forhold, hr. J. O. Krag havde megen sans for, da han var statsminister, og derfor kan jeg ikke rigtig tro, at han nu mener, at man bare sådan koldt og nøgternt og nøgent skal se på tallene og ikke gå ind i en vurdering af det, der ligger bagved. Hr. J. O. Krag ved f. eks., at ledigheden opgøres på en enkelt dag og, som hr. Per Hækkerup sagde, kan være påvirket af vejret, af klimaet den pågældende dag. Derfor ville jeg i min sammenligning med sidste år ikke tage udgangspunkt i en enkelt uges tal, for det er nemlig en enkelt dags tal; derfor gik jeg tilbage og tog gennemsnittet for en 5 års periode.

Men på den givne baggrund vil jeg gerne sige, stadig i den erkendelse — og jeg synes, det skal være en fælles erkendelse — at vi skal stræbe efter at få arbejdsløshedstallene nedbragt, at der sidste år fremkom en meget interessant udtalelse på et møde, som den daværende arbejdsminister, hr. Erling Dinesen, holdt i Helsingør. Som jeg har fået den gengivet, sagde hr. Erling Dinesen i oktober måned — altså just den måned, hvori vi befinder os i år:

„En registreret arbejdsløshed på 2-3 pct. er udtryk for en reel ledighed på 1 pct.“,

og det forklarede den daværende arbejdsminister med, at procenterne udregnes på basis af de arbejdsløshedsforsikrede, og det er kun ca. halvdelen af den samlede arbejdsstyrke. Vel skal vi være enige om det generelle og vigtige, at arbejdsløsheden skal nedbringes; men man skal også passe på ikke at udnytte dette så stærkt i sin agitation, at man kommer til at skabe indtryk af en situation, som alligevel ikke foreligger.

Dertil må jeg selvfølgelig sige, at dette var et referat af hr. Erling Dinesens opfattelse af, at en arbejdsløshed af den størrelse, vi har i øjeblikket, svarer til godt og vel 1 pct. i reel arbejdsløshed.

På samme måde, synes jeg, benyttede hr. J. O. Krag tallene for prisudviklingen lidt løsrevet. Vel er det rigtigt, at når importpriserne fordyres ved en devaluering, skulle det alt andet lige betyde, at importen faldt, fordi det så blev for dyrt at importere. Men det, jeg sagde, var, at alt andet lige så ville importen blive dyrere, fordi priserne på de pågældende varer steg. Det er da i hvert fald rigtigt, og det var den sammenligning, jeg drog. (J. O. Krag: Det var ikke det; statsministeren sagde:). Jo, det var det, statsministeren sagde. Det var altså ikke det, hr. J. O. Krag hørte, men det behøver ikke ensidigt at være min fejl.

Dette med devalueringens virkninger både på eksporten og importen lader sig i øvrigt ikke gøre eksakt op, fordi man dels, som jeg sagde, ikke ved, hvordan konkurrencen udvikler sig fra lande, der ikke har devalueret, dels ikke ved, hvordan det udvikler sig for den import, Danmark har, for dér kender man heller ikke den individuelle reaktion over for en devaluering. Man skal dog alligevel ikke glemme, at til trods for devalueringen er vi nået til en vitterlig og reel mindskelse af betalingsbalanceunderskuddet, også selv om man tager hensyn til den lånoptagning, der har fundet sted i udlandet til kommunerne, elværkerne og andre, til hvilke man jo traditionel har været enig om at bringe kapital frem til deres investeringer. Jeg synes, det er afgørende, at man holder fast ved, at denne forbedring reelt er indtruffet, og der er ikke nogen grund til at skjule, at det samlede tal — derom har jo ingen været uenige — vil vise et fald, hvis intet uforudset indtræffer fra nu af til nytår, på henved 1 milliard kr. i underskuddet på betalingsbalancen. Det er dog ikke ganske uvæsentligt.

Udenrigsministeren (Poul Hartling): Jeg skal kort gøre et par bemærkninger i anledning af nogle henvendelser, som skete til mig i anden omgang.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen var ked af, at jeg havde sagt, at der skulle finde en udenrigspolitisk debat sted i løbet af en måneds tid, for han ønskede, at det skulle ske inden udgangen af denne måned. Ellers må vi forbeholde os vor stilling, sagde hr. Aksel Larsen. Jeg havde forstået, at der var en vedtagelse mellem partifor-

[Udenrigsministeren.]

mændene om en sådan udenrigspolitisk debat, men jeg har intet som helst imod, at den foregår inden udgangen af oktober måned. Jeg er helt beredt dertil, og det ærede medlem hr. Aksel Larsen behøver altså ikke at bringe sin stilling ind i billedet ved denne lejlighed.

Det ærede medlem hr. Sigsgaard klagede over, at jeg ikke havde svaret på hans spørgsmål. Jeg svarede under ét forskellige ordførere om forskellige områder, og jeg har ikke tilsigtet at springe over hr. Sigsgaards spørgsmål. Jeg nævnte ikke hans navn eller hans særlige spørgsmål, men skal gerne uddybe det lidt, når han anmoder mig om det.

Han spurgte, om vi havde protesteret imod den begrænsede bombing — efter hr. Sigsgaards udlægning altså den koncentrerede bombing — som finder sted i Vietnam. Dertil kan jeg sige, som jeg også sagde før, at den danske regering gang på gang har givet udtryk for som vort synspunkt, at et fuldstændigt bombestop var en første forudsætning for, at fredsforhandlinger kunne komme i gang. Regeringen har ikke på et tidspunkt, hvor parterne i Paris drøfter forudsætningerne for, at fredsforhandlingerne kan komme i gang, fundet, at det ville gavne fredens sag at fremkomme med yderligere udtalelser om krigsførelsen i Vietnam, det være sig vedrørende bombingerne i den sydlige del af Nordvietnam eller den infiltration af materiel og personel, som finder sted fra Nordvietnam til Syd-vietnam.

Hr. Sigsgaard spurgte videre, om Danmark ville lægge sine forbindelser med USA på is. Jeg skal hertil sige, at regeringen ingen planer har om at indføre nogen ændring i de forbindelser, der består mellem Danmark og USA. Han spurgte videre, om vi havde protesteret over for USA i anledning af, som han påstod det, at USA støtter det græske styre. Som allerede nævnt har regeringen klart givet udtryk for sit syn på det græske styre, og dette syn er den amerikanske regering velbekendt. Jeg deler i og for sig hr. Sigsgaards indignation over de overfald og voldelige overgreb, som finder sted rundt i verden. Jeg forstår godt noget af det, og alle uretfærdighederne må gang på gang oprøre os alle. Men jeg

kan ikke så ensidigt som hr. Sigsgaard i enhver situation føre disse voldelige begivenheder over i et unuanceret angreb på USA.

Det sidste spørgsmål formede sig også sådan. Det drejede sig om Peru. I Peru er der foregået et kup. Den meddelelse, der foreligger for mig, går ud på, at enheder af den peruvianske hær natten til den 3. oktober har overtaget regeringsmagten og sendt den hidtidige præsident med en flyvemaskine til Buenos Aires. Der er intet i det, som foreligger for mig, der tyder på, at der står amerikanske kræfter bag ved dette. Men jeg har lagt mærke til, at hr. Sigsgaards udtalelser er forbløffende sikre om begivenheder, som er langt fra os — det er næsten sådan, at sikkerheden vokser med afstanden. Jeg vil gerne have et noget sikrere grundlag at udtale mig på, inden jeg går videre med en uddybning af disse spørgsmål.

Endelig vil jeg gerne over for det ærede medlem hr. Per Hækkerup, som henviste til, at regeringen i åbningstalen beklagede, at udenforstående lande leverede våben til de stridende parter i Nigeria, bekræfte, at jeg i FN agter at give udtryk for en henstilling, som hr. Per Hækkerup sagde, til visse lande. Hr. Per Hækkerup sagde: visse lande, som leverer våben til Biafra; jeg vil endda gå videre og sige: som leverer våben til de stridende parter i Nigeria. Jeg går også ud fra, at det var det, det ærede medlem mente. I den forbindelse vil jeg også bekræfte, at vi agter at fremføre vort forslag, som vil være kendt, om, at generalsekretæren skal rundspørge hos medlemslandene, om de er villige til at forpligte sig til at lade deres våbenoverførsler registrere hos FN. Det må vel være rigtigt at sige, at det ville have en positiv virkning, hvis sådanne transaktioner blev bragt frem i dagslyset ved hjælp af et sådant forslag, og det agter vi altså at fremme i FN.

Finansministeren (Poul Møller): Der er under debatten rejst en diskussion om Nationalbankens obligationsopkøb og et spørgsmål om, hvorvidt dette vil kunne medføre, at regeringens rentesænkningspolitik vil bryde sammen. Jeg skal naturligvis ikke spå om fremtiden; men jeg vil gerne sige, at når Nationalbanken købte så mange obligationer i september, kan det, når man

[Finansministeren.]

ser på Nationalbankens regnskabsopstilling for september måned; måske hænge sammen med — eller rettere sagt: jeg er overbevist om, at det hænger sammen med — at staten forøgede sit indestående på den løbende konto med 1.400 mill. kr. Skattebetalings-terminerne og omsætningsafgiftens terminer indtrådte nemlig i september på en sådan måde, at de penge, der henstod i bankerne til betaling til disse formål, indgik i denne måned på statens løbende konto, og så er det klart, at bankerne for at gøre sig likvide må sælge af deres obligationsbeholdning.

Jeg tror nok, der for dem, der har studeret økonomi — det har jeg jo ikke, men det har jo begge de to socialdemokratiske ordførere, om jeg så må sige, der var oppe her i debatten — er et tal, som naturligt må falde i øjnene, når man ser den halvårsoversigt, som regeringen har givet i finansudvalget, og som er kommet til pressens kendskab, et tal, som også er faldet i øjnene her i dag. Det er tallet for arbejdsløshedsunderstøttelsesudgifterne, der stiger i dette finansår med 340 mill. kr. ud over det, der var budgetteret.

I og for sig er de andre ting i halvårsskønnet jo for så vidt forklaret. Vi er ikke enige om dem. Det er jo landbrugsmomsen, og det er det beløb på 100 mill. kr. til dispositionsfonden, som tinget jo får lejlighed til at drøfte. Disse 420 mill. kr. kræver jo ikke nøjere forklaring, så kan man kritisere hinanden for det, men opklaringen er jo sikret.

Spørgsmålet er da: hvordan kan man pludselig skønne, at arbejdsløshedsudgifterne vil stige med 340 mill. kr., hvor de var budgetteret til 162 mill. kr.? Det vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger om, da det nu er kommet stærkt frem i replikkerne.

Se, arbejdsløshedsprocenten var for året 1967-68, da finanslovsforslaget blev udarbejdet i efteråret 1966, skønnet at blive 2½ pct., og dette ville efter det daværende skøn koste 53 mill. kr. Da man i efteråret 1967 udarbejdede finanslovsforslaget for 1968-69, skønnede man uændret 2½ pct., og det ville på det tidspunkt efter dette skøn koste 162 mill. kr. Man kan altså se, at uændret arbejdsløshed tredobler pludselig statens udgift til arbejdsløsheds-

understøttelse. Nu blev arbejdsløsheden i 1967-68 ikke 2½ pct., men 3,8 pct.

Dette medførte en merudgift for staten, som det fremgår af statsregnskabet, på 96 mill. kr., således at statens udgifter til arbejdsløshedsunderstøttelse i 1967-68 blev 149 mill. kr. Det skøn, vi nu har udarbejdet i indeværende finansår pr. 1. oktober, bygger ikke længere som finanslovsskønnet, der var fra oktober i fjor, på 2½ pct., men på 5 pct.s arbejdsløshed. Vi håber, den bliver mindre, men man må jo have et tal at skønne på grundlag af. Og det betyder en merudgift på 339 mill. kr., så den samlede arbejdsløshedsunderstøttelse for statens vedkommende skulle blive 501 mill. kr. Det vil sige, at 3,8 pct.s arbejdsløshed i 1967-68 kostede staten 149 mill. kr., medens 5,0 pct. i 1968-69 koster staten 500 mill. kr. Dette kan jo nok undre, for det giver altså mere end en fordobling, ja, over en tredobling. Det hænger sammen med arbejdsløhedskasselovens bestemmelser om refusionsbetalinger, om forskudsvisse betalinger. Arbejdsløhedskasselovens hovedbestemmelse er, at refusionen finder sted efter finansårets afslutning, og det vil sige, at den arbejdsløshed vi havde i fjor, skulle betales i år. Men for så vidt angår de svage kasser, finder der en a conto-udbetaling sted, når de ikke selv kan magte det igennem deres formue eller medlemskontingenter, og denne forudbetaling må jo afvikles, når kassernes egne midler er udtømt. Derfor ser vi også, at i regnskabet for 1967-68, hvor vi havde en arbejdsløshed på 3,8 pct., da kunne kasserne magte 227 mill. kr., medens derimod i 1968-69 kan de kun betale 63 mill. kr. af egne midler. Og derfor må staten træde til, fordi kassernes midler er blevet mere eller mindre udtømt. Denne sammenhæng i arbejdsløhedskasseloven betyder altså, at stigningen fra 2,5 pct. i det budgetterede til 3,8 pct. i fjor, var med til at tage så stærkt på kassernes midler, nemlig 227 mill. kr., at de ikke er tilstrækkelige i 1968-69 til at kunne klare så stor en andel af problemerne, som de kunne i fjor. Derfor ser vi, at under fjorårets arbejdsløhedskasserregnskab kommer der et tilskud vedrørende året, for fradrag af kontingenter, på 65 mill. kr., medens der i år bliver et tilskud til det løbende år på 360 mill. kr. Det skyldes

[Finansministeren.]

altså arbejdsløshedskasselovens sammenhæng.

Disse bemærkninger har jeg gerne villet gøre her, for at man ikke skal tro, at når vi forøger budgettallet fra 162 til 501 mill. kr., og budgettallet på 162 mill. kr. var bygget på et skøn på 2,5 pct., så er det, fordi vi regner med 6, 7 eller 8 pct.s arbejdsløshed. Vi håber at komme under de 5 pct., men vi har ment efter de udtalelser, der har været fra sagkyndig side, at det var sikrest at bygge budgettet på de 5 pct. nu.

Og så vil jeg i øvrigt takke hr. J. O. Krag, fordi han komplementerede mig til at være blevet et nyt menneske. Det forstod jeg skulle være en kompliment, og det er jeg da glad for. Jeg er bare ked af, at jeg ikke kan gengælde den. Ikke mindst for hans partis skyld.

Økonomiministeren og ministeren for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggender (Nyboe Andersen): Hr. Per Hækkerup undrede sig over, at statsministeren i sin redegørelse ikke udtrykkeligt havde nævnt, at Danmark søgte optagelse i fællesmarkedet sammen med Storbritannien. Jeg kan naturligvis bekræfte, hvad allerede statsministeren sagde i formiddags, at dette fortsat er den klare forudsætning for den danske ansøgning om medlemskab i fællesmarkedet. Når vi ikke fandt det fornødent at nævne det i redegørelsen, ja, så er det jo, fordi det er en forudsætning, der simpelt hen er nævnt i selve kommentarerne til vor ansøgning, som blev sendt ind i maj i fjor om medlemskab af fællesmarkedet. Det er altså en integrerende del af selve denne ansøgning, at den bygger på forudsætningen om indgang sammen med Storbritannien.

Det hedder også i statsministerens redegørelse, at Danmark fortsat vil støtte alle bestræbelser for at få forhandlinger i gang om en udvidelse af fællesmarkedet, og heri ligger jo, at vi vil være åbne over for alle de muligheder, der måtte vise sig for at fremkalde en optøning af den europæiske i øjeblikket fastlåste markedsituation.

Der kan vel i den kommende tid ventes nye initiativer fra de fem fællesmarkedslande, som er tilhængere af en udvidelse, selv om

vi ikke lige i dag kan sige, af hvad art disse initiativer vil være, efter at den tyske tanke om handelsarrangementer fik så ilde en medfart fra fransk side på mødet i sidste uge. Men under denne kommende udvikling vil vi helt naturligt prøve at gennemtænke alle foreliggende muligheder, som denne udvikling måtte tegne for os og måtte synes at kunne åbne for os. Jeg vil imidlertid gerne sige, at jeg ikke finder det hensigtsmæssigt at iværksætte en større offentlig undersøgelse af de virkninger, som det kunne tænkes at få, hvis Danmark blev medlem af fællesmarkedet for England. Jeg kan her først henvise til, at dette er en problemstilling, som er blevet behandlet, omend i kortfattet form, for halvandet år siden, nemlig i den foreløbige redegørelse, som blev tilstillet regeringen og folketinget i begyndelsen af de første dage af maj måned 1967 fra embedsmandsudvalget vedrørende Danmarks forhold til de europæiske fællesskaber. Da denne foreløbige redegørelse senere blev trykt med forskellige ændringer, gik imidlertid dette afsnit om en isoleret dansk optagelse i fællesmarkedet ud, fordi man fandt det en rent hypotetisk problemstilling, efter at regering og folketing i maj 1967 på grundlag af den foreløbige redegørelses materiale havde fastlagt den markedspolitiske målsætning, vi fremdeles har, nemlig at søge optagelse sammen med England og helst også sammen med andre nordiske lande.

Jeg tror i øvrigt også, at det sagligt ville være meget vanskeligt, hvis det skulle foregå med en sådan grad af præcision og nøjagtighed, at det virkelig siger noget, at udrede virkningerne af et dansk medlemskab, der ikke byggede på de forudsætninger, vi går ud fra, for virkningerne af en isoleret dansk optagelse måtte jo bero på besvarelsen af en række spørgsmål om, hvad andre lande ville gøre i en sådan situation, hvad Storbritannien ville gøre, hvilke krav fællesmarkedet ville stille — spørgsmål, som man i vid udstrækning først kunne få besvaret, hvis man stillede spørgsmålene i praksis, og dette er jo netop en mulighed, der er udelukket af vor gældende markedspolitiske målsætning.

Må jeg føje til, at jeg naturligvis som hidtil vil holde folketingets markedsudvalg nøje orienteret om udviklingen i den europæiske

[Økonomiministeren.]

markedssituation og regeringens syn på den samt om de undersøgelser og de forholdsregler, som regeringen mener at den kommende udvikling vil gøre det ønskeligt at gennemføre.

Til sidst den bemærkning, at jeg er enig i den vurdering, som fra flere sider er givet af de Gaulles svar på de konservative nordiske studenter spørgsmål. Jeg vil gerne give den yderligere oplysning, at det af ledsagebrevet, hvormed materialet er udsendt til de organisationer, der er samlet i denne nordiske konservative studenterorganisation, fremgår, at svarene blev afgivet skriftligt fra den franske ambassade i Stockholm den 6. juni i år. De er altså i virkeligheden 4 måneder gamle, og de har ikke nogen som helst forbindelse med den øjeblikkelige situation, som den er, efter at Frankrig i sidste uge sagde nej til det tyske forslag om handelsarrangementer.

Landbrugsministeren (Peter Larsen). Både hr. J. O. Krag og nu senere hr. Lysholt Hansen har i ret stærke vendinger omtalt problemer i forbindelse med min ansøgning til finansudvalget om dækning for det beløb, landbruget skulle have for at afstå fra at gøre brug af hjemmemarkedsordningerne. Det ordvalg, man her har anvendt, er af en sådan karakter, at det selvsagt må kræve en væsentlig korrektion.

Må jeg, inden jeg går ind i selve problemet, sige, at jeg er da helt enig i den opfattelse, hr. J. O. Krag gjorde gældende, at en minister har pligt til at oplyse folketingets finansudvalg eller andre udvalg her i dette høje ting om de beregninger, der ligger til grund for de beløb, man måtte finde frem til. Deri er jeg helt enig.

Når dette er sagt, vil jeg også gerne føje til, hvad der i realiteten skete på det møde i finansudvalget den 3. september, hvor jeg var kaldt til samråd. Det ligger helt klart, at der var 3 ting, man spurgte om. For det første, om det var en engangsforanstaltning, man stod over for, og dette svarede jeg bekræftende på. Det andet spørgsmål, man rejste, var spørgsmålet om lovligheden ved fremgangsmåden. Også det svarede jeg bekræftende på og skal i øvrigt ikke kommentere det nærmere. Det tredje, der blev rejst, var: på hvilket grundlag har rege-

ringen fundet frem til disse 100 millioner kr. plus de 25 mill. kr., der nu var vedtaget i forbindelse med lovgivningen om unge landmænd? På det spørgsmål svarede jeg ved at henvise til et skøn, vi havde fået fra det økonomiske sekretariat, som sagde, at man måtte formode — ja, for at der ingen misforståelser skal være, kan jeg citere ordret, hvad der står i dette notat. Der står følgende:

„Da hjemmemarkedspriserne ikke har været omkostningsregulerede siden medio 1967, og da det i øvrigt har været forudsat, at en del af devalueringstabet skulle inddække over højere hjemmemarkedspriser, må der i foråret — altså i foråret 1968 — „imødeses en stigning i disse priser svarende til 100-150 mill. kr. med en pristalsvirkning på omkring 0,75 points.“

Det er det grundlag, regeringen er gået til forhandlinger med landbruget på, det er det grundlag, hvorpå vi traf aftale med landbruget i forbindelse med de øvrige foranstaltninger til løsningen af landbrugets likviditetsproblem, et led i en større sammenhæng. Jeg har oplyst, som jeg nu har gentaget; finansudvalget om det grundlag, som vi har truffet disse aftaler på, og der ligger ikke andre tal til grund. Der er ingen grund til for hr. Lysholt Hansen at bruge den slags beskyldninger. Han må tale mod bedre vidende, eller også må det bero på en erindringsforskydning. Jeg har selvsagt ingen interesse i at forholde finansudvalget oplysninger, der kan tjene til belysning af en sag, hvis jeg har oplysninger om den; men vi havde i denne sag de to tal, jeg her har nævnt. Jeg føjede til, at fra landbruget havde man på daværende tidspunkt beregnet, at det allerede havde et tilgodehavende på mellem 55 og 60 mill. kr. Det nævnte jeg også i finansudvalget og føjede til: men vi har ikke fra regeringens side efterregnet disse tal.

Jeg må altså fastslå, at der ikke er tale om, at jeg har forholdt finansudvalget oplysninger. Jeg må tilbagevise på det kraftigste den påstand, hr. Lysholt Hansen her har fremsat.

Hr. Lysholt Hansen henviser til, at han har referatet fra mødet. Jeg har ikke adgang til at se dette referat. Jeg ville gerne, hvis det ikke strider imod almindelig prak-

[Landbrugsministeren.]

sis, at dette referat blive offentliggjort, således at man kan få klarhed over, hvad der i virkeligheden er sagt. Jeg er ikke klar over, om man kan få det, men jeg mener, at den beskyldning, der her er fremsat, er af en sådan karakter, at man måske burde begære, at ekstraordinære foranstaltninger var nødvendige til klargøring af denne urimelige påstand.

Per Hækkerup: Jeg vil gerne starte med at takke udenrigsministeren, og jeg vil også gerne sige tak til markedsministeren for hans klare udtalelser. De fører mig kun til at stille det spørgsmål til ordføreren for venstre — som jo ikke fandt anledning til at kommentere spørgsmålet trods det, at jeg citerede hans egne udtalelser, men det er for mig kun en bekræftelse af, at min analyse var rigtig —: mener venstre det fortsat rimeligt, at man har den arbejdsfordeling, at man har et venstremedlem af regeringen, som klart og tydeligt står på det standpunkt, at man ikke skal have en enegang ind i fællesmarkedet, og at venstre stiller formanden for markedsudvalget, som har den opfattelse, at man skal have en enegang ind i fællesmarkedet, og at begge de to herrer samtidig giver udtryk for hver sin opfattelse? Mener man, det støtter og styrker tilliden til dansk markeds politik? Jeg synes ærlig talt, at venstre skulle se at finde sine egne ben og enten skaffe sig en ny markedsminister — hvad jeg ville beklage — eller skaffe sig en ny formand for markedsudvalget, hvad jeg ikke kan svinge mig op til at beklage.

Jeg vil dernæst sige til hr. Haunstrup Clemmensen, at jeg mener, han har forstået mine bemærkninger rigtigt, og jeg håber, han læser vor udenrigs- og forsvarspolitiske udtalelse lige så omhyggeligt; så vil han sikkert opdage, at det er ikke os, der har prøvet på at gøre forsvarspolitikken til en kastebold, som hr. Haunstrup Clemmensen sagde, i partipolitikken. Jeg tør nok antyde, at det er partierne til højre, der igennem deres hovedkualds stillingtagen lige efter valget og i strid med deres udtalelser før valget gjorde forsvarspolitikken eller forsøgte på at gøre den til en kastebold i partipolitikken. Jeg beklager det, og jeg håber, at vi nu efterhånden kan finde frem til at lave

en fornuftig forsvarsordning, skal vi kalde det på et radikalt-socialdemokratisk grundlag. Jeg tror ikke, nogen vil have noget imod, at de to andre partier stemmer for det.

Så vil jeg gerne sige ét ord til statsministeren. Jeg bliver desværre nødt til at gøre det, for jeg må jo sige, at man undrer sig, når statsministeren fortsætter med denne mærkværdige vurdering af, hvad en devaluering betyder. Statsministeren sagde i sin åbningstale, og det har hr. J. O. Krag citeret, men jeg vil gerne gentage det:

„På trods af den forringelse i bytteforholdet, som devalueringen har medført, er der i den forløbne del af 1968 indtrådt en bedring i betalingsbalancen, . . .“

Det har kun til hensigt — hvis det overhovedet skal forstås som dansk — at give læseren det indtryk, at devalueringen måtte automatisk medføre en forringelse af betalingsbalancen. Jeg kan vanskeligt forestille mig, at økonomiministeren har været hjemme på det tidspunkt, da dette afsnit af talen blev skrevet, og i hvert fald kan økonomiministeren næppe have ansvaret for, at statsministeren nu for et øjeblik siden strøg dette med henvisningen til forringelsen af bytteforholdet og lige ud erklærede: trods devaluering er betalingsbalancen bedret. Ja, vi er jo ingen af os økonomiske eksperter, hr. statsminister, nogen vil kalde os et par halvstuderede røvere i den henseende, så jeg vil derfor blot henvise til, hvad de, andre kalde de vise mænd, siger om dette spørgsmål. På side 16 sies det:

„Selv om industrieksporten i kraft af det internationale konjunkturopsving og den forbedring af industriens konkurrenceevne, der skete ved devalueringen, igen har vist en stærk stigning, . . .“ osv. Altså det er, ligesom om man antyder i hvert fald, at devalueringen har forbedret industrieksporten. Vil statsministeren ikke give mig ret i det?

Og så vil jeg gerne henvise til side 30, hvor man om importen på tilsvarende måde taler om den hæmning af importen, som devalueringen medførte. Det var da også det, der var tilsigtet med devalueringen; ellers havde den jo overhovedet ingen mening. Jeg vil altså bede statsministeren om at modtage lidt manuduktion hos økonomiministeren, inden vi næste gang diskuterer disse problemer.

[Per Hækkerup.]

Og så vil jeg gerne sige: rentenedsættelsen hilser vi med glæde, og det er jo efterhånden det eneste — praktisk taget — der står tilbage som det, man kalder resultat af regeringens økonomiske politik. Men holder det? Finansministeren siger så smukt, at det er jo kun disse her 500 mill. kr. alt i alt, det drejer sig om, som Nationalbanken har opkøbt obligationer for. Ja vel, men det er efter den sidste diskontenedsættelse. Tør finansministeren garantere os, at Nationalbanken ikke bliver tvunget til at fortsætte med det?

Hvad har virkningerne så været af denne rentenedsættelse? Har den gavnet beskæftigelsen? Igen må jeg henvise til, hvad de vise mænds rapport siger. Hvordan er det gået med investeringerne trods rentenedsættelsen? De er gået nedad. Hvordan er det gået med igangsættelsen af byggeriet, som man også taler om skulle så stærkt begunstiges ved rentenedsættelsen? Det er gået nedad. De gunstige virkninger, som man altså taler om, er ikke kommet, og hvorfor er de ikke kommet? Fordi der samtidig er sket en dæmpning af forbruget, således at erhvervslivet ikke har det incitament til at iværksætte investeringer og til at sætte nyt byggeri i gang, som er nødvendigt også for at sikre en højere beskæftigelse. Jeg tror derfor, at vi må have lov til igen at fastslå, at den økonomiske politik, som man har tilrettelagt fra regeringens side, ikke har ført til det, som vi kunne ønske os skulle være resultatet af en dansk politik, og derfor tilråder vi regeringen at ændre sin økonomiske politik.

Må jeg så kun gøre én bemærkning til, for at det ikke skal blive stående uimod sagt i denne debat. Det var hr. Niels Helveg Petersen, der i sit første indlæg omtalte ændringen af administrationen med hensyn til kartotekerne. Det kan næppe være hr. Niels Helveg Petersen ubekendt, at den ændring, som er gennemført, var taget op og drøftet med kartoteksudvalget — som jo blev nedsat for en 4 års tid siden, og som i væsentlig grad havde ændret den administrative praksis — var taget op af dette kontaktudvalg med den daværende justitsminister; men inden problemet nåede at blive færdigbehandlet i regeringens sikkerhedsudvalg, kom vi ud i valgsituationen, og derfor lå der altså et problem over til

den nye regering. Vi kan for vort vedkommende tiltræde det standpunkt, den nye regering har taget.

Statsministeren (*Hilmar Baunsgaard*): Må jeg sige til hr. Per Hækkerup, at meget har vi forandret, noget har vi efter egen ringe opfattelse forbedret i forhold til den tidligere regering. En ting føler jeg mig overbevist om er fuldstændig identisk med arbejdsgangen i den tidligere regering: hvad statsministeren siger i åbningstalen om den økonomiske politik, er accepteret af økonomiministeren.

Må jeg så sige til hr. Per Hækkerup, at jeg har givet udtryk for, at en devaluering har været medvirkende til at forbedre industrieksporten. Det skal gerne være gentaget. Det, jeg dernæst har sagt, det er, at alt andet lige betyder en devaluering en forhøjelse af importpriserne. Det tror jeg stadig er rigtigt med eller uden manuduktion. Om nettogevinst eller nettotab ved vel i dag hverken halv- eller helstuderede noget eksakt. Jeg har vovet mig ind i den vurdering, at en vurdering af den geografiske fordeling af eksport og import giver mig en fornemmelse af, at sandsynligheden for, at der har været et nettotab ved devalueringen — det er mit eget skøn — er større end sandsynligheden for nettogevinst.

(Kort bemærkning).

Per Hækkerup: Jeg skal ikke drøfte tingene yderligere med statsministeren. Jeg tror, det er tilstrækkelig klart for forsamlingen, hvorledes situationen er. Jeg skal kun sige, at statsministerens oplysning om, at økonomiministeren havde godkendt det pågældende afsnit af åbningstalen, desværre fører til, at man beklageligvis må vurdere økonomiministeren lidt mindre fordelagtigt, end man hidtil har gjort det.

Lysholt Hansen: Statsministeren tilbød, hvis vi var utilfredse med procedurereglerne, at så kunne vi da snakke om det partierne imellem, men jeg vil gerne have lov til at sige, at vi synes overhovedet ikke, procedurereglerne i finansudvalget trænger til ændring. Vi har kunnet arbejde i finansudvalget igennem en lang årrække i tillidsfuldt samarbejde regering og finansudvalg

[Lysholt Hansen.]

imellem; der har aldrig været vanskeligheder af proceduremæssig art, fordi regeringerne naturligvis altid har fulgt det princip, at når finansudvalget bad om oplysninger, så fik man dem. Sådan var det under Carl Petersens formandstid; sådan tror jeg det var i min, og jeg kan i hvert fald sige, at sådan er det i den nuværende formands tid; der er intet at ændre.

Det drejer sig om en rent konkret sag, hvor vi bad om, at regeringen vil følge den procedure, som har været fulgt i hvert fald i alle de mange år, jeg har siddet i finansudvalget, og derfor synes jeg, det havde været rigtigere, om statsministeren i stedet havde beklaget det, der var sket.

Jeg vil dernæst gerne have lov til at sige til landbrugsministeren, som nu var oppe at svare, at hans udlægning var sandelig rigtig både med hensyn til punkt 1, engangsforanstaltningerne, og med hensyn til punkt 2, lovligheden. Det drejer sig altså om punkt 3, grundlaget. Det var det, jeg tog fra referatet fra finansudvalget. Ordret blev der sagt således derfra — det er meget korte referater, vi har dér, men der var ordret følgende citat, nemlig, at ministeren svarede, at før man var gået i forhandling, . . . havde man foretaget en bedømmelse, og et skøn fra det økonomiske sekretariat gik ud på, at beløbet ville ligge mellem 100 og 150 mill. kr.“ Det var dette skøn, denne bedømmelse, det drejede sig om. Jeg spurgte direkte ministeren: kan vi få denne bedømmelse? Og ministeren svarede: nej. Så sagde jeg: det må bero på en misforståelse, at ministeren nægter — ordet „nægter“ blev brugt, og det er det, jeg har konfereret af med en lang række af finansudvalgets medlemmer — det må bero på en misforståelse, at ministeren nægter at give os disse oplysninger. Ministeren svarede, at det kunne vi ikke få. Det er forløbet af denne sag, og jeg skal da ikke diskutere det, for det kan jo være påstand mod påstand. Jeg tror ikke, at ét af de finansudvalgsmedlemmer — vi har altid arbejdet tillids-

fuldt sammen — ville vove at sige, at det ikke er forløbet, som jeg har sagt her, for naturligvis er det det. Jeg synes, det var det allerpæneste af ministeren, og at det var klogt at have undladt den sidste udtalelse — i øvrigt ville det glæde mig, og jeg har intet at indvende imod, hvis ministeren har ønsker om at foretage ekstraordinære foranstaltninger.

Erling Dinesen: Statsministeren refererede nogle udtalelser, jeg skulle have fremsat i Helsingør sidste år om arbejdsløshedssituationen. Han refererede, jeg skulle have sagt, at 2-3 pct.s arbejdsløshed reelt kun svarer til 1 pct. Nu er jeg ikke helt klar over, om jeg har udtalt mig lige på denne måde, men det, jeg gerne vil sige, er, at man kan i alle tilfælde ikke gøre det op og drage den konklusion af disse bemærkninger, som statsministeren gjorde.

Vi har gennem de sidste 6-7-8 år haft en arbejdsløshedsprocent på mellem 2 og 3 og har sagt, at det er sådan nogenlunde ensbetydende med fuld beskæftigelse, fordi vi under vore klimaforhold må regne med, at hundreder af bygge- og anlægsarbejder stoppes om vinteren, og det sætter arbejdsløshedsprocenten i vejret. Så vurderet på den måde kan det være rigtigt, som det er refereret her, altså når der er tale om en arbejdsløshedsprocent på årsbasis, men ikke hvis det, som vi har oplevet det f. eks. i denne sommer, drejer sig om en arbejdsløshedsprocent på 2,8 i juni måned. Det er jo ikke ensbetydende med, at vi reelt kun har 1 pct.s arbejdsløshed. Vi har i juni måned haft og har i de andre sommere haft en arbejdsløshedsprocent, der har været 2 til 3 gange højere end den, vi oplevede sidste år og har oplevet gennem de senere år. Må jeg så ikke bede statsministeren om at læse den redegørelse, som arbejdsmarkedsrådets sekretariat har sendt ud, en redegørelse for den forventede beskæftigelsesudvikling, skrevet af embedsmænd i arbejdsministeriet; den er sendt ud i juli måned. De gjorde opmærksom på, at en arbejds-

[Erling Dinesen.]

løshedsprocent på 2,8 i juni måned efter deres erfaring vil svare til en ledighedsprocent på 8 på årsbasis, og det var altså det, man i arbejdsministeriet frygtede på daværende tidspunkt. Man gør videre opmærksom på, at man har spurgt arbejdsanvisningskontorerne ud over landet om, hvordan man vurderer efterårets beskæftigelsesudvikling, og har fået svar gående ud på, at man regner med, at arbejdsløsheden i dette efterår både i industrien og inden for byggefagene bliver større end det, vi har oplevet. Om vi kommer op på de 8 pct. — det vil jo svare til mere end 60.000 — kan man sætte et spørgsmålstejn ved. De vise mænd opererer med et tal omkring 6 pct. Det er i nærheden af 50.000 arbejdsløse for indeværende kalenderår, og det er en meget alvorlig situation.

(Kort bemærkning).

Sigsgaard: Må jeg takke udenrigsministeren for forsøget på at svare på mine spørgsmål; det forblev jo ved forsøget.

Om Vietnam forstod jeg svaret sådan — det blev ikke sagt direkte — at man ikke havde protesteret imod de udvidede bombardementer. Ministeren lod oven i købet, som om han var ubekendt med, at der er tale om en udvidelse. Der må jeg dog formode, at ministeren ved at henvende sig til ministeriets embedsmænd vil kunne få bekræftet, at der er tale om en sådan udvidelse, og det må da være sådan, at hvis man er imod denne udvidelse, så må tiden være inde til at tage afstand fra den, når ministeren nu om nogle dage får lejlighed til at tale i De Forenede Nationer.

Om Grækenland oplyste ministeren, at regeringen som hidtil tager afstand fra det græske styre sådan i al almindelighed. Mit spørgsmål var: tager regeringen, tager ministeren afstand fra våbeneksporten til Grækenland? Det nævnte ministeren overhovedet ikke med ét ord. Det kan vel ikke være rigtigt — sådan kunne man forstå ministeren — det kan vel ikke være rigtigt, at man godkender våbeneksporten. Hvis man gør det, eller hvis man nægter at tage afstand derfra, så tager man jo medansvar for diktaturets eksistens samtidig med, at man foregiver modstand imod det i menneskerettighedskommissionen og andre steder.

Om Peru ville ministeren gerne have mere tid til at undersøge sagen, inden han vurderer, og det er jeg indforstået med. Han fandt ikke anledning til at tro, at USA kunne være indblandet. Nu kan jeg jo ikke tro, at ministeren og ministeriet kan være totalt uvidende om, hvordan USAs økonomi fuldstændig dominerer Latinamerika, men jeg forstod ministerens svar her sådan, at han vil give folketinget en grundig redegørelse for denne situation, når vi når til den udenrigspolitiske debat.

I øvrigt må jeg sige, at det er en forbløffende evne, ministeren har til at sætte kikkerten for det blinde øje, når det gælder vore allieredes overgreb eller formodede overgreb.

(Kort bemærkning).

Henry Christensen: Når hr. Per Hækkerup spørger så energisk, så ved han, at jeg gerne gør et forsøg på at imødekomme ham.

Det kan vist ikke være hr. Per Hækkerup ubekendt, at der har været forskellige vurderinger af Danmarks markedspolitik gennem årene, og at der først og fremmest inden for venstre har været øvet et stærkere pres end måske fra nogen anden side for at finde udveje, så der kunne løses op for den fastlåste markedspolitiske situation, vi gennem så lang tid har haft. Der er jo ingen grund til at lægge skjul på, at der er en forskel i vurderingen i det, som handelsministeren har sagt, og det, som hr. Anders Andersen har sagt, men mon ikke hr. Per Hækkerup meget vel forstår, at præsidenten for Landbrugsrådet, der har og måske føler et ganske særligt ansvar for den nødstilstand, som vitterligt er i mange, mange landbohjem i disse år på grund af markedsdelingen, måske mere energisk peger på de vanskeligheder for dette erhverv, som markedsdelingen har medført?

Jeg synes også, det er rimeligt at gøre opmærksom på, at det, hr. Anders Andersen har gjort i denne situation, det er ikke at kræve dansk enegang til fællesmarkedet. Hr. Anders Andersen har givet udtryk for, at han fandt, at hvis der i øvrigt lå noget i det, som nu var kommet frem om de Gaulle — det er muligt, der ikke gør det, nu har vi fået handelsministerens seneste oplysninger derom — ja, så var det ønskeligt, og så ønskede han at få yderligere

[Henry Christensen.]

oplysninger og at få vurderet, hvad det ville betyde for Danmark, om en sådan mulighed skulle effektueres. Også under den tidligere regering blev dette emne taget op i den rapport, der blev udarbejdet dengang, og der blev givet en vis belysning deraf. Det er der altså ikke noget mærkværdigt i.

Og så vil jeg endelig føje til, når hr. Per Hækkerup nu rejser tvivl om berettigelsen af hr. Anders Andersens formandskab i markedsudvalget, at det kan då vist ikke være berettiget på dette grundlag. Mig bekendt er der ingen, der har haft noget grundlag for sagligt at kritisere den måde, hvorpå hr. Anders Andersen har ledet markedsudvalget.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen: Hr. Per Hækkerup sagde, at det kunne ikke være mig ubekendt, at allerede den tidligere regering, før den faldt, havde sat et arbejde i gang med hensyn til registreringen i de hemmelige kartoteker. Jo, det kan være mig ubekendt; det har jeg aldrig hørt om før. Jeg tror heller ikke, at offentligheden før dette tidspunkt har fået nogen oplysning derom. Jeg har i hvert fald aldrig set noget derom, så det er mig ubekendt. Det er derimod ikke ubekendt, at der tidligere, da der var regeringssamarbejde mellem socialdemokratiet og det radikale venstre, stod en strid mellem de to partier om kartotekerne, hvor vi jo nok havde ønsket at gå længere, end vi kunne komme dengang. Jeg vil dog gerne anholde den fremstilling, hr. Per Hækkerup nu giver, at det ligesom er et gammelt, varmt ønske, der går i opfyldelse for socialdemokratiet. Hvis det virkelig havde været et varmt ønske i socialdemokratiet at gøre noget ved denne sag, så havde man haft mange år til at gøre det.

(Kort bemærkning).

Per Hækkerup: Jeg erkender, at det har været offentligheden ubekendt, at der har været arbejdet med dette spørgsmål, men når jeg mente, at det ikke var hr. Niels Helveg Petersen ubekendt, var det, fordi jeg regnede med, at dette spørgsmål havde været drøftet også i den radikale gruppe, inden regeringen traf sin beslutning, og at

man dér var blevet gjort bekendt med sagsforløbet. Det forstår jeg har altså ikke været tilfældet, og det tager jeg bare til efterretning.

Til hr. Henry Christensen vil jeg gerne sige, at det er jo ikke præsidenten for Landbrugsrådet, der beklæder formandsposten i folketingets markedsudvalg. Jeg forstår udmærket godt, at præsidenten for Landbrugsrådet har nogle synspunkter; han på sin interesseorganisations vegne skal forsvare, men når folketinget vælger et markedsudvalg, og når markedsudvalget vælger en formand, så må det være de politiske partier, som vælger medlemmer af udvalget og udvalgets formand, de pågældende repræsenterer.

Jeg har ikke det mindste imod den administration af udvalgets arbejde, hr. Anders Andersen har anvendt. Så vidt jeg husker, har vi været indkaldt én gang til møde i den tid, han har været formand, og det har i hvert fald ikke generet mig væsentligt. Men det er ikke den side af sagen, der interesserer; det er den side af sagen, at når markedsudvalgets formand optræder offentligt og udtaler sig offentligt, så står han som repræsentant for — nu forstår jeg, hvad jeg også har forstået længe — et venstresynspunkt, og jeg vil derfor blot sige, at jeg synes, stillingen er uholdbar for venstre. Og i denne forbindelse vil jeg gerne sige, at den lidt syrlige bemærkning, jeg gjorde om økonomiministeren før, gælder bestemt ikke markedsministeren. Jeg foretrækker stadig ham fremfor hr. Anders Andersen.

Formanden: Hr. Henry Christensen har ordet for en kort bemærkning. Jeg minder om, at talerrækken endnu ikke er udtømt.

(Kort bemærkning).

Henry Christensen: Jeg forstod nu på hr. Per Hækkerup, at hans udtalelser særlig skyldes en ham kær omhu for venstre, og jeg er taknemlig for at kende det særlige motiv.

Der er to ting, jeg gerne derudover vil sige til hr. Per Hækkerup. Jeg synes ikke, det er rigtig fair her at sige, at markedsudvalget har vist haft møde én gang, og derved give offentligheden indtryk af, at der kun har været drøftelser i markeds-

[Henry Christensen.]

udvalget af disse problemer én gang i de forløbne måneder. De fleste af markedsudvalgets møder har jo været holdt sammen med udenrigspolitisk nævn, og der har været holdt adskillige møder i markedsudvalget sammen med udenrigspolitisk nævn. Det skal med, hvis man vil give offentligheden et rimeligt billede af, hvad der har været af aktivitet i markedsudvalget.

Men det, som er det afgørende, er, at hr. Per Hækkerup rejser kritik af, at hr. Anders Andersen er formand for markedsudvalget. På grundlag af hvad? På grundlag af, at hr. Anders Andersen har bedt om nogle oplysninger eller nogle undersøgelser. Hr. Anders Andersen har ikke, hverken her eller i markedsudvalget, stillet noget politisk forslag. Han har ud fra sit synspunkt rejst ønsket om at få nogle undersøgelser foretaget. Kan man virkelig på parlamentarisk grundlag med henvisning til dette anfægte berettigelsen af, at hr. Anders Andersen kan vælges til formand for markedsudvalget? Det kan ikke være hr. Per Hækkerups eller velkvalificerede parlamentariske kunnen, der har fået ham til at indtage dette standpunkt.

(Kort bemærkning).

Per Hækkerup: Jeg skal ikke forlænge debatten med hr. Henry Christensen. Hr. Henry Christensen gav selv udtryk for, at det var omsorg for partiet venstre, der havde ført mig til at gøre de bemærkninger, jeg gjorde. Det er klart, at hvis venstre beslutter sig til — og flertallet i udvalget beslutter sig til — at vælge hr. Anders Andersen til formand for markedsudvalget, så kan man gøre det, og det bøjer vi os for. Vi peger bare på det uheldige i, at Landbrugsrådets præsident, som hr. Henry Christensen selv sagde, der har særinteresser. at varetage, samtidig optræder over for offentligheden som markedsudvalgets formand.

Jeg skal dertil yderligere sige: det er rigtigt, at der har været afholdt fællesmøder mellem markedsudvalget og udenrigspolitisk nævn. Det, jeg sagde, var, at jeg har intet at indvende imod hr. Anders Andersens administration; han har nemlig hverken indkaldt selvstændigt til disse fællesmøder eller ledet dem.

Johan Philipsen: Jeg har en kort hilsen til hr. Per Hækkerup. Formodentlig i den hellige politiske lillekrigs navn sagde han i sit forrige indlæg omtrent som følger: vi deltager i glæden over de skete nedsættelser af renten, og så fulgte nogle sætninger, der havde som hovedindhold: men hvor bliver investeringerne af, hvor bliver den beskæftigelse og disse investeringer af, som rentenedsættelsen burde skabe? Vi er altså nået dertil her i Danmark, at man sætter renten ned om torsdagen, og den næste tirsdag spørger man, hvor beskæftigelsen bliver af.

Vi er nogle, der har oplevet de kreditrestriktioner, som den forrige regering måtte betjene sig af, og også de voldsomme indgreb i dispositioner, som det førte med sig, og vi har på vor krop lært, at man skal have finansieringsgrundlaget i orden, hvis man ikke vil komme ud for overraskelser. Så ved vi i øvrigt, at det tager vel nok 8-9 måneder efter rentenedsættelsen, inden man i investeringerne kan spore dens virkning, og antagelig noget længere, inden den får fuld virkning. Jeg skal ikke gentage udtrykket halvstuderet, men vil gerne have sagt, at jeg mener, det er en primitiv tankegang, en urigtig tankegang, fremsat i den politiske lillekrigs navn.

Og så kom jeg herop med et bestemt formål. Det kan da ikke være rigtigt, at man skal gå fra dette møde i landets fornemste sal foran en ny periode med det hovedindtryk, og at de mange enkeltpersoner, der skal disponere, kort og godt får det hovedindtryk, at disse rentenedsættelser og denne lettere kredit ingen virkning får for beskæftigelsen i dette land. Hvis man psykologisk vil sylte det danske folk hen i en forkert, uønsket tilstand, så skal man fortsætte denne tåbelige politiske lillekrig.

Landbrugsministeren (Peter Larsen): Må jeg i anledning af hr. Lysholt Hansens sidste indlæg sige, at jeg med min fremstilling her for lidt siden over for det høje ting har gjort helt klart, hvad det var, jeg gav udtryk for i finansudvalget. Jeg har søgt at tydeliggøre det for at fjerne de myter, der var ved at danne sig om dette problem.

Må jeg føje til, når hr. Lysholt Hansen

[Landbrugsministeren.]

siger, at det var grundlaget for skønnet, de var ude efter, at der foreligger ikke nogen talmæssige opstillinger eller begrundelser for det skøn. Havde man haft disse ting, så havde tallet formentlig været mere præcist. Skønnet var alene regeringens. Jeg har derudover nævnt tallet, som landbruget havde opgivet — det har vi ikke efterkontrolleret — men skønnet var regeringens, og afgørelsen blev truffet af regeringen i forhandlingerne, hvor mange andre faktorer i forbindelse med landbrugets stilling indgik i overvejelserne. Der har ikke været tale om, at jeg har nægtet at udlevere noget baggrundsmateriale til bedømmelse for finansudvalget i denne sag.

(Kort bemærkning).

Lysholt Hansen: Vi får altså nu konstateret, at der foreligger ingen talmæssige oplysninger. Det kunne ministeren jo bare have svaret i finansudvalget, da jeg sagde: må vi have lov at se det grundlag, hvorpå det er udarbejdet, hvortil ministeren svarede nej. Det er jo det, der er sagen, ja, så sagde jeg: det kan da ikke passe, at ministeren nægter at give finansudvalget det. Nu siger ministeren, at der ligger kun to tal, og man har altså bevilget hundrede af millioner på grundlag af to tal, der siger 100 og 150 mill. kr. Jeg synes, at alt er krystallklart.

Landbrugsministeren (Peter Larsen): For fuldstændigheds skyld bliver jeg nødt til at fastslå for tredje gang, at jeg ikke har nægtet at udlevere noget. Jeg har citeret det materiale, jeg havde med, og givet grundlaget for den bedømmelse, regeringen har foretaget. Det er en urigtig fremstilling, hr. Lysholt Hansen giver på dette grundlag.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Jeg kunne jo gemme denne bemærkning til på tirsdag, men jeg synes, den skal fremkomme under denne debat. Det, landbrugsministeren nu har oplyst, betyder det, at man mener, vi skal have indført den statskik her i landet, at når regeringen kommer til folketinget eller folketingets finansudvalg og vil have bevillinger, så skal den bare sige: vi skønner, der er brug for så og så mange penge? Der skal

ikke gives oplysning om, hvad den bygger skønnet på; folketinget skal ikke have noget materiale herom, det skal kun have regeringens ord om, at så og så mange penge skal bruges.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslag om motiveret dagsorden af Kai Moltke (se sp. 202)

forkastedes med 152 stemmer mod 2; 3 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Erling Dinesen har meddelt mig, at han ønsker til arbejdsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Agtter ministeren at fremsætte forslag til ændringer i arbejdsløshedsloven sigtende mod at gennemføre en egentlig erstatning for tabt arbejdsfortjeneste?“

Medlem af folketinget Kampmann har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Agtter ministeren at tage initiativ til en ændring af færdselslovens § 45, stk. 1 c, således at akseltrykket og totalvægten kan øges for lastvogne?“

Spørgsmålene vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 8. oktober kl. 13.30 med følgende dagsorden:

- 1) *Forespørgsel til statsministeren af Aksel Larsen m. fl.*
- 2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående beretning til folketinget om Nordisk Råds 15. og 16. session.*

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviste formanden til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 14.53.

5. møde.

Tirsdag den 8. oktober kl. 13.30.

Formanden: Efter længere tids alvorlig sygdom er folketingsmand Gottschalck-Hansen den 6. oktober afgået ved døden kun 58 år gammel.

Gottschalck-Hansen var allerede i sin ungdom stærkt politisk interesseret og tilsluttede sig tidligt det konservative folkeparti. Hans evner og interesser førte ham naturligt ind i folketinget, hvortil han valgtes den 5. september 1950 i Københavns amtskreds, som han siden repræsenterede.

Gottschalck-Hansen fik efter bestået teologisk embedseksamen i 1937 ansættelse som hjælpepræst i Skovshoved og blev året efter sogneprest i Ledøje-Smørum, hvor han virkede i 21 år. Fra 1959 var han præst ved Garnisons kirke.

Af væsen var Gottschalck-Hansen åben, munter og uhøjtidelig. Han ejede i sjælden grad evnen til at skabe fest og glæde omkring sig, og han havde usædvanlig let ved at komme i kontakt med mennesker, hvilket kom ham til gode såvel i hans præstegerning som i hans politiske virksomhed. På talerstolen var han veltalende og hurtig i replikken.

Hans uhøjtidelige væsen måtte dog ikke forlede til at tro, at han var overfladisk. Både som præst og som politiker havde han et alvorligt sigte med sit arbejde. Han havde en stærk fornemmelse af sammenhængen mellem menneskelig gerning og menneskeligt ansvar, og hans undertiden skarpe formuleringer af denne sammenhæng har flere gange givet genlyd i den offentlige debat. På den anden side var han præget af stor forståelse for de svage stillede i

samfundet, og denne forståelse gav sig udslag i en omfattende virksomhed i foreninger og institutioner med socialt sigte. Han var således mangeårigt medlem af bestyrelsen for statens åndssvageforsorg og aktiv i arbejdet ved flere børnehjem og andre sociale hjælpeorganisationer.

Her i folketinget gav hans vidtspændende interesser ham ordførerskaber i mangeartede sager. At han var selvskreven som særlig sagkyndig i kirkelige sager, siger sig selv, men også på mangfoldige andre felter af det kulturelle område gjorde han sig gældende. Ikke mindst undervisning, uddannelse og forskning havde hans store interesse. Det var dog efterhånden økonomiske og finansielle spørgsmål, som i højeste grad lagde beslag på hans arbejdskraft, og hans hovedvirksomhed kom efterhånden til at ligge i finansudvalget, hvis formand han blev efter valget i januar i år, indtil sygdommen tvang ham til at søge orlov fra folketinget.

Hans tidlige død betyder et stort tab ikke alene for det parti, han tilhørte, men for folketinget. Han havde venner blandt alle partier, og vi vil alle bevare hans minde.

(Medlemmerne påhørte stående formandens mindeord).

Formanden: Fra ministeriet for Grønland har jeg modtaget følgende skrivelse:

„Ministeriet for Grønland.

I medfør af § 26, stk. 1, i lov om folketingsvalg i Grønland, jfr. lovbekendtgørelse nr. 105 af 3. april 1967, fremsendes hoslagt den af landshøvdingen over Grønland førte valgbook vedrørende folketingsvalget i Grønland den 23. januar 1968 og 29. februar 1968.

A. C. Normann.

/ H. Lassen.

Folketinget.“

Det modtagne materiale vil blive tilstillet det stående udvalg til valgs prøvelse.